חסידות · ברסלב · ספרים של תלמידים

טובות זכרונות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

טובות זכרונות

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/טובות-זכרונות/

הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

ספר טובות זכרונות 4
א 5
ב 6
ג 7
ד 9
ה 10
ו 24
ז 28
ח 33
ט 59
י 61

ספר טובות זכרונות

כשמו כן הוא, כי בו מובאים כמה מהזכרונות הטובים וסיפורים מרבינו הקדוש אדמו"ר נ נמ"ח זצוק"ל ומתלמידיו הקדושים זכר כולם לחיי עד, כי כפי שידוע מרבינו ז"ל שצריכים לשמור את הזכרון , וידוע שעיקר הזכרון שצריכין לשמור הוא זכרו תורת משה , שהוא הדעת של משה רבינו ע"ה הנמצא אצל כל אחד ואחד מישראל על ידי הצדיק ועל ידי תלמידיו הקדושים. כמו ששנינו באבות: 'משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים וכו'' , וכן בכל דור ודור. וכפי שאני ברוך ה' נתגדלתי בין התלמידים הקדושים של זקיני מוהרנ"ת ז"ל, על כן לקטתי מעט מזעיר ממה שרשום בזכרוני וכתבתים על הספר למען ידעו דור אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם ולבני בניהם והם לבניהם עד סוף כל הדורות.

וזאת למודעי שמה שמובא כאן בזה הספר הוא כמעט חלק אחד מאלף ממה שידוע לי מפיהם ומפי כתבם. אך ולוואי שנזכור קט מעט זה תמיד, היו נקשרים על ידי זה לזכרון דקדושה אמן כן יהי רצון.

מאיתי הנשאר מטולטל מכמה גלויות הנדכה ונשבר ברוחניות וגשמיות שכל חיותי מזכרונותי.

אברהם כוכב לב

נין ונכד למוהרנ"ת ז"ל מצד אבי ז"ל ולהרב ז"ל מטשערין מצד אמי ע"ה.

אמר המעתיק: כפי שמבואר בליקוטי מוהר"ן בחלק א' בסימן רל"ד שעל ידי סיפורי מעשיות של צדיקים היינו מה שעבר עליהם ומה שאירע להם, ובליקוטי תפילות תפילה ק"ה מובא בזה הלשון: "מה שעבר עליהם בעצמם בימיהם והן מה שעבר על בניהם ועל כל הנלוים אליהם, וכן כל האותות והמופתים הגדולים והנוראים שעשו בעולם באתגליא ובאתכסיא והתגלות אלהות שהמשיכו בעולם", על ידי זה זוכין להמשיך קדושתם העצומה על עצמו ולטהרת המחשבה מכל מיני מחשבות זרות וכו' עיין שם. לזאת הרהבתי בנפשי עוז, כפי שידעתי בעצמי איך שהבלבולים שוטפים בפרט בעת התפילה, כמובא בסימן ל' בחלק א' בליקוטי מוהר"ן על פסוק "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו" - לשון ערבוביא. לזאת על כל פנים מוטל עלינו לעסוק ולספר ולשוח את המעשיות שעבר על הצדיקים האמיתיים של תלמידי אדמו"ר ז"ל שהם בוודאי נקראים צדיקים, כמו מוהרנ"ת ז"ל, ואפילו הר"ר הקדוש הרב שמואל אייזיק וכיוצא שארי התלמידים הנזכרים בהקונטרס הזה, שלקטתי מה ששמעתי העיקר מזקני אבי אמי הרב מטשעהרין, ועוד כמה וכמה מעשיות ששמעתי מהזקנים מצוינים מתלמידי

מוהרנ"ת ז"ל, כמו מהקדוש מורינו הרב נחמן טולטשיניר, וממשפחתי היינו מבני מוהרנ"ת ז"ל ואפילו מנכדיו ז"ל.
וצריכין אנו לידע שגם זה הוא מעשיות של צדיקים. בוודאי מעשיות מה שעבר על אדמו"ר ז"ל בעצמו מחויבים אנחנו לשוח ולספר בכל יום תמיד, כי על זה נאמרה התורה בסימן כ"ט שעל ידי שבח הצדיקים נתקבלים הדיבורים עיין שם. אך כפי שאדמו"ר ז"ל בעצמו אמר שמאנשיו יהיו כמה מעשיות לספר , קבצתי ואספתי מעט מזעיר מה ששמעתי בכדי להמתיק מעלי המוחין דקטנות שמבואר בסימן רל"ד הנ"ל, שעל ידי סיפורי מעשיות של צדיקים מה שעבר עליהם ומה שעשו מופתים נוראים, על ידי זה באין למוחין דגדלות, שעל ידי זה נמתקין הדינים. וגם מבואר בהתורה הנ"ל בסימן רל"ד שצריכין להאמין בהצדיקים כאילו רואין בעינים ממש מה שעשו.
לזאת רשמתי זאת באמונה אמיתיות, ועל ידי זה נוכל לקוות לה' שימתיק מעלינו הדינים ומעל כל עמו בית ישראל, ויומשך עלינו אור האורות מהדעת של כל הצדיקים הנזכרים בהקונטרס הלז, ששאבו כולם מהנחל נובע עד שישקיף עלינו ה' יתברך בהשגחה שלימה כמבואר בהתורה הנ"ל רל"ד, ה'שקיפה מ'מעון ק'דשך ראשי תיבות קמ"ה, שזה שם קדוש ומרמז על הצדיק האמת שהוא בחינת יוסף הנאמר אצלו והנה קמ"ה. ויקים לנו מלך המשיח ויגאלינו מכל הצרות כמבואר כל זה במאמר הנ"ל בסימן רל"ד עיין שם היטב ותבין מה שמבואר פה:
טובות זכרונות

א

עניין המתחיל בליקוטי מוהר"ן בחלק א' התורה א' - 'אשרי', נבנה על דיבור אדמו"ר, שאמר: מה יש לו לאדם לעשו"ת דאווינין און לערנין און דאווינין.
שבא אחד לפניו עוד במעדווועדיבקי, בקובלנא על שאינו יודע אם גם תפילתו נתקבל אצל ה' יתברך, כי הוא רואה שאין לו חן וחשיבות אצל אנשי עירו במה שמאריך בתפילתו. אמר לו אדמו"ר זלל"ה, שיראה תיכף אחר תפילתו שילמוד איזו לימוד משניות או גמרא או מה שילמוד, ויהיה מובטח שיתקבל תפילתו ויהיה לו חן וחשיבות אצל אלקים ואנשים. ואחר כך באיחור איזה זמן, בא עוד הפעם בקובלנא לאדמו"ר זלל"ה, שאינו יכול בשכלו לברר בירור גמור מלימודו שיאיר לו לעבודתו יתברך שמו כשמש, שהתורה הקדושה נקראת שמש. ענה לו רבינו זלל"ה, הלוואי שתאיר לך מקודם על כל פנים כמו הלבנה, ואחר כך יאיר לך כמו השמש, אך באופן כשתלמוד בכח ויהיה

לך חיות ונחת מהלימוד, והעיקר בתמימות להכניע את היצר הרע, על ידי זה שעושה את האדם כמשוגע ממש. ובאיחור איזה זמן בא עוד הפעם לרבינו זלל"ה בשמחה רבה, וסיפר לו שהעצות שנתן לו מאיר לו בכל דרכיו. ואחר כך גילה אדמו"ר את התורה הזאת, ואמר אז מה יש לאדם לעשו"ת בעולם הזה דאווינין אין לערנין אין דאווינין. ומי שבקי היטב בהתורה הזאת יוכל להבין קצת, שכל הנאמר שם היה מעין המאורע של האיש הלז ברמיזה, וקצת מבואר בסיפורי מעשיות מהרב ובן יחידו (מעשה ח), שלא הרגיש טעם בעבודתו, ונתנו לו עצה שיסע להצדיק, אך היצר הרע הגביר על אביו הרב שלא הלך בתמימות, כי "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'". ודו"ק, ודי לחכימא ברמיזה:

ב

התורה ב' - 'אמור אל הכהנים' כפי שמובא בחיי מוהר"ן מכתב יד של אדוני אבי זקיני מוהרנ"ת ז"ל , נאמרה על ידי סיבה של הרב הצדיק הרב שמואל אייזיק ז"ל, עוד קודם התקרבות של מוהרנ"ת זלל"ה בזלאטיפאלי.

שחלם להרב שמואל אייזיק ז"ל חלום שהיה באיזה יער גדול עד למדי, ולא ראה איזה דרך לצאת משם לחזור לביתו. ופגע בו איש אחד שחגר בחרב חדה שיש לה שני פיות הנקרא שארפין , ונחרד הרב שמואל אייזיק ז"ל מאוד, אך האיש הלז היה מראה לו סבר פנים יפות, ואמר לו, אל תפחד לך איתי. והלך עם זה האיש עד שבאו לבית גדול בהיער ואמר לו שיכנס לבית הזה, ושם חרבות הרבה קטנות מחרבי, ויש לך רשו"ת ליקח גם כן מהחרבות קטנים, אך תדע איך להתנהג איתם בדרך ממוצע.

ונכנס לשם וישב שם זקן אחד, ואמר לו, אי אפשר לך ליקח מפה שום חרב עד שתרגיש בעצמך שאתה מנוקה מכתמים בגופך ובבריתך, ותדע איך לאחוז החרב שתיטול מפה. ובתוך כך סבבו אותו עננים כפולים ומוכפלים בחשכות גדול, ודחף אותו הזקן הנ"ל לחוץ לבית, ואמר לו עוד אין אתה מוכשר לזה מחמת העננים, אך אם תוכל לבוא בהיער להלן בבנין מפואר שיש שם אומן כזה שהוא מחדד החרבות קטנים, וגם אפילו החרב הגדול של האיש שראית, שהוא יודע בטוב איך לאחזה, אף על פי כן מוכרח גם כן לחדד חרבו אצל האומן הזה. אך מי יודע אם האומן יפתח לך פתחו שתכנוס אצלו.

וכל זה היה בחלום. ובתוך כך הקיץ משנתו ונבהל מאוד, ונקפו ליבו עד למדי מזה. וזה היה בתחילת התקרבותו לאדמו"ר, והרב שמואל אייזיק היה מגורתו בעיר דאשיב, ואדמו"ר זלל"ה ישב אז בעיר זלאטיפאלי, ומרחק רב הוא. והרב שמואל אייזיק היה עני מדוכא, וגמר בדעתו תיכף שמוכרח להיות ע"ז אצל אדמו"ר זלל"ה, ועשה מה שעשה

וקיבל סכום קטן על הוצאות, וביותר הלך רגלי וזה היה בחורף עד שבא לזלאטיעפאלי. ולא היה יודע היכן דירתו של אדמו"ר, עד ששאל לאחד היכן דירתו, ואמר לו מה לך אצלו הלוא מחלוקת גדול עליו בעיר, ונזכר מה שאמר לו הזקן, מי יודע אם תוכל לפתוח שם שתוכל לכנוס אצלו. עד שבא לבית אדמו"ר, והיה שם הפתח סגור, ודפק דפיקות הרבה עד ששמע קול דממה דקה מאחורי הדלת שאדמו"ר אומר לו, אתה שמואל אייזיק, אין כעת אפשרות לפתוח לך בשום אופן, והרב שמואל אייזיק עמד בערך שעה ובכה בקול ובלב נשבר כזה, ופתח לו אדמו"ר זלל"ה, ואמר לו, הלא אמרו לך עוד בביתך מי יודע אם תוכל לכנוס, אך קיימתי כל השערים ננעלו ושערי דמעות שבכית כל כך לא ננעלו, והבין הרב שמואל אייזיק שאדמו"ר יודע מהחלום שלו ונתיירא לספר לו. ובתוך כך אמר לו אדמו"ר הלא עננים רבים סבבוך, ונבהל ונשתומם הרב שמואל אייזיק על זה על רוח הקודש כזה, עד שלא היה יכול לפתוח פיו לדבר אפילו דיבור אחד לפני אדמו"ר זלל"ה מחלומו.

ואחר כך באו עוד מקורבים על שבת קודש מעיר מעדווועדיבקי ואדמו"ר זלל"ה גילה התורה 'אמור'. ומי שיעיין היטב בהתורה הזאת יבין את החלום, שבהתורה מובא מהחרב של משיח ועוד ועוד, והעיקר - שכולם באים להאומן הזה עם החרבות לחדדם ואפילו האיש עם חרבו הגדול שיודע איך לאוחזה מוכרח לבוא להאומן הזה עם חרבו. ומרומז קצת בסיפורי מעשיות (מעשה י), מהבחור שהיה אוחז חרבו וקשתו בידו להציל עצמו מהחיות וכו'. ומאז והלאה נתקשר אל אדמו"ר הרב שמואל אייזיק ז"ל, בעבודות התפילה עד שכמעט נתקיים אצלו מה שמובא בגמרא 'ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו', כידוע בין אנ"ש הזקנים מעסק תפילתו בכוחות גדולים:

ג

עניין התורה ג' מעניין נגינה, נתגלגל על ידי סיבה שאדמו"ר זלל"ה היה בלאדיזשין על שבת קודש , שהיו שם בעיר הזאת אנשי מספר מקורבים לאדמו"ר זלל"ה, ובכלל בעיר הזה היו רובם יודעים מהמחלוקת של הזקן הידוע, אך אף על פי כן הפחידו לדבר סרה חס ושלום על אדמו"ר זלל"ה, בפרט כשבא אדמו"ר לשם היו רובם מקבלים 'שלום' בדרך ארץ גדול, ואנשים מועטים דעיר לא קיבלו פניו ז"ל.

ואגב באותו השבת קודש שהיה שם אדמו"ר זלל"ה, היה אצל אחד ממקורביו בן זכר הנולד באמצע שבוע הנקרא 'שלום זכר', ומנהג ישראל מהשולחן ערוך שהולכין ומתאספין אנשים אחר סעודות שבת קודש בערב לבית הנולד, ויושבין שם מסובין על

שולחן בעל הבית במיני פירות מעדנים ומשקאות, והחזן דעיר הזה היה גם כן מוכרח לבוא גם כן לסעודה הלז, כי זה ההכנסה שלו, כי בהברית הוא עושה 'מי שבירך' לכל אחד, ונותנין לו כל אחד כפי מתנת ידו עבור 'מי שבירך'.

ומחמת שהיה מהמתנגדים זה החזן, היה יושב בסוף השולחן רחוק מאדמו"ר זלל"ה, והמנהג היה, שהחזן היה מחויב לנגן איזה זמר מהזמירות של שבת קודש עבור המסובין, והוא לא היה מזמר כלל, והיה אדמו"ר זלל"ה אומר להבעל הברית שיגיד לו להחזן מפני מה אינו אומר איזה זמר. ענה החזן, שעכשיו אין לו קול לזמר. ענה אדמו"ר זלל"ה ואמר, אני אתן לו קול, ולעת עתה היו שם מנגנים אחרים וזמרו.

וכשהלכו מן השולחן אמר אדמו"ר זלל"ה, הלא הפסוק אומר "ורועה זונות יאבד הון" זה הקול , בתמיה אמר כך, ולא הבינו הדיבור הזה, אך לשבת השני היה גם כן בן זכר אצל איש אחד מהעיר, והבעל הברית היה איש עני והחזן לא בא לשם, והיו שם אנשים אשר חרה להם אפם על החזן על זה, כי זהו שאדמו"ר היה שם היה איש אמיד מגדולי הבעלי בתים ובא לשם, ואצל זה מחמת שהוא עני לא רצה לילך, לזאת נסכם שם שילכו שני אנשים לביתו לקרוא לו, ויכריחו לו שילך שלא לבייש את הבעל הברית העני הזה, וכשבאו לביתו ולא מצאו אותו בביתו ושאלו לזוגתו היכן הוא, ואמרה, שאמר שהוא הולך לבן הזכר הזה, ונתמהו על זה מה זה, ובליל שבת קודש אחר סעודות שבת קודש להיכן הולכים?.

הכלל, הם היו יודעים שדרכו על פי רוב יש לו ידיד אחד שהולך לביתו, וחשבו שאפשר הלך לשם, אך ידעו שאותו האיש נסע שבוע זו ואינו בביתו, ואף על פי כן הלכו לשם ודפקו בהדלת דשם, כי היו להבית שני פתחים, ולא ענו להם שום בן אדם, ואגב ראו שברח החזן מהדלת השני ובבית היה אפל וחושך, ומקודם איזה זמן רננו אחריו שיש לו הכירות עם אשת חבירו, אך בבירור לא ידעו, וכעת ראו בעיניהם שאמת הדבר, ויצא הקול בעיר עליו וברח מעיר הזאת למרחקים. והיו כל אחד מאנשי העיר מעידים שנתקיים מה שאמר אדמו"ר שיתן לו 'קול', רחמנא ליצלן מקול כזה.

ובאותו הבית היה קן של צפרים שהיו מצפצפין תמיד, והחזן מקודם שנתוודע קלונו, היה אומר שהולך לשם מחמת שהוטב בעיניו הצפרים מאוד בצפצופם כמעט כאיזה ניגון, ובאותו השבת שאדמו"ר היה שם מקודם, אמר אז התורה הזאת 'אקרוקתא' - סימן ג', וראו אחר כך ממש רוח הקודש ונבואה מאדמו"ר זלל"ה, כי המעשה של החזן שנתוודע מאיתו היה כשנסע אדמו"ר מלאדיזשיען, והיו כמעט כל אנשי העיר נתקרבו על ידי זה, וכפי שרבינו זלל"ה אמר בהתורה הזאת, שתיקון שיוכלו לשמוע נגינה מכל

אדם הוא שילמוד גמרא ומשניות בלילה, עשו תיקון בעיר הזאת וקבעו בכל בתי מדרשים אחר תפילות ערבית חבורות חבורות ולמדו משנה וגמרא, והיה קידוש השם גדול עד למדי בשם אדמו"ר זכותו יגן עלינו גם עתה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות:

ד

התורה ד' - 'אנכי', ידוע שנאמרה בזלאטיעפאלי בחג שבועות הקדוש , וידוע שקודם התורה הזאת סיפר מעשה מהבעל שם טוב זלל"ה, מהמקורב שלו שלא רצה להתוודות שאמר לו הבעל שם טוב, אמור מה שה' יתברך יודע ואתה יודע ואני יודע, והאיש הזה היה איש כשר ועובד ה', אך התבייש מפני הבעל שם טוב להיות לו ווידוי דברים, והיה רחמנא ליצלן מה שהיה, שעצמותיו היו כואבים לאיש הזה כל כך עד שנפטר מזה החולאת.

וכפי שהרב שמואל אייזיק ור' יודיל והרב ר' אהרן היו גם כן על שבועות הזה, והם נתקרבו לרבינו זלל"ה עוד בעיר מעדווועדיבקי, וכבר נתנו מקודם פדיונות לאדמו"ר זלל"ה, אף על פי כן לא ידעו עוד מווידוי דברים לפני תלמיד חכם. כי ממילא מובן שהיו מקודם גם כן כשרים לומדים, ומעת שנתקרבו היו כמה פעמים אצל רבינו זלל"ה, והתנהג עמהם בחכמה נפלאה ולא הזכיר להם מעניין ווידוי דברים כלל, אך כעת שנתקבצו על חג הקדוש כמה אנשים, והיו שני אנשים מהאורחים שכאבו להם העצמות, רחמנא ליצלן, עוד בביתם, וכשבאו לרבינו זלל"ה וסיפרו לו שיש להם מכאוב הזה, ואמר להם, הלא בשבועות הקדוש אומרים תרי"ג מצוות שזה חבילות חבילות של מצוות, וזה לשון 'צוותא' התחברות של עצמות ו"אחת מהנה לא נשברה". וזה היה להם רפואה.

ואגב הבינו גם מצוינים הנ"ל ר' יודיל ור' שמואל אייזיק והרב ר' אהרן זלל"ה, מהמעשה שסיפר רבינו זלל"ה מהבעל שם טוב הקדוש, ממקורב שלו שלא התוודה והיה מה שהיה, רחמנא ליצלן, הבינו גם הם שכוונת רבינו זלל"ה שגם הם נצרכים להתוודות. אך מחמת שכבר היו כמה פעמים אצל אדמו"ר, דימו בעצמם שמחמת זה לא אמר להם רבינו זלל"ה שיתוודו, מפני חשיבותם וכשירותם, ואין צריך להם להתוודות. אך כשאמר בשבועות התורה הזה, ושם מביא רבינו זלל"ה, בכל פעם שבא אצל הצדיק ומספר לפניו את כל ליבו אזי נכללין באין סוף, כי הצדיק הוא בחינת אין. ושם מובא, אף על פי שהיה אצל הצדיק וראה אותו ונתן לו ממון, אף על פי כן, אם לא היה לו ווידוי דברים לפניו עדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך כי יש דרך ישר וכו'. וגם שם מובא מעניין השפלות

של הצדיק שהוא בחינת משה, מ'תלת מאה' שהיא השי"ן של משה נעשה 'תלת מה', שהצדיק מקטין את עצמו משלוש אלה מחכמתו ומגבורתו ומעשירותו.
ור' אהרן היה אז כמעט נגדם מכונה בשם עושר, כי היו לו נדן סכום רב, ואביו הרב ר' משה היה גם כן עושר, והרב ר' יודיל היה ביניהם חכם גדול, ור' שמואל אייזיק היה גיבור כידוע מזה, שעבור זה אמר לו אדמו"ר שידבר עם איבריו. וכששמעו התורה הלז נתבטלו בביטול גמור, זה מחכמתו וזה מעשירותו וזה מגבורתו, עד שתיכף אחר יום טוב נכנסו לפני אדמו"ר והתוודו כל אחד בפני עצמו בבכיות גדולות בשברון לבב, והבינו שאדמו"ר אמר, 'ומלאו מחד גלגלא דעינא' שזה עינא פקיחא של אדמו"ר עליהם. וזהו היה סיבה, שאחר איזה זמן נתקרבו כמה נפשו"ת לאדמו"ר זלל"ה על ידי אלו השלשה יריאים, נפשו"ת כאלו שהיו ממש מאחורי הקדושה.
ומי שבקי בהתורה ד' היטב, יוכל להבין גודל השגות רבינו זלל"ה, עד שמכל פרט ופרט נתגלה תורה גבוה ונעלמת עד אין סוף. ה' יתברך יזכנו לטעום על כל פנים חלק אחד מאלף אלפי אלפים הגנוזים בסוד התורה הזאת:

ה

התורה 'בחצוצרות' - בסימן ה', נאמרה בראש השנה כידוע , סמוך להתקרבות מוהרנ"ת זלל"ה לרבינו זלה"ה, תקס"ג, שעסק רבינו זלל"ה בעניין המתקת הגזירות שקורין 'פינקטין' , בין קודם גזר דין לאחר גזר דין.
אך העיקר התורות שנאמרו בהתחלת ההתקרבות של מוהרנ"ת זלל"ה, ידוע שכיוון אדמו"ר זלל"ה (ב)גין מוהרנ"ת זלל"ה, היינו שזה היה גם כן סמוך לכניסת רבינו זלל"ה לעיר ברסלב בתחילת חודש אלול , ומוהרנ"ת ז"ל נתקרב ובא לרבינו זלל"ה בפרשת נצבים סוף אלול שנת תקס"ב , ואז אמר רבינו ז"ל תורה 'אתם נצבים' סימן מ"ד ששם מדבר מעניין מחאת כפים בהתפילה. כי כשבאו אדמו"ר ומוהרנ"ת לבית הכנסת דשם, כי היו שניהם "חדשים מקרוב באו" להתפלל, ותיכף על הפתח בית הכנסת עמד רבינו ז"ל על אסקופת בית הכנסת, ואמר למוהרנ"ת ז"ל בזה הלשון, עפיס הערט מען גאר ניט קיין שום פליעסקין אין קיין קולות מהתפילה דשם , ונכנסו והתפללו. ואחר כך כשהלכו לחזרה אמר רבינו ז"ל למוהרנ"ת ז"ל, מיר האלטין פין דעם, ניט וויא דיא וועלט, זיי זאגין מיע דארף שטיין דאווינין שטיל כמו שעומדין לפני איזה מלך וכו', מיר זאגין אזוי וויא דעם בעל שם טוב וועג אז מיט קולות שרייען אין פלייעסקין באם דאווינין ובזה

יכולין אריין שפרינגין אין גן עדן אריין מיט שמחה , בחינת "בואו לפניו ברננה הודו לו ברכו שמו" בקולות, ועל ידי זה נאמרה התורה מ"ד בחלק א'.

וזה שבת קודש קודם ראש השנה היה, ששמע מוהרנ"ת הזמירות ו'אשת חיל' פעם ראשונה מאדמו"ר ז"ל, שנתפעל מזה עד למדי על כל ימי חייו, כי נפל עליו על מוהרנ"ת אז בעת סעודת שבת קודש של הלילה, מורא ופחד גדול אשר לא ראה עוד מימי קדם, שהיה אצל כמה גדולים על שבת קודש, ובפרט שבערב שבת קודש הזה עת הצהרים נכנסו שניהם הרב נפתלי ז"ל ומוהרנ"ת לרבינו ז"ל ודיבר עמהם הרבה, ואז אמר להם רבינו זלל"ה בזה הלשון, איך וועל אייך פירין גאר שוין אויף אנייעם וועג וכו' כידוע ונדפס כבר בחיי מוהר"ן.

ואחר כך בהזמירות של 'אזמר בשבחין' היה רבינו זלל"ה מתחיל כל חרוז, והמסובין של המקורבין היו גומרין החרוז, וכשהגיע רבינו ז"ל להחרוז של 'נזמין לה השתא בפתורא חדתא', היה מושך החרוז של אלו התיבות 'נזמין לה וכו'' כמה פעמים, ונזכר מוהרנ"ת ז"ל שהיום אמר להם שיוליכם בדרך חדש לגמרי, ונתלהבו המסובין, ומוהרנ"ת ור' נפתלי ענו 'ובמנרתא טבתא' בקול גדול 'דנהרא על ראשין', כי זה שייך מה שאמר להם מקודם כניסת שבת קודש, וכיון מוהרנ"ת ז"ל 'במנרתא טבתא', זה רבינו ז"ל, שיאיר להן מעתה בראשינו ובמוחינו. וגם עוד בעת שזימר רבינו ז"ל קודם הזמירות 'אשת חיל', כפל ושילש אדמו"ר בניגון שלו 'כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון' במתינות ובהמשכה גדולה, ונכנסו אלו התיבות באזני ובלב מוהרנ"ת ז"ל, שזה מכוין רבינו ז"ל עליו, מחמת השפלות והעניות שלו, כידוע שרבינו ז"ל אמר עליו, ער איז גאר אשטיקיל בלאטע , וממש נתמוגג ליבו של מוהרנ"ת, כי ליבו היה נשבר מאוד, מחמת שהיה יודע שאביו ובני ביתו מקפידים עליו מאוד על זה שנסע לברסלב מכח חסידות, כי אביו וחותנו היו מכת הפרושים, ובפרט שאלו שהיו נוסעים לרבינו ז"ל מקודם היו נקראים ווידויניקעס, והיו אצל המתנגדים לחרפון ולבזיון, ואביו ובני ביתו חשבו שיבוא עוד על שבת קודש לחזרה , ולסוף הרגיש הארה כזאת, שחישב בעצמו שפה נצרך לו לישב חודשים. ואחר כך שמע איך שרבינו ז"ל אמר 'ולחם עצלות לא תאכל', וחזר כמה פעמים 'לא תאכל לא תאכל', מכל זה הבין מוהרנ"ת שעליו נאמר כל זה מאדמו"ר ז"ל. וכן בסעודת שחרית גם כן היה למוהרנ"ת גודל רמיזות וההארות מאדמו"ר זלל"ה, שמרמז לו שידע איך שיחזק את עצמו בכל מה שיעבור עליו מלחמות, וזה יום ראשון שאחרי שבת קודש היה ערב ראש השנה שחל אז ראש השנה שני שלישי, והבני בית חשבו שיבוא על ראש השנה לחזרה, כי לא היה מרחק רב מברסלב לנעמירוב רק ח"י ווערסט, שהיה בקל לבוא.

וכפי שביום ראשון היה יומא דשוקא בברסלב, והיו עוברים ושבים, וכמה בני אדם מנעמירוב היו על יומא דשוקא, וראו את מוהרנ"ת ושאלו אותו אם יסע על יום טוב ראש השנה הקדוש לביתו, והשיב להם שהיריד שלו לא נגמר עוד. וכשבאו הסוחרים לביתם לנעמירוב, ואביו של מוהרנ"ת ראה שבנו לא בא, והבין, שמסתמא הוטב בעיניו שם ההתנהגות מהחסידות הזאת יותר משאר הצדיקים שהיה אצלם מקודם. והגם שאביו בכלל היה חלוק מצד החסידות אפילו מאנשי הבעל שם טוב ז"ל, אף על פי כן זה היה יודע היטב, שבנו מוהרנ"ת ז"ל הוא בעל מוח גדול ולמדן מופלג בנגלה ובנסתר, והוא אינו מטעה את עצמו אפילו בהחסידות שלו, ויודע ומבין להבחין בין צדיק שהלכה כמוהו ובין שאינו כל כך בדרך הנכון לפי מהותו ודעתו, היינו, כי האב מכיר את בנו, בפרט שידע איך שמוהרנ"ת בנו מתמיד גדול באהבת הגמפ"ת עם כל המפרשים ובפרט בפוסקים ובשו"ת מהוראה, כי חותנו הרב הגאון הצדיק מורינו הרב דוד צבי הדריך אותו באופן כזה שיהיה ממלא מקומו ברבנות שלו, אך מוהרנ"ת זלל"ה בחכמתו ובצדקתו מנעוריו השכיל להנצל מרבנות, על כן אמר לחותנו ז"ל שרוצה מקודם לקיים המשנה 'אל תעשם קרדום לחפור בה' , ומוטב לעשו"ת עבורו איזה חנות עם סחורה , כי אביו היו לו כמה מסחרים עם כמה חנויות כי היה עשיר עצום. וכוונות מוהרנ"ת היו, בכדי שזוגתו תישב ותעסוק בהחנות, והוא יעסוק בעבודתו יתברך שמו, אך אביו וחותנו חשבו שיקבל את הרבנות אחר כך.

ונחזור לעניין ראשון, אפילו אביו ז"ל כשראה שהוא נתעכב בשם על ראש השנה, וגם על יו"כ יום הקדוש לא בא, אז הבין אביו, שמסתמא טעם שם בנו מוהרנ"ת טעם כזה אשר לא טעם עוד מימיו ומעודו אצל שאר הצדיקים שהיה אצלם מקודם טעם כזה, אך הוא בעצמו לא הפיק רצון מן כת החסידים, ואחר יו"כ כשבא מוהרנ"ת מברסלב, בוודאי לא קיבל אותו אביו בסבר פנים יפות כל כך, וגם בני ביתו שהיא זוגתו חרה לה שנפל כל העסק של החנות עליה, כי כשמוהרנ"ת בביתו על כל פנים היה מחשב החשבונות מהסחורות ומהחובות מהקונים שלוקחים בהקפה בחנות, והוא לא היה בביתו שני שבועות מקודם ראש השנה עד אחר יו"כ, ואגב שמע מאדמו"ר ז"ל כמה שיחות נפלאות שאמר לו רבינו ז"ל מיר קענין זעך שוין פין לאנג וכו', ובפרט כמה תורות במשך השני שבועות האלו היינו מקודם ראש השנה סימן מ"ד - 'מחאת כפיים', ובראש השנה גילה רבינו ז"ל התורה 'בחצוצרות' - סימן ה'.

ומוהרנ"ת קיבל לפני רבינו ז"ל שהוא בעל מחשבה בלי שיעור, וזה אחד מכ"ד דברים המעכבין את התשובה , הגם שהמחשבות הם מפלפול מגפ"ת וכיוצא מפוסקים, אך ורק

מבלבלים בעת התפילה, ושם בהתורה הנ"ל אמר רבינו ז"ל כמה עניינים כאלו הנצרך לו, היינו, משכ"ש שצריך לפנות המוחין מחמץ. וגם היה נשמע אז המחלוקת מהזקן הידוע, ובפרט מהקדוש הצדיק דודו הה"ר ברוך זלל"ה, הנראה לפני בני אדם קצת כמו הפלגה, כי באמת ידוע שזה היה מחמת גודל קדושת של אדמו"ר זלל"ה, שלא יהיו קטרוג מהס"מ "על מה שוא בראת" כידוע בסיפורי מעשיות (מעשה ז) איך שצעק, כשזו הנשמה יורדת מה לי לעשות. וידוע שאמו של אדמו"ר, הצדקת בעלת רוח הקודש ה"ה פיגא , אחות הרב הצדיק הקדוש הרב ברוך ז"ל, הייתה אצל הרב ר' ברוך בכוונה עבורו, ושאלה אותו, מה זה שהעולם אומרים שאתה מרחק את בני, והשיב לה, שאני מסתיר אותו מפני שאין העולם כדאי עוד לזה האור.

וכששמע [מוהרנ"ת] שאמר רבינו ז"ל 'אוזן שומעת וכו' בקרב חכמים תלין' עיין שם היטב, וגם מעניין ה'קולות' המובא ובפרט מעניין 'צדיקייא עבדין מצותא בין הסטרא אחרא' , ואחר כך בשבת שובה שמע התורה 'קרא את יהושע' - סימן ו' מעניין 'דום לה'', וכשבא לביתו התחיל להתפלל בקולות ובמחאות כפיים שקורין פליעסקין וגם בשמחה גדולה, כי כל זה היו מהתורות ששמע בעת היותו אצל רבינו ז"ל. התחיל קיטרוג מהבית הכנסת שהיה מתפלל שם עליו, והוא היה מקודם חשוב בבית הכנסת, כי אביו היה איש למדן ועשיר, ובפרט מוהרנ"ת ז"ל היה מבני הנעורים החשובים הגדולים שם. וכעת כשראו שנתלהב ליבו כל כך היה קצת קנאה עליו, אפילו מרבו ומבני הנעורים החשובים שהיו שם, ואמרו לאביו שיראה למנוע אותו על כל פנים שלא יסע לברסלב כל כך, כי יהיה גם כן מן ה'ווידויניקעס' ובוודאי אינו לפי כבוד אביו, ובפרט לפני כבוד חותנו ה"ה ר' דוד צבי, ומחמת כל זה היה מוכרח להתעכב בביתו כל ימי החג הסוכות.

הגם שכפי שהיה בוער ליבו מהרגשתו מגודל קדושת והשגת של אדמו"ר ז"ל, היה במחשבתו שנצרך לו להיות אצל רבינו ז"ל כמה זמנים, כמו שידוע מההתקרבות של המגיד ממעזריטש להבעל שם טוב ז"ל , שבתחילתו היה אצל הבעל שם טוב כמה חודשים, אך אף על פי כן מחמת כיבוד אב ואם וחותנו ושלום בית, היה מוכרח לחוג את החג בנעמירוב מקום מגורתו. וכפי שעוד מקורבים לרבינו ז"ל בערך יותר ממניין עשרה ישבו באותה העיר, הגם שלא היו מצוינים כל כך כמו מוהרנ"ת ז"ל כי היו נקראים 'ווידויניקעס', אף על פי כן היה משתתף עימהם בחבורה אחת והתפללו בכל ימי החג בסוכה גדולה שהיה לאביו, וגם ספר תורה של אביו לקח לשם, והתפללו בקולות ובמחאת כפיים וקיימו 'ושמחת בחגיך' ביחד והעיקר היו מזמרים הניגונים ששמעו אצל רבינו ז"ל היינו 'אשת חיל' ו'אזמר בשבחין' וכיוצא, אך מוהרנ"ת ז"ל היו לו גודל

געגועים לקיים 'חייב אדם לקבל פני רבו ברגל' אך לא היו לו שום אפשרות לזה, מחמת גודל קיטרוגים של משפחתו ובני ביתו על זה, על כן אמר לחבריו המקורבים גם כן, שכפי שהמנהג היו בימים הקדמונים שאפילו במוצאי החג היינו מוצאי שמחת תורה גם כן היו חבורות חבורות כיתות כיתות חסידים ביחד שמחים כמעט כל הלילה שהוא 'אסרו חג' , לזאת יראו החברים אלו תיכף אחר תפילת מעריב, ישכרו עגלה בנעמירוב לנסוע לברסלב ויש מציאות שבשני שעות יבואו לשם ויקבלו פני רבינו ז"ל, ויחזרו ויסעו תיכף לחזרה לביתם ולא יוודע לשום בן אדם מזה אפילו לבני ביתו, כי יחשבו שהוא משמח את עצמו עם חבריו אצל אחד מהם, וכמו שהיה מלובש אז מוהרנ"ת ז"ל בגדי יום טוב, בגדי משי וכובע של יום טוב כדרך הנגידים, כך היה נוסע, כי לא רצה לילך לביתו ליקח איזה מלבוש פשוט גם כן, לכסות על בגדי משי בכדי שלא ישאלו אותו מה זה, ונסעו כך תיכף אחר תפילת ערבית.

בערך תשעה ווערסט שזה חצי נסיעה, התחיל הגשם לירד בשפע רב כל כך, עד שהיו מוכרחים לכנוס בה'קרייטשמע' שהיה שם עד שיופסק הגשם לירד, ומוהרנ"ת ז"ל היה מלובש בבגדי יום טוב, ונתלכלכו בגשם קודם שבאו להקרייטשמע. ושם נתעכבו עד שפסק הגשם לירד כמעט שני שעות, ואחר כך נסעו הלאה לאט לאט מחמת קלקול הדרך, ובאו לברסלב בערך שעה קודם חצות הלילה.

וכשבאו לתחילת הכניסה לעיר ברסלב, זמרו בשירה וצעקו 'צהלי ורוני יושבת ברסלב' בשמחה רבה בהרחובות עד שכמה בני אדם נתעוררו מזה. וכשבאו לבית רבינו ז"ל היו עוד קצת אנשים, אך אדמו"ר ז"ל פנה אל אלו הבאים מנעמירוב, וקיבל 'שלום' מכולם בסבר פנים יפות וכיבד אותם במעט משקה ומיני מאכל מתיקה מיום טוב שקורין 'לעקיך' , ואמר להם, כי זהו 'לקח' טוב נתתי לכם אך תורתי אל תעזובו. ובתוך כך בא הבעל עגלה ואמר שנצרך ליסע לחזרה כי כך שכרו אותו, וקיבל כל אחד רשו"ת מרבינו ז"ל שקורין 'גיזעגינט' , ולמוהרנ"ת אמר רבינו ז"ל, עוד לא נתתי לך עבור הוצאות, וגם לא נתת(י) לי חשבון מיום בואך לביתך מכל ימי החג שלך.

וכשמעו כל זה מפי אדמו"ר ז"ל, הבין היטב כי זהו כיון אדמו"ר ז"ל למחשבתו, כי מחמת הגעגועים והכיסופין שהיו לו כל ימי החג לזה - שיוכל לספר כל ליבו לפני אדמו"ר ז"ל, ראה ממש רוח הקודש שרבינו ז"ל יודע המחשבות שלו.

הכלל אותן אנשים שבאו עם מוהרנ"ת זלל"ה נסעו והוא נשאר, והגם שהיה למוהרנ"ת מדובר עוד בחול המועד סוכות עם הסוחרים שתיכף באסרו חג נצרך ליסע לבארדיטשוב

עבור סחורות של חורף , ושכרו עגלה עוד בחול המועד סוכות על אסרו חג ליסע תיכף לבארדיטשוב, אך כששמע מאדמו"ר כל הנ"ל שכח את כל זה ונשאר אצל רבינו ז"ל. ממילא מובן שאותו הלילה האיר למוהרנ"ת כשמש בצהרים משיחותיו שהיה מדבר אדמו"ר כמעט כל הלילה. והלך קודם אור הבוקר עם רבינו ז"ל למקווה, וכאור בוקר התפללו בבית הכנסת של בעל שם טוב ז"ל שהיה סמוך לבית אדמו"ר ז"ל, והיו לרבינו ז"ל שני זוגות תפילין דרש"י, ואז התפלל מוהרנ"ת ז"ל בתפילין של רבינו ז"ל עם טלית של חול של אדמו"ר ז"ל. וזה שמעתי כמה פעמים, שמוהרנ"ת ז"ל אמר אחר כך כל ימיו, שמאז והלאה הרגיש בעצמו מוח חדש ממש מזה הטלית ותפילין של רבינו ז"ל.

ואחר התפילה כיבד אותו רבינו ז"ל במאכלי מזונות עם צנצנת 'קאווי' , ואמר לו, בוא ונלך לשוח אצל בית הכנסת בעל שם טוב ז"ל, שהיה מן היסוד שם חתיכת עץ בולט שהיו יכולים לישב שם. וכפי שמוהרנ"ת ז"ל ראה מרבינו ז"ל את החביבות שמחבב אותו, התחיל לספר את כל אשר עבר עליו באלו הימים מעת בואו לביתו, ואיך שהתפללו כל החג בהסוכה וכיוצא, ואז נתלהב רבינו ז"ל וגילה לו אז התורה נפלאה בליקוטי א' סימן מ"ח - 'על אשר מעלתם בי' , ושם מובא מהתפילה בכח שהיא בחינת סוכה, וכשאמר רבינו ז"ל הפסוק "ואשים דברי בפיך" נדמה למוהרנ"ת ז"ל שממש אדמו"ר ז"ל מניח לו בפיו דבריו. עד שגילה שם שסוכה ותפילה בכוח סגולה לבנים, ומחמת שמוהרנ"ת ז"ל היו לו יסורים מזה שלא היו לו עוד זרע של קיימא, כי זוגתו הייתה מפלת כמה פעמים לארבעה חודשים. וכשרבינו ז"ל אמר ששמיני עצרת עוצרת הנוקבא הטיפה שלא תפיל, עיין שם, נזכר מוהרנ"ת ז"ל שזה המבוקש שלו שהוא נצרך לזה, והבין שאדמו"ר ברוח הקודש שלו כיון עבורו זה, הגם שעוד לא הזכיר בשום פעם לרבינו ז"ל מזה. אך כעת אמר לרבינו ז"ל שזוגתו הפילה כמה פעמים, וכעת היא גם כן בחודש רביעי בהריון, ומבקש מאדמו"ר ז"ל על זה שלא תפיל עוד, ואז אמר לו רבינו ז"ל, עבור זה נצרך לך ליתן על פדיון, ותיכף אמר מוהרנ"ת ז"ל, אפילו בלא זה חשבתי ליתן על פדיון לידכם, ענה רבינו ז"ל, מעות איני צריך, רק תראו להכין לביתי ששה כסאות שקורין 'ביינקליך' בחינת 'שש מעלות לכסא', שזה נגד ו' שבתוך א' שאמרתי בשבת שובה 'קרא את יהושע' עיין שם סימן ו' בליקוטי א'.

ואחר גמר התורה הזאת נכנסו לבית אדמו"ר לסעודת הצהרים באסרו חג, ואחר כך הבין אדמו"ר ז"ל שמוהרנ"ת נתפעל כל כך מהתורה הנ"ל שגילה לו היום, עד שאין לו חשק ליסע לביתו. אמר לו רבינו ז"ל, נצרך לך לקיים כעת 'בקי בשוב' שאמרתי בשבת שובה. וקיבל מוהרנ"ת את עצמו שהוא מלובש בבגדי יום טוב, ואיך יוכל לבוא לביתו בבזיון,

ומה ישיב להם היכן היה. ויעץ לו אדמו"ר ז"ל כך, שיסע אחר מנחה שיהיה סמוך לנשף ערב יום, ויבוא לנעמירוב בתחילת הלילה בחשיכה, ולא יהיה ניכר כל כך איך שהוא מלובש. ואגב סיפר לרבינו ז"ל מהנסיעה לבארדיטשוב פן נסעו בלעדו ויהיה לו עגמת נפש גם מזה, כי הבטיח להסוחרים שיסע עמהם, אמר לו אדמו"ר, מי יודע, אפשר היו להם גם כן מניעה מהבעל עגלה ולא נסעו. וכשראה מוהרנ"ת ז"ל שרבינו ז"ל מפציר אותו ליסע, היה מוכרח לצייתו ליסע, וכך היה, שמוהרנ"ת ז"ל בא באישון לילה לנעמירוב, וכשבא לביתו הייתה זוגתו בבית זקינו ולא הייתה בביתה. והוא התפלל מעריב בביתו באריכות בהתלהבות, כי לא היה שום אדם אז בביתו, ואגב מקודם שינה והחליף את מלבושיו לבגדי חול לתפלת ערבית, וכשזוגתו נכנסה לביתה היה מוהרנ"ת עומד בשמונה עשרה באריכות כל כך עד שחטפה לה שינה. ודרכו של מוהרנ"ת היה תמיד בחצות הלילה היה הולך מביתו למקווה ומשם לבית המדרש שלו עד אחר התפילה, וגם בלילה זו עשה כדרכו תמיד, ובתוך כך שמע בבית המדרש שהסוחרים עוד לא נסעו לבארדיטשוב, כי הבעל עגלה ששכרו בחול המועד סוכות נסע נסיעה אחרת והתחרט מהם, והלך אחר התפילה לביתו, וכמו שנכנס לביתו קודם שרצתה זוגתו לחקור אצלו היכן היה, באו לביתו הסוחרים ולחצו אותו שיזרז את עצמו כי שכרו עגלה אחרת, עד שלא היה שעת הכושר שתכנוס עימו בטוען ונטען היכן היה, כי הייתה מוכרחת להכין לו צידה לנסיעה עם הסוחרים, ואז ראה היטב שנתקיים אצלו הפסוק "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים איתו" , וגם נתפעל עד מאוד אך שאדמו"ר ז"ל התנהג עימו ברוח הקודש שלו ובנבואה ממש באספקלריא המאירה בזה הדבר שהכריחו ליסע לביתו, ובעיצה ישרה כזאת אפילו בגשמיות, ובפרט בדרך הקודש ברוחניות, ומכל זה נתחזק בדעתו שיעבור עליו מה שיעבור, איך שימנעו אותו בזה, הן מבני עירו והן מבני ביתו והן ממשפחתו לא ישגיח כלל עליהם. הגם שזה תחילת התקרבותו וכל אחד ואחד רצו שירחיקו אותו מזה, אך כפי שראה וטעם בחינת "טעמו וראו כי טוב וכו'", והרגיש בליבו נעימות עריבות הלימודים והעצות בזה ובבא של רבינו ז"ל, שזה חיות של עולם הבא בעולם הזה בחינת "ביומו תתן שכרו" מהתורה 'בחצוצרות', וכן זה שמע בהתורה 'קרא את יהושע' תשובת עולם הזה ותשובות עולם הבא, שלא שמע ולא ראה כזאת מקודם, הגם שהיה כבר אצל כמה גדולים צדיקים, אך הרגיש היטב מה שרבינו ז"ל בשבתים [בשבתות] שהיה אצלו, כפל ושילש הפסוקים "גמלתהו טוב ולא רע" כמה פעמים, וכן "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון", ובפרט הפסוק "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה", היה ליבו בוער מזה כל כך עד שחישב בעצמו, ונתחזק, שאפילו כל

הרוחות שבעולם יהיו מנשבים בו, לא יזיזו ולא יעקרו אותו מזה האילן הגדול והקדוש כל ימי חייו.

וכשבא מהנסיעה מבארדיטשוב עם הסחורה והיה נצרך לעשו"ת חשבונות בכדי שזוגתו תדע מכל מין סחורה השערים שקורין 'פרייזין' [שערי מחירים (להכניס??)], כמה תפדה מן הקונים, הכלל נתעכב אצלו כמה ימים שלא היה יכול לזוז את עצמו מביתו ליסע לרבינו ז"ל, עד שמרוב געגועים שלו חישב בעצמו שעל כל פנים נצרך לו על יום אחד לבוא לאדמו"ר ז"ל רק לראות פניו הקדושים, ולספר את נגעי לבבו מן המניעות גדולות שיש לו על זה ליסע אליו, והכין מקודם בביתו את החשבונות מכל הסחורות שהביא מבארדיטשוב עם הצעטלין מן השערים שקורין 'פרייזין', ונסע לברסלב ולא הודיע לבני ביתו כלל מזה, ודרכה היה שבכל היום הייתה יושבת בחנות והוא ישב ולמד בבית המדרש, ובערב מסרה לו החשבון מן הקונים מי שקנה בהקפה ומי שנתן מעט במזומן ומעט בהקפה וכיוצא מאיזו סחורות מכרה, בכדי שהוא יכתוב כל זה שתדע על להבא, וכשבאת לביתה והוא לא בא, וחשבה פן נתעכב בבית המדרש, והלכה לבית המדרש ולא מצאה אותו, הבינה שבוודאי נסע לברסלב, ובוודאי הקפידה על זה, כי מי יכתוב לה ופן תשכח מי ומה, אך מה תוכל לעשו"ת בזה.

ומוהרנ"ת ז"ל כשבא לרבינו ז"ל, שאל אותו אדמו"ר ז"ל על כל ענייניו, וסיפר לרבינו ז"ל שנצרך לו בכל לילה לחשוב את חשבוניה מהיום מהחנות בכדי שתדע איך להתנהג בזה, וענה אותו רבינו ז"ל בזה הלשון, בכל לילה ולילה תהיה נצרך לחשוב חשבונות של עסקי משא ומתן, בלשון תמיה, איך יכול להיות שאיש הישראלי כמוך שאתה תבלה זמן של כל לילה על חנות חשבונות, די לך על כל פנים פעם אחת בשבוע לבלות זמן על זה ולא כל לילה, כי באמת נצרך לך להיות ממארי דחושבנא על התכלית הנצחי. ומחמת שבלא זה גם כן היה ליבו בוער לעבודתו יתברך שמו, בפרט כעת ששמע מרבינו ז"ל בלשון תמיה איך יכול להיות זאת, נכנסו הדיבורים של רבינו ז"ל - שאמרם מעומקא דליבא, נכנסו בליבו שכך יעשה פעם אחת בשבוע במוצאי שבת קודש, יעשה החשבונות של כל השבוע, והקפידה עליו מאוד מה זה לך חדשו"ת כזה.

אך זה ראתה, שמעת בואו מרבינו ז"ל כעת נעשה מתמיד יותר ממקודם , הגם שהיה תמיד מתמיד גדול מאוד, אך כעת ראתה שלא ינום ולא יישן במעת לעת שלם אפילו ארבע שעות, רק עוסק בתורה ובתפילה ואינו מדבר שום דבר הרשו"ת רק מעבודת ה'.

ושוב בערך שני שבועות נסע לברסלב, וסיפר לרבינו ז"ל שבמוצאי שבת קודש עושה החשבונות מהחנות של כל השבוע. וגנח אדמו"ר ז"ל שקורין 'אקרעכץ גיטאן' , בכל

שבוע ושבוע במוצאי שבת קודש יהיה מוכרח לך לעשו"ת חשבונות של חול, מה יאמר אליהו הנביא על זה, אפשר היה די פעם אחת בחודש לתקן את כל. וכשומעו זאת מרבינו ז"ל, לא רצה בביתו לעשו"ת חשבונות אפילו במוצאי שבת קודש, ובוודאי הקפידה עד למדי עליו אך מה לה לעשות, סיפרה לאביו, כי היו סמוכים על שולחן אביו, ואביו בוודאי חרה לו על זה, ומוהרנ"ת ז"ל לא השגיח כלל על זה ונסע שוב לברסלב, וזה היה כמעט שלש שבועות קודם חנוכה והיה אצל רבינו ז"ל עד אחר חנוכה כמובא בימי מוהרנ"ת עיין שם , ושמע התורה ח' 'ראיתי מנורת זהב', ואיך ששאב ממש רוח הקודש באותו הזמן מן בואו קודם חנוכה עד שנסע אחר חנוכה לביתו, מבואר כבר בחיי מוהר"ן ובימי מוהרנ"ת הנדפסים עיין שם.

ובעת בואו לביתו לחזרה אחר חנוכה, נטלה זוגתו המפתחות של החנות שלה וזרקה לפניו, שאי אפשר באופן כזה להיות עוסקת בהפרנסה מהחנות, שעליה לבדה מוטלת המשא הכבידה. ואביו אמר לו שהוא אינו רוצה להחזיקם באופן כזה שפורק את עצמו מכל, וכמעט שאביו דחף אותו מביתו שלא יבוא עוד לפני עיניו, והיה מוכרח ללילך לבית זקנו אבי אמו שהוא היה מקרב אותו קצת, וזוגתו נשארת על שולחן אביו, ובתוך כך נסעה לאביה הרב הצדיק הגאון מורינו הרב ר' דוד צבי ז"ל, ושאלה מה זאת, וסיפרה לו את כל אשר נעשה, ושאל אותה אם מעת שנתקרב לרבינו ז"ל אם לומד ועוסק בתורה גם כן , כי כת החסידים עוסקים רק בעבודה, השיבה לו, מה אומר לך אבי, הוא לומד בכפלי כפלים יותר ממה שלמד במקודם כי ממש לא ינוח יומם ולילה ולא פסק פומא מגירסא מאז שהתחיל לנסוע לברסלב לרבו, ענה אביה לה, אם באופן כזה שקיבל עליו עול תורה כל כך, מוכרחת את בכל כוחך לעמול ולטרוח בפרנסתך בכל מה שתוכל, אפילו לעמוד עם שק מלח בשוק מיט דער נאז אקירין און אים מפרנס זיין. כי זה הרב הצדיק דוד צבי ז"ל היה אוהב תורה מאוד, וכשומעו מאיתה שמוהרנ"ת חתנו מתמיד ביותר ממקודם, אז אמר, רבי כזה שנותן לו התמדה ללימוד, הרבה אני מחזיק לו תודה על זה.

הכלל נסעה לחזרה לנעמירוב , ונשקט מאיתה מעט הרוגז כי אביה פקד עליה שלא תרעם כל כך על בעלה, אך אביו היה ברוגז עליו. ומוהרנ"ת ז"ל היה בבית זקינו ונסע בכל פעם לברסלב, עד שבאותו החורף נסע אדמו"ר ז"ל עם ביתו שרה למעדווועדיבקי להשיאה שם כידוע לאנ"ש שהיה החתונה בראש חודש ניסן , וכשנסע אדמו"ר ז"ל, לא היה מוהרנ"ת אז בברסלב עד כמה ימים, אז שמע שרבינו ז"ל נסע עם ביתו, הגם שמוהרנ"ת היה עם רבינו ז"ל בליניץ, אך מוהרנ"ת חזר אז לביתו. אז התחיל תיכף

לחשוב, מסתמא יתעכב רבינו ז"ל בהנסיעה זו כמה שבועות, כי הכנות קודם החתונה, ואחר כך החתונה בעצמה, וזה היה סוף חודש שבט של שנת תקס"ג שנסע רבינו זלל"ה עם ביתו למעדווועדיבקי, והיה חושש פן יתעכב שם אדמו"ר זלל"ה כמה שבועות, כי שם היה מקודם מגורתו, ושם משפחת בני ביתו סמוכים למעדווועדיווקיע דרים שם, וזה סמוך הזמן לפורים, וליבו היה בוער מאוד איך לא אראה פניו הקדושים זמן כזה, כי זה היה שנה ראשונה שנתקרב אליו והרגיש בכל פעם נעימות ועריבות ומתיקות דרכיו הקדושים, וכן דיבוריו הקדושים המביאין אותו לחיים נצחיים באמת, ואפילו בגשמיות עצותיו הקדושו"ת נותנים לו חיות שיוכל לעבור ימי חייו בטוב בזה העולם גם כן, ונסכם בדעתו שנצרך לו גם כן ליסע לשם. אך איך יוכל לעשו"ת דבר כזה, לנסיעה רחוקה כזה, על זמן רב כזה, כי יש יותר מארבעים פרסאות שקורין 'מאל' שזה יותר מארבע מאות ווערסט מנעמירוב למעדווועדיבקי, ואז עוד לא היו מסילת הברזל לנסוע, רק היו מוכרחין לשכור בעל עגלה עם סוסים מעיר לעיר. ונתחכם בדעתו איך שיש לו בעיר בארדיטשוב אחות אמו שהיא דודתו עשירה במסחרים גדולים כמה חנותים מסחורות שונים, ומוהרנ"ת ז"ל היה חשוב גדול אצלה, שהייתה עקרה בלי בנים והיה חשוב אצלה כבן, ותמיד חפצה היה שהוא יהיה אצלה באיזו מסחר רק לעיין על המשרתים ולחשוב באיזה פעם חשבונות מהמסחרים, ועבור זה יהיה לו פרנסת כל צרכו וגם יוכל לעבוד עבודת ה' וללמוד כחפצו. אך מוהרנ"ת ז"ל פנה עורף מזה מחמת כשרותו שרצה לברוח מחיזו דהאי עלמא לגמרי תמיד, ובפרט מעת שנתקרב לרבינו זלל"ה, לזאת אמר בביתו שרוצה ליסע לבארדיטשוב על איזו שבועות על בחינה ונסיון במסחרים של דודתו, פן יראה אם נכון לפניו שם, וכששמעו מאיתו דבר זה הוטב בעיניהם, הן לאביו והן לבני ביתו עד מאוד.

וכפי שזה היה סוף חודש שבט, אמר שיהיה בשם איזה שבועות עד קודם פסח, כי הבין שנסיעתו לרבינו ז"ל להחתונה אפשר שיתעכב עד אחר פורים, לזאת אמר בביתו שיהיה בבארדיטשוב עד קודם פסח, והוטב בעיניהם שיסע לשם בכדי שיעסוק גם קצת במשא ומתן לפי סברתם. ואגב שכפי שגם לבארדיטשוב מנעמירוב מרחק רב בערך חמשה עשר מאל, והזמן זה חורף קשה וקרירות ושלגים בשבט ואדר, והנסיעה עם עגלה וסוסים נצרך להתעכב שני מעת לעת בדרך, ועבור זה הכינו לו להנסיעה מביתו בגדים חמים להגן מן הקור, וכן בגדי שבת קודש וכיוצא, וכן אפילו מיני מאכלים צידה לדרך, ונסע מביתו בדרך כבוד.

והוא נסע לברסלב ומשם נסע לרבינו זלל"ה למעדווועדיבקי, ומה שעבר עליו עד שבא לשם מניעות ויגיעות וטרחות אי אפשר לבאר על פני הכתב, מהעגלות ומהשלגים ומהקרירות, אך בתענית אסתר לעת ערב זמן סמוך לקריאת המגילה הגיע לכפר הסמוך למעדווועדיבקי בערב י"ב ווערסט לשם, ורצונו היה מאוד שיהיה לקריאת המגילה אצל רבינו זלל"ה, אך ממש ראה שמן השמים עכבהו מזה, והיה לו יסורים גדולים שלא זכה לזה עוד לחוות פניו הקדושים בעת קריאת המגילה, ובהכפר שבא לשם שמחו מאד על ביאתו לשם, כי נתקבצו לשם תשעה אנשים ולא היו מניין שלם, ומוהרנ"ת ז"ל השלים המניין בשם.

ואחר קריאת המגילה היה חשקו ליסע תיכף, שילין בשם אצל רבינו זלל"ה, אך הבעל עגלה לא רצה ליסע בלילה, ואגב אחר תענית מוכרחין לסעוד ולאכול קצת ובפרט פורים מצוה משום שמחת פורים לטעום ולא להיות בתענית עוד.

ואחר כך כשסעד שם ביקש מאנשי כפר הנ"ל שישכרו לו איזו עגלה תיכף למעדווועדיבקי. הגם שיבוא לשם בחצי הלילה, אף על פי כן על כל פנים יהיה במקום של רבינו זלל"ה, כי כך מובא בליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ע', שמה שנסמך ונתקרב למקום הצדיק שיש לו כח המושך בחינת עפר, חושקין ביותר עיין שם.

הכלל, שכרו לו בשם איזו עגלה, ונסע בלילה והגיע לשם בשעה י"ב שזה זמן חצות אז, ולא ידע מה לעשו"ת להיכן יכנס, כי בלילה ישנים בכל בית וסגורים האכסניות גם כן, והוא עומד עם החפצים שלו בחוץ, והקור והכפור גם כן אז בחודש אדר עוד לא נפסק, ונתיישב בדעתו שילך לחפש איזה בית הכנסת, וגם זה לא ידע היכן הוא, כי הוא לא היה בשום פעם במעדווועדיבקי, וגם לא ידע דירת אדמו"ר היכן הוא.

הכלל, הלבנה האירה אז ליל פורים י"ד בחודש, ולקח החפצים שהיו כבדים בידיו, והלך אנה ואנה, והכיר שזה מסתמא בית הכנסת, והלך לשם, וראה שסגור מבפנים ולא מבחוץ, והבין שמסתמא לן שם איזה איש ואפשר השמש בבית הכנסת שם, ודפק בהדלת שיפתחו לו שיכנס לשם, ולא רצו לפתוח לו מחמת חשש כי מי יודע מי הוא זה באמצע הלילה, עד שאמר מוהרנ"ת ז"ל להאיש דשם, שזה בא מדרך רחוק מאוד לנכד הבעל שם טוב זלל"ה אשר הוא כעת במחניכם להשיא את ביתו תחי' בפה, והאיש הזה היה שמש בבית הכנסת הזה, וזקן, ומקורב לאדמו"ר זלל"ה עוד גם מכבר כשהיה דר שם רבינו זלל"ה במעדווועדיבקי, ופתח לו הדלת. והאיש הלז שאל לו מהיכן אתם, וענה לו מעיר נעמירוב, ונזדעזע השמש הזה מאוד, ואמר למוהרנ"ת זלל"ה מהיכן זכיתם לידע מאיש קדוש אלוקי כזה, כי השמש לא ידע רק מעיר ברסלב, ולא ידע שעיר נעמירוב

סמוך לברסלב כל כך. ואגב בתוך כדי דיבור אומר השמש למוהרנ"ת זלל"ה, מה שמכם, והשיב לו, למה תשאלו לשמי, וענה לו השמש, כי אחר קריאת המגילה בערב הייתי שם בביתו בעת שישב אדמו"ר זלל"ה עוד סמוך לשולחנו אחר הסעודה, והיו שם כמה אנשים אצלו שמחים ומרקדים, ושמעתי שאמר להם, תלמידי יהושע ששמו נתן, רוצה וכוסף לשמוח גם כן פה אתכם, אך הוא יגמור שמחת פורים בשושן פורים אם ירצה ה'. ולא הבינו האנשים דיבוריו, ולא הרהיבו לשאול אותו מה זה. אפשר זה שמכם יהושע נתן, ענה לו מוהרנ"ת ז"ל, שמי נתן, ויהושע, אפשר שאדמו"ר מתפלל עבורי כך, שה' יתברך יושיע לי שאנצל מכת החולקים. ואז הבין השמש שאדמו"ר צפה ברוח הקודש כזה שתלמידו הקדוש יבוא על חג הפורים אליו, ומחמת זה קיבלו בסבר פנים יפות, ונטל את החבילה שקורין קלימיק של מוהרנ"ת ז"ל, ואמר לו, בואו ונלכה לביתי הסמוך לבית המדרש ונניח בשם הקלימיק שלכם, וגם אתם תשכבו מעט איזה שעה לנוח מטרדת הדרך. והלך מוהרנ"ת עימו לביתו, אך לישון לא רצה, רק ביקש מהשמש להראות לו מקום המקווה היכן הוא, והראה לו, ותיכף הלך למקווה. וכפי ששם בבית המדרש הזה מתפללים ותיקין וגם מוהרנ"ת מורגל להתפלל ותיקין , ואצל אדמו"ר ז"ל גם כן מתפללים כמה וכמה אנשים וקורין שם המגילה גם כן, והוא מחמת גודל טרדתו מנסיעתו הכבדה, התיישב בדעתו שיתפלל בבית המדרש של השמש וישמע את קריאת המגילה מקודם, ואחר כך ילך לאדמו"ר בישוב הדעת לקבלת פני רבו הקדוש. והלך מקודם לבית השמש לטעום ולאכול קצת קודם שיבוא לבית רבינו ז"ל.

הכלל, כשבא לאדמו"ר ז"ל היה באמצע סעודת שחרית של פורים, והיו שם אנשי העיר שהיו מקורבים לרבינו ז"ל, ענה לו אדמו"ר ז"ל, אתה היית בכפר בערב לקריאת המגילה, ונשמתך - היה אצלי בקריאתי המגילה בפה. וכיבד אותו במשקה המשכר, ואמר לו, הגם שאתה בא מן הדרך ומסתמא בלילה לא היה לך מנוחה כל כך, אף על פי כן 'חייב איניש לבסומי' בפשיטות, לקיים מצות מחיות עמלק בזה. ומוהרנ"ת ז"ל עמד לפני רבינו ז"ל באימה וביראה גדולה, אמר לו רבינו ז"ל, הלא קיימת "והיו עיניך רואות את מוריך" , יש לך לשמוח גם בזה עם שמחת פורים ביחד.

וכפי שהרגיש בעצמו שבעת שיושבים מסיבת אנשים לא יוכל לספר עם אדמו"ר כל כך מה שעבר עליו מנסיעתו הכבדה, ואדמו"ר הבין היטב מחשבתו אף שלא אמר לאדמו"ר את כל זה, ענה רבינו ז"ל ואמר לו, אפשר עוד אתה מבולבל מעט מנסיעתך ונצרך לד עוד מעט לנופש, תקיים 'צא' אך תקיים 'הלחם בעמלק'. וכששמע תיבת 'צא' ו'הלחם בעמלק' הבין שלא לחינם אמר לו 'הלחם', רק זה עניין פורים, למחיית עמלק במלחמה,

היינו הספיקות שבמוח, כי 'ספק' בגימטריא 'עמלק'. ומאז והלאה נתחזק להתרחק מספיקות אפילו בקדושה, ודי לחכימא שזה מלחמה גדולה.
והלך לאכסניא שלו, ומחמת שהיה עוד עייף מהנסיעה שלו, ואדמו"ר ז"ל נתן לו כיבוד משקה המשכר ואמר לו לך לפוש מעט, וקיים, והניח את עצמו לישן קצת, ואחר כך לעת ערב הלך לבית אדמו"ר, והיו שם כמה אנשי העיר שמחים ומרקדים כנהוג בפורים, ותיכף כשראה אותו רבינו זלל"ה שנכנס אמר לו שישב אצלו סמוך לו, ואמר למוהרנ"ת ז"ל, עימך יש לי לדבר הרבה אך לא עתה, והעיקר, התזכור מה שדברנו בהתורה 'קרא את יהושע' מרבי ותלמיד, ולעת עתה תדע שאתה התלמיד. הגם שברוך ה' יש לנו זקנים ממך גם כן תלמידים מהוגנים, אך מחמת ש"יהושע בן נון נער", מחמת זה "לא ימיש מתוך האהל".
הכלל, מוהרנ"ת זלל"ה גם כן רקד עם האנשים שהיו שם, אך ליבו היה לב נשבר מחמת הדיבורים של רבינו ז"ל, שאמר לו, "לא ימיש מתוך האהל", והוא יודע המניעות שיהיו לו מן בני ביתו בפרט מהנסיעה הזאת בעצמה, כי סוף כל סוף ידעו שהיה כל הזמן מעת נוסעו מביתו אצל אדמו"ר ז"ל, כי מילתא דעבידא לגלויי , ורבינו ז"ל אמר לו "לא ימיש מתוך האהל". הגם שמצד אחד היה לו עונג גדול מזה כי הבין בעצמו שזה כל תיקון נפשו ונשמתו, אך ידע היטב איך שיעבור עליו מבני ביתו ומאביו וגם מבני עירו, ובפרט מחותנו הגאון הצדיק הרב דוד צבי ז"ל, לזאת היה לו שבירת לב. ובתוך כך ענה לו רבינו ז"ל בקול רם בזה הלשון, זארג ניט נאר דיא זאלסט זיין פרייליך תמיד אפילו אז דיא וועסט אם ירצה ה' קומען לביתך [-------רק תהיה בשמחה תמיד אפילו כשתגיע לביתך אם ירצה ה'], והבין מוהרנ"ת ז"ל שרבינו ז"ל יודע מחשבות ליבו היטב, ונתבייש מאוד בפני רבינו ז"ל מזה בעצמו, ואמר לו אדמו"ר ז"ל, גם זה מהתורה 'קרא את יהושע', שהבושה היא עיקר התשובה, אך צריך להיות 'בקי בשוב'. ו'בקי ברצוא' קיימת ברוך ה' שבאת לפה וכעת נצרך להיות 'בקי בשוב' ביותר. ונתלהב מוהרנ"ת מזה שרבינו ז"ל לומד עמו עניין 'קרא את יהושע' על נסיעתו לפה ועל נסיעתו לחזרה גם כן.
ואחר כך הלכו העולם מאת רבינו ז"ל לביתם, והלך גם מוהרנ"ת לאכסנייא שלו ולן שמה, ובבוקר אחר תפילתו תיכף הלך לרבינו ז"ל, וזה היה 'שושן פורים', וכשבא לבית אדמו"ר ז"ל, וגם רבינו ז"ל גמר את תפילתו, וכיבד את מוהרנ"ת ז"ל במעט משקה ומזונות, ואמר מוהרנ"ת בקובלנא, אתוודה לפניכם, כפי שאמרתם כבר עוד בברסלב, שעל ידי ריקודין והמחאות כף ממתיקין הדינין, עוד לא יצאתי כל כך בפורים לקיים כל זה כנכון. ענה רבינו ז"ל לו בקפידא ובתמיה, נא שושן פורים אין אצלך פורים, גם שושן פורים שמו

פורים. ובתוך כדי דיבור אמר לו אדמו"ר, דברנו אתמול בפורים מן 'קרא את יהושע', יש לי עוד לדבר דבר חדש, מן 'שלשה מצוות שנצטוו ישראל וכו'' ששייך לזאת התורה, אך לא כעת הזמן לזה.

ואגב נתאספו עוד כמה אנשים לרבינו ז"ל, וכמעט כל היום הזה עד אחר מנחה היו שמחים כל כך, עד שאדמו"ר אמר למוהרנ"ת ז"ל, מעתה תדע איך ששושן פורים הוא גם כן פורים , היינו להיות הארת מרדכי ואסתר מאירים לך, שתחדש בהתורה שקיבלו מחדש בפורים חדושים חדשים, והבין מוהרנ"ת ז"ל מזה, שיש לרבינו ז"ל איזו כוונה בזה שאמר לו כך, אך עוד לא השיג כוונתו. וכשהלכו כל האנשים לביתם, ומוהרנ"ת גם כן רצה ללך לאכסנייא שלו, אמר לו אדמו"ר, מסתמא עוד תבוא לאחר כך קודם שתנוח לישן, ועונה מוהרנ"ת, אם ירצה ה' אבוא לאחר שעה או שתים בערב קודם שינתי.

וכך היה, שבא לרבינו ז"ל בעת שישב על משכבו בהטלית קטון שלו בלי לבוש העליון, ואז גילה לו הגמרא 'שלוש מצוות שנצטוו ישראל וכו'', ששייך להתורה 'קרא את יהושע' כנדפס בליקוטי מוהר"ן בסימן ו'. ואמר לו שגם שלשה מצוות אלו הם בחינת תשובה המובא בהתורה הנ"ל, ושאל מוהרנ"ת ז"ל את רבינו ז"ל, איך מרומז בהם תשובה. וענה לו אדמו"ר ז"ל, זה אמור אתה. והלך מוהרנ"ת לאכסניא שלו, ובדרך הליכתו עזר לו ה' יתברך שהבין מדעתו הקדושה כמובא בחיי מוהר"ן מזה באריכות, שאמר לו אדמו"ר, תוכל ללמוד אם תרצה. ומאז חינך רבינו ז"ל אותו לחדש בתורתו כידוע לאנ"ש מזה, ומזה הבין הדיבורים שאמר לו מקודם, שתחדש בהתורה שקיבלו בפורים מחדש הנ"ל, היינו בהחידושי תורה של אדמו"ר ז"ל שדיבר עמו מעניין 'קרא את יהושע' מעת בואו למעדווועדיבקי עד הנה.

ואחר פורים היו אצל רבינו ז"ל עוסקים בהכנת החתונה של ביתו שרה ז"ל, אף על פי כן לא עבר ביום שעה שלא יהיה בבית אדמו"ר ז"ל, הגם שהיה לו אכסניא. ומהחתונה בעצמה, בפרט מקודם החופה ומאחר החופה ומהשבת קודש ששמח ורקד רבינו ז"ל הרבה בה'שלש סעודות' , ומהתורה סימן מ"ט בליקוטי א' כבר ידוע ונדפס בחיי מוהר"ן.

ומוהרנ"ת ז"ל היה סברתו שיסע על חג הפסח לביתו לנעמירוב, אך כששמע שאדמו"ר ז"ל יתעכב במעדווועדיבקי עד אחר פסח, נסכם בדעתו גם כן שלא יזוז עצמו ליסע משם עד שרבינו ז"ל יאמר לו למה לא תיסע לביתך. ואדמו"ר ז"ל לא אמר לו קודם פסח כלל שיסע, ונסכם בדעתו הגם שידע היטב החרון אף שיהיה לו כשיבוא אחר פסח לביתו מכל הצדדים, אף על פי כן לא השגיח על זה כלל, כי נתיישב בדעתו זהו הוא

שאדמו"ר ז"ל עסק עימו מהתורה 'קרא את יהושע' מעת בואו למעדוועדיבקי כדי שיידע איך לשתוק על בזיונו.
ובפסח אכל על שולחן אדמו"ר ז"ל , אך לישון הלך לאכסנייא שלו, וזה היה למוהרנ"ת ז"ל פסח אחד שהיו עם רבינו ז"ל בלילה הראשון של הסדר, וזה היה אצלו חיות לכל ימי חייו, כי בשאר שני חייו לא היו לו אפשרות לזה ליסע מביתו מפסח מחמת קיטרוגים מכל הצדדים. ואחר יום טוב פסח נסע עם אדמו"ר ז"ל לחזרה לברסלב, וגודל הארה שהיה למוהרנ"ת ז"ל בכל הדרך בנסיעתו עם אדמו"ר ז"ל, משיחותיו הקדושים והטהורים של רבינו ז"ל, יקצרו המון יריעות מלכתוב ומלספר, ומוהרנ"ת ז"ל ממש שכח שנצרך ליסע לביתו, מחמת שטעם טעם גן עדן כזה מצוף נועם מתיקות עריבות אמרותיו של רבינו ז"ל מכל הזמן הזה, ואך אדמו"ר ז"ל אמר לו, כעת נצרך לך ליסע לביתך גם כן, ואז אמר לו רבינו ז"ל, מה שכבר נדפס אמענטש גייט אויף אשמאל בריקעל נאר דער עיקר זעך ניט שרעקין, כי רבינו ז"ל הבין שמוהרנ"ת ז"ל יש לו פחד מאוד מזה שיעבור עליו בבואו לנעמירוב מהנסיעה הזאת, כי החפצים שנתנו לו בעת שנסע מביתו, שסברו שיסע לדודתו, נתלכלכו ונקרעו, והכר שהוליך עמו נתקרע, והמוכין שבתוכו שקורין 'פיידירין' הוכרח בדרך לתת אותן בשק פשוט, ונתבייש מאוד מפני בני ביתו. הכלל, מאז נתגרש מבית אביו לגמרי והוכרח להיות סמוך על שולחנו בעצמו כמובא בימי מוהרנ"ת עיין שם.
וכל זה שכתבתי עד הנה הוא מעט דמעט ממה שראיתי בהכתב של ימי מוהרנ"ת ז"ל כתב ידו ובפרט מה ששמעתי מביתו היחידה מרת חנה ציריל נשמתה עדן ובפרט מכל המשפחה שלנו. כי זקיני ז"ל מורינו הרב שכנא שהיה בנו הראשון, היה בקי ביותר בזה, ואבי ז"ל שמע מאיתו היטב.
ומשנת ס"ג בקיץ איך שאדמו"ר ביזה אותו כמה פעמים ואחר כך קירב אותו ביותר והרגיל אותו לכתוב תורותיו הלא כבר נדפס בימי מוהרנ"ת חלק א'. אשרי לו אלף פעמים שזכה על ידי מניעות כאלה לנעימות כזה, עד שאמר רבינו ז"ל שאנחנו צריכין להחזיק טובה לו שאלמלא הוא לא היו נשאר לנו דף אחד מרבינו ז"ל :

1

בעזרת ה'. פה מובא סיפור מהתורה ט"ו - 'אור הגנוז', ששמעתי מאאז"ק ז"ל. זה התורה היה סיבה מאיתו יתברך שמו שגילה אותה רבינו זלל"ה עוד בזלאטיפאלי, ומעשה שהיה כך היה. כפי שידוע שהמגיד מטורהאוויצי הצדיק הקדוש הרב הגאון הרב ר' יקותיאל

ז"ל, היה מקורב ומקושר בהתקשרות חזק לרבינו ז"ל כידוע לאנ"ש מכבר, וחתנו של המגיד ה"ה הרב ר' יצחק אייזיק ז"ל היה למדן מופלג מאוד, אך לא היה מכת החסידים רק מכת הלומדים הכשרים והישרים, ולפי שהיה חתן המגיד ז"ל, וראה איך שחותנו מפליג ומפליא מאוד מאוד את רבינו ז"ל בהשגותיו הקדושו"ת בנגלה ובנסתר עוד כשאדמו"ר ז"ל ישב בעיר מעדווועדיבקי, ואחר כך בזלאטיפאלי. ואף על פי כן מחתנו לא ראה שום התפעלות, וזה היה מחמת שהאברך חתנו הנ"ל היה מיוחס גדול ולמדן גדול ויפי תואר וכיוצא. אך פעם אחת דיבר המגיד ז"ל עם חתנו כל כך, עד שאמר לו שכפי שחתנו היה לו אחי אביו שדר סמוך לזלאטיפאלי, תיסע לדודך, שהיה דודו מבעלי בתים החשובים, ואגב תיסע גם לזלאטיעפאלי על המבחן שתכנס לבית אדמו"ר לתהות על קנקנו, ובל תאמר מי ומי אתה מהיכן אתה שחתני אתה.

הכלל, נתרצה לדברי חותנו המגיד ז"ל, ונסע לדודו, ואגב יסע גם כן לזלאטיפאלי. והיה מלובש במלבושים נאים כדרך תלמיד חכם, ומקל נאה בידו. ובא לעיר זלאטיפאלי מקודם שנסע לדודו, בכדי שיוכל אחר כך ליסע לדודו ולספר לו איך שהמגיד ז"ל ייעצו לכך. וכשבא לזלאטיפאלי לא היה יודע באיזה בית דר אדמו"ר ז"ל, ושאל לאיזה איש דשם והראו לו, ורבינו ז"ל ישב בדירתו בעלייה על דירה התחתונה בחצר שהיו שם עוד בתים רבים, והראו לו מקום רבינו ז"ל.

ומבית רבינו היו חלונות להחצר, ובעת שהאברך הלז שאל לדירתו, עמד רבינו ז"ל נגד החלון, וראה איך ששאל על דירתו, סגר רבינו ז"ל הדלת מבפנים בכוונה. ועלה למעלה, ובא להדלת והנה סגור, ודפק פעם ופעם ופתח לו רבינו הדלת, ואמר לו, אם רוצים לתהות על קנקני צריכין לדפוק כל כך. ונבהל האברך מאוד, מהיכן יודע הוא שבאתי בשביל זה, ואגב נתן לו 'שלום', ונטל אדמו"ר את המקל מידו, וסגר את הדלת, ואמר לו, בוודאי מקל יפה הוא זה, אך יש לו שני ראשים, שני קצוות, ויכולין להטות אותו לימין, וחס ושלום גם להיפך. ואדמו"ר גנח ואמר, גם כעת יבוא אחד להבחין אותי, הלא "ומטה אלקים בידי" ברוך ה' בלי שום נטיה חס ושלום.

ורבינו ז"ל היה הולך בביתו אנה ואנה עם המקל הזה, והטה את המקל לצד זה ולצד זה, ואומר, הלא יש לי ברוך ה' תלמידים זקינים כמו המגיד מטורהווצי ועוד ועוד. וחתן המגיד נבהל מזה, ונתבייש בעצמו מזה שהזכיר אדמו"ר שם חותנו המגיד. ואגב אומר לו כך, אפשר מגורך סמוך לעיר המגיד ויהיה לי פרישת שלום מאיתו, משלומו, ומעבודתו הטובה. והבין היטב שאדמו"ר ז"ל על פי רוח הקודש שלו יודע את כל אשר במחשבתו, וירא לומר דבר שאינו, ואמר שהוא חתן המגיד מטורהווצי.

וכפי שאדמו"ר ז"ל שמע כמה פעמים מהמגיד ז"ל שחתנו הוא למדן גדול, אמר רבינו ז"ל להרב יצחק אייזיק הלז, נשב אצל השולחן ונדבר מעת ילדותך מנעורך חנוכך בהלימודך ומלימודך. ואמר לו, כפי שברוך ה' אתה בר דעת ועל ידי זה זכית לתורה, אך יש נגלה ויש נסתר בהתורה. אך זעירין אינון דצריכין להנסתר, ואפילו לתורה שבנגלה נצרך להיות בר דעת, אך תדע שדעת הוא שורש היראה כמו שכתוב "אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא", נמצא מי שהוא בר דעת הוא יכול ביותר להיות ירא שמים, שזהו עיקר, כי "ראשית חכמה יראת ה'", ומי שהוא ירא שמים ביותר, מסתמא הוא בעיניו שפל ועניו ואינו מתגאה בלימודו שהוא נקרא למדן גדול, אדרבה "וממדבר מתנה" כמאמר חז"ל ; הגם שהוא בחינת 'סיני' שבקי בכל חדרי ש"ס ופוסקים , אף על פי כן הוא נמוך מכל ההרים.

והאברך הרב יצחק אייזיק, מאלו הדיבורים של רבינו ז"ל - זלגו עיניו דמעות, כי הרגיש בעצמו כאב לב שאינו אוחז עוד בלימוד כזה, בשפלות כזה, וביראת שמים כזה, ואמר לרבינו ז"ל בפחד גדול ובבכיה, החינוך שלי לא היה רק כמצוות אנשים מלומדה, שאלמוד הרבה. ענה לו רבינו ז"ל, הלא המשנה אומרת 'הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה' , היינו לְדַבֵּר הרבה לפני ה' יתברך, ולשפוט את עצמו על כל דבר ודבר ואז, "מלך", מאן מלכי רבנן - הלומדים, "במשפט יעמיד ארץ", היינו שיהיה בעיני עצמו ממש ארץ, עניו ושפל כאילו הוא אין ממש. וארץ הוא יראה, "ארץ יראה", ורק על ידי שיקיים "יכלכל דבריו במשפט", שישפוט עצמו על כל כל, שזה תיבת "יכלכל", ומזה תוכל להתפלל היטב במסירות נפש, כי הוא תפילה, היינו היראה הוא תפילה כמו שכתוב "יראת ה' היא תתהלל" בחינת תפילה, ועל ידי תפילה יכולין לבוא לדביקות כזה לה' יתברך, עד שיבוא להשיג גם נסתר שבתורה בחינת "הוא ישרתני" המובא בהתורה בסוף.

וכשסיים 'הוא בחינת עולם הבא', נתעלף הרב יצחק אייזיק ז"ל היינו שקורין חלשות, כי נתבהל ונשתומם כל כך עד שנפל על פניו בחלשות. וקרא אדמו"ר ז"ל את משרתו שהיה בחדר השני, ועוררו אותו שקורין דער מינטיר [לעורר???]. והרב יצחק אייזיק ז"ל אפילו כשעוררו אותו, היה מלא פחד, ושאל אותו רבינו ז"ל בתמיה, מפני מה נזדעזית ונפחדת כל כך מפני העולם הבא, הלא חפצתי להטעים לך טעם מאור הגנוז שהוא עולם הבא. ענה הרב יצחק אייזיק לרבינו ז"ל, מי שאוחז כבר בכל התיקונים שאמרתם לי, בוודאי אינו מתפחד מפני אור הגנוז שהוא עולם הבא, אך איש גרוע כמוני; והתחיל לבכות בדמעות לפני אדמו"ר ז"ל בבכיה גדולה, והתוודה כל אשר עבר עליו מעודו. כי

כן היה מתנהג רבינו ז"ל עימו שהיה בחכמה נפלאה כזה, עד שאף על פי שלא אמר לו שיתוודה, נתלהב כל כך עד שנשבר ליבו מעצמו והיה לו ווידוי דברים לפני רבינו ז"ל. ואמר, מעתה מבין אני מה שחמי הוא המגיד ז"ל מתפעל ומתפאר לפנַי תמיד שהוא מקורב להאוצר הטוב, ולא הבנתי כוונתו, וכעת רואה אני בעצמי, וענה לו רבינו בזה הלשון , איך בין האוצר פין יראת שמים. וענה הרב יצחק אייזיק, הלא הגמרא אומר 'אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא אוצר של יראת שמים'. ואחר כל זה אמר לו רבינו ז"ל, אפילו אחר קבלת התורה נאמר "שובו לכם לאהליכם". והבין הרב יצחק אייזיק, שאדמו"ר ז"ל פקד לו שישוב לביתו לחזרה, והתחיל ליטול רשו"ת שקורין 'גיזייגינין זעך' עם רבינו ז"ל, והושיט יד ימינו לאדמו"ר ז"ל כדרך העולם, ונטל רבינו ז"ל ידו ואחזו, ואמר לרב יצחק אייזיק באחיזת ידו, אך תקיים "ותאחז במשפט ידו" - שתשפוט את עצמך, ויד ימין זה תפילה אברהם שהוא ימין. הגם שזה קשה עליך כהר, אך "הר זה קנתה ימינו", ודחק רבינו ז"ל את ימינו בידו בתוקף, "הר", זה ביהמ"ק, שזה קודש סתרי תורה, "וכל זר לא יאכל קודש", כי אם מקודשיו ומקוראיו. לזאת כשתבוא אם ירצה ה' לביתך, תאמר לחותנך בגיני, שהוא ממקוראיו אצלי, והבין הרב יצחק אייזיק, שרבינו ז"ל מרמז לו בזה שחותנו יבוא לאדמו"ר ז"ל בקרוב. והניח רבינו ז"ל את ידו ואמר לו, "עיני בנאמני ארץ", עד שגמר "הולך בדרך תמים וכו'". והתחיל הרב יצחק אייזיק לילך לחוץ, ורעדו כל איבריו וכמעט שלא היה יכול לילך מחמת הפחד והיראה שרבינו ז"ל דיבר עימו כסדר.

הכלל, ביקש הרב יצחק אייזיק מרבינו ז"ל שיטול מאיתו הפחד, וכך היה, וכשבא לביתו נתבייש מאוד מפני חותנו בחרטה גמורה ויראה גדולה על מקודם. ואחר כך באיחור איזה שבועות בא המגיד לזלאטיפאלי לרבינו ז"ל על שבת קודש, ואמר אז רבינו ז"ל התורה 'אור הגנוז' - סימן ט"ו, ואז הבין המגיד מכל מה שסיפר לו חתנו, איך שאדמו"ר ז"ל עסק עמו בשיחותיו הקדושו"ת - מזה נתגלה התורה הקדושה הזאת. ומי שבקי היטב בהתורה הזה יוכל לראות מעט מהשגותיו הקדושו"ת ומרוח הקודש הגדול, שממש ידע מחשבות של הבאים לחסות בצילו הקדוש. כי מאז נתקרב ונתקשר הרב יצחק אייזיק הנ"ל לרבינו ז"ל בהתקשרות כל כך, עד שאמר לחותנו המגיד ז"ל, איני יודע מי יוכל ללמוד ולהתפלל בדעת הק' קודם שיראה פניו הקדוש והטהור ודיבוריו הקדושים, וכל ימי אעשה תשובה על זה שלא הקשבתי לדבריכם מקודם תיכף כשבאתי לביתכם, הגם ששמעתי מכם כמה פעמים מגדולת קדושתו, אך מחמת התמדה בלימוד בגמפ"ת לא יכולתי להתבטל, וכעת אני רואה שבלי לימודיו הקדושים ושיחותיו הקדושות, אינם

מרגישים הן בתורה והן בתפילה שום טעם שיכולים לטעום, וכפי שמובא בסיפורי מעשיות (מעשה ח) מהרב ובן יחידו שלא הרגיש בלימודו ובעבודתו טעם וחסר לו תמיד, ויעצו לו שיסע להצדיק ויהיה לו שלימות, אך הס"מ מניח את עצמו תמיד במניעות עצומות על זה. לזאת צריכין לבקש מאוד מה' יתברך שנזכה להיות מקושר תמיד להצדיק הזה בכל עבודותינו:

ז

סיפור נפלא ששמעתי מזקני אא"ז ז"ל, איך שנתקרב אא"ז שלו הרב המאור הגדול הצדיק הרב אהרן ז"ל לרבינו הקדוש עוד כשישב ודר במעדווועדיבקי , היינו כפי שהרב הרב אהרן ז"ל היו לו במעדווועדיבקי אחות אמו שהיא דודתו ובעלה שהוא דודו, היו מתושבי הבעלי בתים דעיר, אך כפי שדודו היה מקודם שקבע רבינו ז"ל דירתו בשם במעדווועדיבקי, היה דודו הנ"ל מקורב להצדיק הרב אהריליע טיטיעווער [מהעיר טיטיעווער???], שהיה גדול ומפורסם בעולם, וגם הרב הר' משה קארסיניר, אביו של הרב ר' אהרן היה גם כן מחסידי וממקורביו של הקדוש הצדיק הרב אהריליע טיטיעוויר ז"ל, והיו נוסעים תמיד להרב אהריליע בזמנים קבועים, והרב הרב אהרן ז"ל היה גם כן נוסע תמיד בצוותא חדא עם אביו ועם דודו להצדיק הרב אהריליע הנ"ל.

ואביו ודודו היו זקנים, והרב הר' אהרן ז"ל היה אברך אז, והיה ממלא בכיסא הוראה של אביו ז"ל עוד בחיי אביו בקארסין. כי זה הרב אהרן ז"ל אמרו עליו התושבים דעירו בשם בקארסין 'יפה כח הבן מכ"ח האב', הגם שגם אביו הרב משה ז"ל, היה מפורסם בעירו דשם ללמדן מופלג מאוד, וחסיד בקדושה ופרישו"ת ובעבודה הקדושה עד למאוד, ואף על פי כן זה הרב הר' אהרן בנו, היה עולה במדרגה יותר עליונה, הן בלימוד נגלה בפלפול וחריפות גדול, ובפרט בעובדות קדושו"ת בעבודת ה' יתברך היו רואין מאיתו מסירת נפש ממש.

הכלל, פעם אחת ביקש דודו של הרב אהרן ז"ל, את הרב הר' אהרן על ידי מכתב, שיבוא למעדווועדיבקי על איזה ימים על עסק איזה דין תורה בין שני סוחרים בעלי בתים דעיר מעדווועדיבקי. מחמת שהיה דודו הנ"ל יודע, שהרב אהרן חכם גדול שיוכל לפשר בין הבעלי דין את הדין תורה שיהיו מפיקים רצון מהפשר שלו. ונסע הרב אהרן ז"ל לשם. וזה היה בחורף סוף חודש טבת, ואדמו"ר ז"ל ישב בדירה הסמוכה לדוד הרב הרב אהרן בהרחק שלשה בתים, ודודתו הייתה מתפארת בפני שכנותיה שיבוא בן אדם רב גדול אצלה, הגם שהוא עוד רך בשנים, אך שמו נודע בסביבותיו כמו רב זקן בשנים וחכם

גדול. ורבינו ז"ל לא ידע עת בואו כלל מקודם לזה, וערב ראש חודש שבט לעת מנחה קודם שקיעת החמה, בא הרב הרב אהרן לבית דודו מנסיעתו מהקור והכפור והקרח מהשלג מעוטף בגדי חורף, תיכף שלח רבינו משרתו שהיה לו לבית דודו שישלחו לו תיכף האברך הרב ר' אהרן לאדמו"ר ז"ל. והגם ששמע מאדמו"ר ז"ל בעיר קארסין, אך מחמת שהיה מקורב להרב הצדיק הגאון הרב אהריליץ ז"ל, לא היטה דעתו לידע מעבודת רבינו ז"ל, אך כעת ששלח אחריו רבינו ז"ל, ירא לסרב ולאחר. כי דודו שמח מאוד מבואו, ורצו שיתחמם מעט מן הקור ושישתה חמין, אך הרב ר' אהרן לא השגיח על זה כלל והלך תיכף ומיד לבית אדמו"ר ז"ל. ושם בבית דודו חשבו שיתעכב בבית רבינו שעה מועטת ויבוא לחזרה לבית דודו, ומסתמא הכינו בשם עבורו סעודה כפי חשיבתו אצלם. ולסוף תיכף כשבא לבית אדמו"ר ז"ל וקיבל 'שלום' מרבינו ז"ל, ורבינו ז"ל תפס את ידו, ולא הניח לו את ידו כמה רגעים, ואומר לו, ידך קר מאוד, הגם אמת שאתה בא מן הנסיעה שהיה קר, אך אף על פי כן כפי ששמעתי שאתה חכם ורב גדול, היה לך להתחכם לחמם הידיים, כי עיקר החכמה היא מן הידיים, בפרט שמסתמא אתה נסמך מאביך נרו יאיר ששמו משה, ויקוים בך "כי סמך משה את ידיו עליו". הכלל, אצלי תחמם את הידיים, היינו האמונה, כי הכתוב על משה מעיד "ויהי ידיו אמונה" ואצלי העיקר הוא אמונה.

והרב אהרן ז"ל הבין שיש לרבינו ז"ל איזה כוונה בזה, אך לא נודע לו עוד הכוונה, ואגב אמר לו אדמו"ר ז"ל שצריכין להתפלל מעריב, ונכנס אדמו"ר ז"ל לחדרו מיוחד שהיה לו, להתפלל תפילת ערבית, ולהרב ר' אהרן אמר שיתפלל גם כן מעריב בחדרו הגדול מבית אדמו"ר. ואחר כך ירא הרב אהרן לצאת מבית אדמו"ר עד אחר שיגמור רבינו ז"ל תפילתו ויכנס לחדר הגדול, וכשגמר רבינו ז"ל תפילתו ונכנס למקום שהרב ר' אהרן ישב, אמר לו רבינו ז"ל, תאכל איתי סעודות ערב. ואגב שלחו אחריו מבית דודו שממתינין ומצפים שיבוא לארוחות ערב, והרב ר' אהרן ירא לרבינו ז"ל לסרב, ואמר להשליח שאי אפשר לו לילך כעת מבית אדמו"ר ז"ל, ואמר לו רבינו ז"ל, כבר נתחמם ידיך וכעת תוכל שוב לקיים נטילת ידיים לסעודה, אך תקיים הפסוק "וישא אהרן את ידיו ויברכם". וכך עשה הרב ר' אהרן שנטל ידיו כדין ואמר "שאו ידיכם קודש" ובירך 'המוציא'.

ואחר כך אמר לו אדמו"ר ז"ל, כעת אתה 'נקי כפים', וכפי שאתה באיצטלא דרבנות - בכיסא משפט, נצרך לך גם כן 'בר לבב' לנקי כפים. וגנח הרב ר' אהרן גניחה גדולה מקירות ליבו על זה מאוד, איך זוכין לבר לבב. אמר לו רבינו ז"ל, הלא אצל אהרן נאמר

"ונשא את משפט בני ישראל על ליבו" , ובוודאי זה הלב בחינת לוחות, בחינת "כתבם על לוח לבך" , אך צריכין מאוד לשמור את עצמו שלא יהיה חס ושלום "חרפה שברה לבי". וזלגו עיניו של הרב ר' אהרן דמעות, מחמת שהבין שאדמו"ר ז"ל מתכוון בכל דיבוריו הקדושים להכניסו לידע איך שיאחז במשפט ידו לישב על כיסא הרבנות בבר לבב. עד שאמר לו אדמו"ר ז"ל, יש תיקון לשבירת הלב - לקשר את ליבו להנקודה השייך לליבו בעת הזאת. וגילה לו אז מה שמובא בסימן ל"ד בחלק א' בליקוטי מוהר"ן , שהצדיק הוא שורש נשמות ישראל, והם, היינו ישראל, ענפים שלו. וצדיק מושל, ועיקר הממשלה להאיר ולעורר לב בני ישראל לעבודת ה' יתברך. וכשאמר לו רבינו ז"ל, שהצדיק הוא בחינת 'מלאפום' - שפיו שלו מלא מא' המובא בהתורה הזאת, נתחרד ונתיירא בפחד גדול, כי ממש ראה שאש אוכלה יצא מפיו הקדוש, עד שהרב ר' אהרן קם מהספסל שישב עליו ואמר לרבינו ז"ל בזה הלשון, אני רואה ומבין אז איר וועט אמאל זיין אנרויסער גוטער יוד בייט איך אייך אז איך זאל זוכה זיין בעולם הבא צי פארשטיין אייעריע שיחות חולין, ומעין זה כבר נדפס בחיי מוהר"ן אך לא נזכר שם מי שאמר זה. וכך אמר לי זקיני הרב נכדו של הרב ר' אהרן, ששמע מפיו כמה פעמים שאמר, שאם לא היה בא לעולם הזה רק בשביל לילה זאת - היה די לו, כי כל הלילה הזה עד סמוך לעלות השחר, ממש לא היה יודע אם הוא בזה העולם הגשמי. ואגב רמז לו רבינו ז"ל אז 'ומקבלין דין מן דין' , ואז היה לו לאדמו"ר ז"ל תלמידיו הקדושים הרב ר' יודל ז"ל והרב ר' שמואל אייזיק ז"ל, ועוד כמה וכמה תלמידים צדיקים, והיה כותב להם מכתבים והם השיבו לו, ולזמנים קבועים היו מתוועדים למקום רבינו ז"ל בעצמו והיו שלשה הנקודות ביחד. וכפי שבלילה הזאת גילה הרב ר' אהרן ז"ל את כל אשר תחת ליבו לפני אדמו"ר ז"ל, כמו ווידוי דברים מה שעבר עליו מיום עומדו על דעתו עד בואו לרבינו ז"ל, ידע רבינו ז"ל, ואמר אחר כך לתלמידיו הקדושים, שהוא יודע שהרב ר' אהרן הלך להחופה שלו ביום חתונתו בכסות נקי, מיט אריין העמד, ודי לחכימא.

ואחר כך כשנסע הרב ר' אהרן לביתו, ואביו ז"ל היה זקן והיה מקורב להרב הצדיק ר' אהרליץ טיטיעווער, והגיע זמן שהיה הרב ר' משה אביו של הרב ר' אהרן ז"ל לנסוע לרבו, והיה דרכו של הרב ר' אהרן ליסע עם אביו, ולא היה לו להרב ר' אהרן חשק ליסע עם אביו. ואביו הבין היטב בבנו ר' אהרן שנשתנה בכל הפרטים בגשמיות ורוחניות מעת בואו מרבינו ז"ל, אך אף על פי כן הפציר לבנו הרב ר' אהרן שיסע גם כן עימו, כי אביו היה בוש לבוא בלעדו, והוכרח לקיים כיבוד אב ונסע גם כן. וכשבאו לשם, ואביו של הרב ר' אהרן נכנם מקודם להצדיק וקיבל 'שלום' מאיתו כנהוג, ואחר כך נכנס הרב

ר' אהרן גם כן לקבל 'שלום'. ובעת קבלת שלום, אמר הרב הצדיק שהיה זקן מופלא בזה הלשון, וואס בין איך בא דיר אזוי וואלוויל גיווארין , ענה לו הרב ר' אהרן ז"ל, חס ושלום חס ושלום, אמר לו הצדיק ר' אהרליע בפניך ניכר שטעמת איזה טעם חדש וחזק בעבודתו יתברך שמו, ספר לי מהיכן טעמת את כל זה, מסתמא היית אצל איזה מפורסם. הכלל, אמר לו שבמעדעוודיווקי היה אצל דודו, ושם יושב נכד הבעל שם טוב, והיה רואה רוח הקודש של רך בשנים כזה על כל פרט ופרט, ויודע מחשבות של הבאים אליו. והרים הצדיק הזה את עצמו מכיסאו ואמר בקול רם, זה השיג מעת בואו מארץ ישראל , כי גם מקודם ארץ ישראל היה בעל השגה גדול, אך מעת בואו מארץ הקודש משיג בכל פעם השגות גדולים ביותר, וטוב לחסות בצילו הקדוש. והצדיק בירך אותו בברכה זו, שיתחזק את עצמו בכלים טובים שיוכל לקבל תמיד את האור מאור חדש וקדוש כזה, המחדש בטובו סודות נוראות. כי הצדיק הרב אהריליע ראה פעם אחד את רבינו ז"ל עוד קודם נסיעתו לארץ הקודש. ולימים מועטים נסתלק הצדיק הזה. והרב ר' אהרן כל ימיו היה נותן שבח והודאה לה' יתברך שנתגלגל בסיבות נפלאות כאלו, וזכה לתיקון נפשו שיתקרב לרבינו ז"ל. ממילא נוכל להבין איך אנחנו צריכין להודות לשמו יתברך על זה באלף פעמים אשרינו:

ואחר כך היה הרב ר' אהרן נוסע לרבינו ז"ל גם כשישב בזלאטיפאלי. ואגב הכיר אדמו"ר ז"ל בהרב ר' אהרן שיש לו קול נגינה , על ידי לימודו שלמד הרב ר' אהרן בבית רבינו ז"ל גמרא בניגון השייך לגמרא. אמר לו רבינו ז"ל, זה קנה חכמה, הקנה מוציא את הקול. וכשקבע רבינו ז"ל ישיבתו בברסלב אחר זלאטיפאלי, הבין רבינו ז"ל, כפי שמרחק רב מעיר קארסין לברסלב, והמחלוקת של הזקן החולק הידוע גבר אז עד מאוד, ועיר שפאליע קרוב לעיר קארסין, שגר שם הרב ר' אהרן ז"ל, ואמר רבינו ז"ל למקורביו, כפי שהס"מ מתגבר בהסטרא אחרא שלו במחלוקתו, יוכל להטיל ספק ברצון של הרב ר' אהרן חס ושלום, כי זה כמו בין שיני האריות, שמו ארי ליבוש ויבוש ויכלם לנצח, לזאת מוכרחין להתפלל עבורו שינצל מהארי הדורס וטורף נפשו"ת ישראל בפרט נפש יקר כזה. עד שידוע שזה אחד משלשה דברים שאמר רבינו ז"ל שהיה משתמש בתפילתו להזכיר זכות אבותיו הקדושים על זה. עד שעשה אדמו"ר התעוררות בין הבעלי בתים דעיר ברסלב , כי אדמו"ר ז"ל אמר שרוצה הרב כשר איך ווייל אכשרין רב , ועזר ה' יתברך והביאו אותו ואת בני ביתו לברסלב לישב על כיסא הרבנות.

ומקודם שבא הרב ר' אהרן לברסלב, נתקרב אא"ז מוהרנ"ת ז"ל, ואמר רבינו ז"ל, תדע תלמידי, מעתה תקיים אתה 'עשה לך רב', לך אני רבך, וכשיבוא הרב ר' אהרן יהיה הוא

לחבר לך, ויקוים אז 'וקנה', כי הוא יש לו קול נגינה מקנה שלו, 'לך חבר', ויקוים אז 'וקנה לך', לך דייקא, יהיה 'חבר' טוב. וכך היה אחר כך כשקבע הרב ר' אהרן דירתו בברסלב, וראה איך שרבינו ז"ל עוסק עם מוהרנ"ת ז"ל עם כל שיחותיו והתגלות תורותיו הקדושות, רק כמעט לפני מוהרנ"ת ביחוד כמו רבי עם תלמיד, אז אמר הרב ר' אהרן למוהרנ"ת ז"ל, אבקש מכבודכם כפי שרבינו קורא אתכם תלמיד בחינת יהושע, ורבי יהושע במשנה אומר שהדרך ישר הוא חבר טוב , לזאת מבוקשי מכם שתקבלו אותי לחבר ואהיה בטוח לקיים דברי רבי יהושע בכם לחבר טוב. וכך היה תמיד כל ימי חייהם חבירים אהובים, והרב ר' אהרן היה קורא למוהרנ"ת 'חבר מיינער' , ואפילו בעת שהספיד הרב ר' אהרן למוהרנ"ת ז"ל היה בוכה בקול גדול וצעק, חבר מיינער טייעריר דער גאנציר קאסטין פין לעכט פון דעם רעבין איז בא דיר גיבליבין.

הכלל, באיחור הזמן כשהיה הרב ר' אהרן תושב בברסלב, ובבית הכנסת דברסלב היו נצרכים על ימי נוראים בעל תפילה, והיו באים הבעלי בתים והגבאים דבית הכנסת לבקש מאדמו"ר ז"ל שיתן להם מאנשיו המקורבים אליו איזה בעל תפילה כשר וקול נעים. קרא רבינו ז"ל להרב ר' אהרן ואמר לו, כפי שאתה מרא דאתרא נצרך לך להתפלל על כל העיר, והעיקר בימי נוראים הקדושים, כי בהבעל תפילה התפילה נתקבלה ביותר. וירא לסרב על דברי רבינו ז"ל, ונעשה בשם בבית הכנסת בעל מוסף, ושחרית היה מתפלל אצל רבינו ז"ל עם אנ"ש.

ואדמו"ר ז"ל היה קורא אותו בדרך צחות 'מיין כשיריר בעל תפילה'. וידוע שבאיחור הזמן נתגלגל המעשה שסיפר אדמו"ר ז"ל מבעל תפילה בסיפורי מעשיות (מעשה יב), היה על ידי הרב ר' אהרן ז"ל כמובא במקום אחר באריכות מזה, וכשאמר רבינו ז"ל בסימן כ"ז בחלק א' כפי הזדככות חכמתו כן הזדככות קול רנתו נאמר עליו, וכן התורה בסימן ל"ד בחלק א' כמעט נאמרה על ידו, ומי שיעיין היטב בהתורה ל"ד וכ"ז 'רציצא', ויעיין היטב בהסיפור מהתקרבותו, יבין היטב איך שכל תורה ותורה מאדמו"ר נמשכת על ידי נשמות המתקרבים אליו שהם נמשכים משרשו, וגם אפילו לדורות הבאים לאחר הסתלקותו הכין חידושי תורתו כזה השייכים לחדש נשמותינו כפי האדם והמקום והזמן כמובא בליקוטי הלכות , בחינת "את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה". ה' יתברך יאיר עינינו בתורתו וישמח לבינו אמן נצח סלה ועד:

ח

פה מבואר, איך שמוהרנ"ת ז"ל החזיק למוחלט דברי רבינו ז"ל, כל מה שדיבר אדמו"ר ז"ל בערב ראש השנה האחרון באומן - על להבא, מעניין גודל ראש השנה שלו, לא דיבר והזהיר רק על אחר הסתלקותו. כי ידוע שרבינו ז"ל היה אז חולה מסוכן לא עלינו, והבין בעצמו היטב שקרוב לסופו, וממילא כל מה שיצא מפיו הקדוש והטהור, היו כמו צוואה. וכך שמעתי מזקני הרב מטשערין ז"ל, שבערב ראש השנה האחרון היו מסובין על שולחן אדמו"ר ז"ל כמה וכמה אנשים מכמה עיירות ומקומות רחוקים, אך מוהרנ"ת ז"ל והרב ר' יודל ז"ל ועוד אנשים חשובים מגדולי מקורביו ישבו סמוכים קרובים אצל רבינו ז"ל יותר משאר המון העם, ואז אמר רבינו ז"ל מה שכבר נדפס בחיי מוהר"ן אצלי העיקר הוא ראש השנה וכו' , ואחר כך הרים אדמו"ר ז"ל את עצמו מכיסאו שישב עליה, וענה בקול רם ואמר בזה הלשון, איך וואלט גיוואלט אז ייעדיר פין מיינע מענטשין פין אוואסיר שטאט ער איז, אז ער וועט קומען אהיים זאל ער מאחין אכרוז, אז ווער סיע גלייבט אין ה' יתברך זאל פארין אויף ראש השנה צוא הצדיק הק' מוהר"ן, וסיים לבסוף, אין איך אליין האב בדיעה זער אויף הייבין אין אוועק למרחקים, כך שמע זקיני אבי אמי מפי מוהרנ"ת ז"ל, וכך היו עוד כמה וכמה דיבורים מאדמו"ר ז"ל בערב ראש השנה האחרון באומן אשר יקצרו המון יריעות מלהכתב מה שדיבר מגדולות הראש השנה שלו, וקצת נדפס בחיי מוהר"ן , מעט דמעט ממה ששמעתי מפי זקא"א ז"ל מענין זה. וכולם הבינו אחר הסתלקות רבינו ז"ל, שאדמו"ר ז"ל כיוון בדיבוריו הקדושים בערב ראש השנה העבר - שנצרך שיסעו אפילו כעת על ראש השנה לאומן על ציונו הקדוש כמו בחייו הקדושים, ואפילו זקיני הרב ר' אהרן ז"ל גם כן דעתו היה כך, אך כפי שהרב ר' אהרן לא היה בערב ראש השנה הזה, כי היה כמו שגגה היוצא מפי השליט בכדי שיהיה כח הבחירה, כידוע שהרב ר' אהרן ז"ל נסע ובא לרבינו לאומן על ראש השנה האחרון על ראש השנה, אך כשהתאונן את עצמו וסיפר לפני רבינו ז"ל איך שהבעלי בתים דבית הכנסת מצירים אותו שיבוא לחזרה על ראש השנה, ורבינו ז"ל לא נטל הבחירה משום אחד מאנשיו המקורבים אליו, רק כל אחד כפי שביטל את עצמו וסילק את דעתו נגד דעת אדמו"ר ז"ל ביותר, עמד בנסיון הבחירה ביותר, ולא עבר אפילו מדבר קטן משיחותיו הקדושו"ת של אדמו"ר ז"ל.

וזה היו מוהרנ"ת ז"ל חזק בזה עד מאוד, והרב נפתלי גם כן מעין זה, כי כך אמר רבינו ז"ל פין מיר וויסין איז מוהרנ"ת ז"ל אין נפתלי אביסעל, וכפי שכוח השכחה גדול מאוד בזה העולם, כי ברוב הימים הכל נשכח, ועל זה אמר משה ליהושע תלמידו "כתוב זאת

זכרון בספר" במלחמות עמלק, וזה ידוע בליקוטי הלכות שעיקר מלחמות עמלק להעלים שם הצדיק שהוא בחינת משה, עיין בהלכות שבת הלכה ה'. לזאת מוהרנ"ת ז"ל שהוא בחינת יהושע כתב כל אשר שמע מרבינו ז"ל שהוא בחינת משה רבו וחפר ומצא באר מים חיים אפילו משיחות חולין של אדמו"ר ז"ל, כי כך אמר אדמו"ר ז"ל שיכולין לעבור ולמצוא בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה וכיוצא עוד אפילו בנסתר בכתבי האר"י ז"ל כל דבריו הקדושים, ומחמת זה כתב מוהרנ"ת ז"ל כל מה ששמע מפה אדמו"ר ז"ל, אך בחייו הקדושים של אדמו"ר ז"ל עשה עצמו מוהרנ"ת ז"ל לקיים, 'עשה אזניך כאפרכסת' לקבל ולשמוע את כל דיבור ודיבור של רבינו ז"ל, וכתב לעצמו לזכרון, חוץ מה שכתב אצל רבינו ז"ל תורותיו הקדושו"ת כמובא, וידוע שאמר לו אדמו"ר ז"ל דוא האסט א חלק אגרויסין אין מיין ספר, וגם אמר אדמו"ר ז"ל, איר דארפט אים דאנקין ווען ניט ערי וואלט קיין בלעטיל שמות ניט גיבליבין פין מיר , וכל מה שכתב משיחותיו הקדושו"ת היו אצלו טמיר וסתום בחיי אדמו"ר ז"ל.

אך אחר הסתלקותו של רבינו ז"ל התבונן בעצמו מה יהיה מהאוצר הטוב הזה שיש תחת ידי, הלא נצרך להוציא לאור התעלומות, ובפרט שעוד לא נדפס 'ליקוטי תנינא' שזה עיקר השארותיו הקדושות, נסכם בדעתו בראשון שהוא צריך לעסוק לדבר עם אלו אנשים שהיו מקורבים בחיי רבינו ז"ל לאדמו"ר ז"ל משיחותיו הקדושות. וכפי שהיה גדול המניעה אצלו על זה גם כן, כי מגורתו היה בנעמירוב ושם היו מועטין אנ"ש , כי העיקר היו מקורביו של רבינו ז"ל בברסלב ששם ישב רבינו ז"ל שמונה שנים, וגם בעיר טשערין היו כמה מאנ"ש ובטירהוויצי ועוד בכמה מקומות שהם רחוקים מנעמירוב, ונסכם אצלו על כל פנים נצרך לי ליסע לברסלב לאנ"ש לדבר עמם מהטוב הנשאר לנו ירושה בחינת "תורה צוה לנו משה מורשה" , וגם על זה הניח הבעל דבר עצמו, שבני ביתו מנעו אותו מאוד מזה גם כן , הגם שקרוב נעמירוב לברסלב, כי אמרו לו, הלא כבר נסתלק אדמו"ר ז"ל, ולמה לך כעת גם כן ליסע לברסלב. אך כפי שעשו בני אדמו"ר ז"ל למוהרנ"ת אפוטרופוס על עזבון שנשאר מרבינו ז"ל, כי בִּיתו חיה היתה בת י"ב שנים כשנסתלק אדמו"ר ז"ל, ונשאר עבורה שלוש מאות אדומים שרבינו ז"ל הפריז עבורה בחייו הקדושים בכדי להשיאה, כי דיברו שידוכים עבורה עוד בחיי אדמו"ר כידוע ונכתב בימי מוהרנ"ת , וגם עבור כל אחת מבנותיו הקדושים היה צוואה כמה שיתנו, וגם תכשיטין שנשאר חפיצים עבור בנותיו הקדושים עוד מאמם בת הרב הגאון והצדיק הרב אפרים ז"ל, והמעות של העזבון הלז היה מונח בברסלב אצל בעלי בתים חשובים ובטוחים, ומוהרנ"ת ז"ל היה לו כח הרשאה על כל הנשאר אצל הבטוחים הנ"ל.

הכלל, היה לו למוהרנ"ת ז"ל תירוץ עבור בני ביתו שהוא מוכרח ליסע לברסלב לעשו"ת חשבונות עם הבעלי חובות, אך כוונתו היה לעורר את אנ"ש מחדש עם המעיין הנובע של אדמו"ר ז"ל, כי דבריו הקדושים והנוראים חיים וקיימים ונאמנים לעד ולנצח נצחים. וכפי שידוע שבית אדמו"ר ז"ל שישב בברסלב נשרף עוד קודם שנסע אדמו"ר ז"ל לקבוע דירתו באומן, לא היה לאנ"ש דברסלב מקום קבוע להתפלל ביחד בבית המדרש מיוחד על שמם, כי מקודם כשישב אדמו"ר ז"ל, היה בבית אדמו"ר מקום קבוע שהתפללו שם אנ"ש, וממש היה בית המדרש בבית אדמו"ר ז"ל, אך מעת שנשרף ביתו של רבינו ז"ל וקבע דירתו באומן, לא היה לאנ"ש בית המדרש, רק רובא דרובא התפללו בבית המדרש השייך כמעט למתנגדים. הגם שברוך ה' שכמעט כל התושבים של העיר ברסלב לא פנו עורף חס ושלום לחלוק על אדמו"ר ז"ל, והיו נוהגים כבוד גדול לו ואפילו לאנ"ש, אף על פי כן בהצנע היו איזה אנשים שהופיע עליהם אחר ההסתלקות אדמו"ר ז"ל מהזקן החולק הידוע, שנתרחקו מאנ"ש מחמת המחלוקת שלו. ואף על פי כן היו מתפללים אנ"ש בבית המדרש שלהם בחורף הזה אחר הסתלקות של רבינו ז"ל. אך כשבא מוהרנ"ת לברסלב היו מוכרח גם לו להתפלל שם בבית המדרש הזה, אך גם זה היה קשה לו כפי שהורגל להתפלל בהתלהבות, ובבית המדרש הזה לא נשמע אופן כזה. וכפי שבואו לברסלב היה העיקר לדבר ולעורר אנ"ש מתורותיו ומשיחותיו של רבינו ז"ל, שהיו עוד סתומים בין אנ"ש בעצמם, נצרך לזה גם כן מקום מסוגל להתאסף יחד כל אנ"ש לשמוע. כי כל זמן שאדמו"ר ז"ל היה דר בברסלב היה בביתו כמו בית המדרש, כי היו מתפללים אנשיו שהיו מקורבים ומקושרים לרבינו ז"ל בקשר אמיץ וחזק, ורבינו ז"ל שמע לחדרו הפנימי 'קדושה' ו'ברכו' וכיוצא מה שצריכין לשמוע, אך אחר כך כשנשרף ביתו של אדמו"ר גם כן, כשהיה השריפה בעיר כידוע ונדפס בחיי מוהר"ן, מזה הוכרחו גם אלו האנשים להתפלל שם בבית המדרש כנ"ל.

ונתן להם מוהרנ"ת עצה לאנ"ש , שתיכף אחר תפילות מעריב כשיצאו כל אנשי בית המדרש לביתם, אז יתאספו יחד כל אנ"ש לשם עם מוהרנ"ת וידברו ויעסקו במה שצריכין מעניניו של אדמו"ר ז"ל, וכך היה פעם אחד ושניים. אך מסתמא אחר דיבוריו הקדושים והנוראים נתלהבו כמה מאלו אנ"ש, ובבוקר התפללו בהתלהבות חדש ובהתעוררות בקולות ובמחאת כפיים באיזה פעם, הכלל, התחילו אנשי הבעלי בתים התושבים דבית המדרש לחקור ולדרוש מה זה החדשות, שמְעֵת שבא מוהרנ"ת ז"ל נשתנו כמה אנשים בתפילתם בקולות ובמחאות כפיים שקורין 'פלייסקין ביים דאווינין',

אשר מקודם לא ראו ולא שמעו כזאת, וסיפרו להם שבלילה מאספם מוהרנ"ת ז"ל לפה, ומדבר עמם דיבורים כאלו עד שמלהיב ליבם כל כך.

והגם שלא כל הבעלי בתים דשם היו מתנגדים על זה, אך בהצנע היו מאנשי החולק שלא יכלו לסבול את כל זה, עד שהוכרחו להגבאי דבית המדרש, שיסגרו אחר שיצאו מערבית את הבית המדרש שלא יוכלו להתקבץ לשם, והיו מניעות רבות גם על זה, כי כשמתאספים בבית המדרש הוא בניקל לכל מי שרוצה לשמוע דיבורים קדושים ללילך ולבוא, אך לבית יחיד לא כל בית מסוגל לזה להתאסף לשם על כמה שעות בלילה.

כי מוהרנ"ת ז"ל היה ליבו בוער מאוד, וחם ליבו בקרבו כל כך עד שהיו לו דיבורים חמים כגחלי אש מאדמו"ר ז"ל, עד שהיה הזמן כאין אצלו והיה יכול לדבר כמה שעות בלילה. ובבית יחיד יש מניעות על זה, לזאת, כפי שהיו יכולים לתקן בית רבינו ז"ל הנשרף שיאספו לשם. אך צריכים מעות על זה על תקונו, וביקש מכל אחד מאנ"ש שיראו לקבץ על זה נדבות כל אחד מה שידבנו ליבו על תיקון בנין הזה, וכן עשו, ואגב יהיה להם מקום גם להתפלל בשם ביחד בלי מונע להמחאת כפיים ולהתפלל בקולות משום בן אדם, כי לא יתערב זר עמהם, ומוהרנ"ת ז"ל בעצמו גם כן התנדב על זה נדבה ההוגנת ונתעכב על ידי זה בברסלב עד שהתחילו בתיקון הבניין הזה, ואז נסע לביתו לנעמירוב. הכלל, דיבוריו עשו רושם כזה, עד שבאיזה שבועות תיקנו בית רבינו ז"ל עד שהיו יכולין להתפלל שם אנ"ש, וזה היה נקרא 'ברסלבער בית המדרש'. ומוהרנ"ת ז"ל היה לו לנחת גדול זה בעצמו שהיו להם לאנ"ש מקום מובדל ובפרט שיהיה נקרא על שם רבינו, כי כך היה נקרא 'דעם רעבינס בית המדרש' אפילו בימי ילדותי. ומוהרנ"ת ז"ל חידש על זה הלכה ב'הלכות בית הכנסת'.

וממילא מובן שהיה לו שוב מקום לדבר עם אנ"ש כרצונו על צד היותר טוב, וכשבא מנעמירוב לא רצה להתאכסן רק בבית המדרש הזה, הגם שהרב ר' אהרן רצה מאוד שיתאכסן אצלו, אך הבין שמוהרנ"ת ז"ל יש לו כוונה בזה, בראשון, מחמת חיבת המקום שרבינו ז"ל עבד שם עבודתו הקדושה כמה שנים, ובפרט שכתב לרבינו ז"ל כמה וכמה תורות הקדושים ונתקדש שם האוויר, כמובא בסימן ס"א בליקוטי א', בקדושת ארץ ישראל. ועוד טעמים כמוסים, ועבור זה לא הפציר הרב ר' אהרן אותו, ואמר לו, רצונו של אדם זה כבודו.

ואחר כך התחיל לעסוק ולדבר עם אנ"ש שצריכין להדפיס הליקוטי מוהר"ן חלק ב' 'תניינא', כי בראש השנה העבר נאמרה התורה 'תקעו תוכחה', וכל ה'תניינא' היה בכתב, כי החלק א' נדפס עוד בחיי אדמו"ר, אך חלק ב' צריכין להוציא להדפיס, וגם ספר

המדות עוד לא נדפס, ואיך שהיו לו מסירות נפש על זה כל החורף הזה מעט מבואר בימי מוהרנ"ת , אך על ידי הכיסופין וההשתוקקות שלו עכ"ז עזרו ה' יתברך שהוציא מכח אל הפועל את ההדפסה הנ"ל :

ואגב כשהגיע סמוך לראש חודש שבט בחורף הזה, והיה חשקו מאוד שיסעו על כל פנים עשרה בני אדם על ערב ראש חודש שבט על ציון הקדוש של אדמו"ר ז"ל, כי זה חודש הזה הוא אחד מארבעה ראשי שנים , וכפי שאדמו"ר ז"ל אמר, 'אצלי העיקר הוא ראש השנה' , חפץ להתחיל ההתחלה מזה החלק ראש השנה, בכדי שיוכל לחזק את אנ"ש שידעו היטב להכין את עצמו בכל השנה על ראש השנה האמיתי שהוא בחודש תשרי, שעל זה הזהיר רבינו ז"ל בערב ראש השנה האחרון באזהרה עצומה כמו שידוע , לזאת היה מעורר בברסלב כמה מאנ"ש על זה שיסעו עמו.

ואז עוד לא היה מסילת הברזל , ושכר עגלה עם סוסים והִתְנה עם הבעל העגלה שיהיה שכיר יום אצלו, ועל איזה הדרך שיצווה לו - אפילו שלא בדרך שרוב נוסעים על זה הדרך לאומן, רק פן יהיה נצרך לו לסבב לאיזה מקום שירצה מוהרנ"ת ז"ל, יהיה מוכרח הבעל העגלה לציית לו, הגם שיתעכב מחמת זה בהדרך עוד יום או יותר לא יכול הבעל העגלה לעכב מזה, כי הוא היה שכיר יום, וכמה שיתעכב יהיה לו שכרו בעד כל יום.

והתחלת הנסיעה מברסלב היה בערך פרסה שקורין 'מאל' , אמר מוהרנ"ת ז"ל להבעל עגלה שיסע על דרך אחר לאיזה כפר סידקיוויץ, לא על דרך הייסין, ולא ידעו כוונות מוהרנ"ת ז"ל בזה שום אחד מהנוסעים ובפרט הבעל העגלה, אך היה מוכרח לצייתו, כי כך התנה עמו מקודם. ובאו לכפר הנ"ל לסידקיוויץ סמוך למנחה, ובכפר הזה היה גר אחד מקרובי ה"ה החסיד ר' שמואל אייזיק ז"ל, שהיה בחיי רבינו ז"ל בראש השנה האחרון באומן אצל אדמו"ר ז"ל על ראש השנה, ואמר מוהרנ"ת ז"ל ששם יתפללו מנחה, וכשבאו לאיש הזה וראה כל זה, שמוהרנ"ת ז"ל עם אנ"ש באו לביתו, נתפעל מזה ושמח מאוד על זה, ושטח תיכף מפה על השולחן הגדול שהיה, ודלק נרות כמו בשבת קודש לכבוד האורחים, ובפרט לכבוד מוהרנ"ת ז"ל, והעמיד על השולחן בקבוק יין שרף ויין עם מיני מזונות ומיני מתיקה בשמחה.

ואחר מנחה היה עוד אפשרות ליסע ללינת לילה באיזה כפר אחר, ואמר מוהרנ"ת ז"ל בזה הלשון, מיר האבין דא אשותף אין אונזער מסחר פין דער ירושה וואס אונז איז גיבליבין נאר דארפין מיר מיט אים זעך דעריך ריידין דער פין, אז ער זאל וויסין וואס פאר אראך קייט דער מסחר איז , והבעל הבית הזה ביקש שישבו כולם סביב השולחן

בכדי שיטעמו מזה שיש על השולחן שהכין לכבודם, וביני לביני הגיע זמן תפלת ערבית, ואמר מוהרנ"ת ז"ל אסור לקבוע קודם מעריב , והתפללו שם יחד במנין מעריב.
והבעל הבית הנ"ל נתעורר מאוד מאנ"ש, ובפרט ממוהרנ"ת ז"ל, מהמעריב שהתפללו בהתלהבות ובמחאות כפים שלהם, ועוד לא ידע מה זה שבאו אליו בפתע פתאום, וחשב בעצמו, שאם לא יהיה רק זה שיראה וישמע איך שאנ"ש מתפללים מעריב כזה בעת שנוסעים בטלטול הדרך, אשר אפילו בבית המדרש קבוע במנוחה בביתם אין שומעים תפילה כזה, די לִפָנַי האורחים ההגונים כאלו. ואחר מעריב הסיבו כולם, והבעל הבית מבקש ממוהרנ"ת ז"ל שיטעמו ממה שהעמיד עוד מקודם על השולחן, מאכלים ומשקאות טובים כדרך העולם לכבד אורחים חשובים כאלו ובראשם למוהרנ"ת ז"ל, ואמר לו מוהרנ"ת ז"ל, לא אוכל עד אם דברתי דברי. והרים את עצמו מכיסאו שישב עליה, וענה בקול ואמר להבעל הבית הזה, כפי שהיית על הראש השנה העבר בחיי רבינו ז"ל עם הקיבוץ הקדוש, ושמענו כמה מתלמידיו הקדושים מפי רבינו ז"ל בערב ראש השנה הזה, שרוצה שכל אחד ממקורביו מאיזה מקום שדר שם בקביעות, יכריז, שכל מי שרוצה שיהיה איש כשר באמת שקורין 'א ערליכער יוד', יבוא על ראש השנה אצלו לאומן, אין איך אליין האב בדיעה אויף צי הייבין זעך אין אוועק , וכיוצא דיבורים כאלו, ואמר אז אצלי העיקר הוא ראש השנה, וואס זאל איך אייך זאגין קיין גרעסירש דער פין איז ניטא , וגם בהתורה 'תקעו' סימן ח' בתניינא שנאמרה בראש השנה האחרון סמוך להסתלקותו כתוב שם בזה הלשון, וצריך לבקש מאוד מה' יתברך שיזכה להתקרב למנהיג אמיתי כדי שיזכה לאמונה אמיתיית בשלימות, וכיוצא בהתורה סימן ע"ח בתניינא מענין 'פראסטיק' כתוב שם גם כן בזה הלשון, על כן צריכין לבקש מאוד מה' יתברך לזכות להתקרב להצדיק האמת, וזה היה בשבת נחמו שהיה אז גם כן חולה מסוכן, וידע רבינו ז"ל שיסתלק בקרוב, ואף על פי כן הזהיר כל כך על ראש השנה. מובן מזה, שכל אלו הדיבורים והאזהרות של אדמו"ר ז"ל היו על אחר הסתלקותו עד ביאת הגואל, כי כך אמר רבינו ז"ל, שהערים הבעל דבר את עצמו והקים מפורסמים של שקר עד שאין אחד יודע היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי שהם אמיתיים.
לזאת תדע ידידי חבירי, שעבור זה באנו לפה, שנתקשר יחד בקשר אמיץ וחזק כל ימי חיינו על זאת הירושה טובה שנשאר לנו. ואמר לאנ"ש הבאים עמו לפה שינגנו 'אשרינו מה טוב חלקינו ומה יפה ירושתינו', כי כל התורה היא ירושה אצלינו, כמו שכתוב, מורשה מורשה קהלת יעקב , כי זה הבעל הבית שמו היה יעקב. ורקדו הרבה בזה הניגון, ואחר כך ישבו יחד סביבות השולחן, והבעל הבית מזג איזה כוס קטן כמו גביע קטן

למוהרנ"ת, ותקע מוהרנ"ת ז"ל כפו לשתות 'לחיים' להבעל הבית, ואמר לו, זה יהיה תקיעת כף שלך שתסע כל ימיך על ציון הקדוש של רבינו ז"ל על ראש השנה, שתְּמָנֶה איתנו בחבורה קדישא בהקיבוץ הקדוש באומן, והבעל הבית הזה ענה, אמן כן יהי רצון. ובימי חורפי נסע נכדו של האיש הזה על ראש השנה, וסיפר שזקינו השאיר לאביו בצוואה שיסע על ראש השנה עם בניו תמיד.

ולנו שם מוהרנ"ת ז"ל עם אנשיו. הכלל בבוקר השכם נסעו משם, וציווה מוהרנ"ת ז"ל לבעל העגלה שיסע על דרך דאשיב שדר שם ה"ה החסיד הרב שמואל אייזיק ז"ל, בכדי שידע הרב שמואל אייזיק שנוסעים על ערב ראש חודש שבט, וגם הוא יסע עימם לאומן על ערב ראש חודש הזה. ובאו לדאשיב בערך אחר חצות היום כמו שעה, ועמדו ממילא לנופש מעט באיזו אכסניא, ובאו לבית ה"ה הרב שמואל אייזיק ולא יכלו לדבר איתו מחמת שהיה מעוטף בטלית ותפילין ובדביקות עצום, ובני ביתו היו לגמרי בחדר רחוק מחדרו כמו בית אחר, כי הוא היה מובדל ומרוחק מהם והם אמרו שלא יבלבלו אותו כעת, כי כך דרכו - שמקודם נץ החמה הוא מעטף את עצמו בטלית ותפילין שם בחדרו המיוחד, ויושב ועוסק במה שהוא עוסק הן בתפילה והן בתורה וכיוצא, מעוטף בטלית ותפילין שלו עד סמוך לתפילת מנחה, ואז מביאין לו מים חמין קצת עם איזה חתיכה מזונות וחולץ אז את התפילין והטלית וטועם אז. לזאת ימתינו שם עד זה הזמן ואז יהיה שעת הכושר לדבר איתו, ומקודם אי אפשר לדבר איתו כלל מחמת הדביקות שלו בהענייניים שהוא עוסק בעבודת ה' יתברך בתפילה ובתהלים ובהתבודדות.

ואמר מוהרנ"ת ז"ל, שצריכין שאחד מן הנוסעים ישאר כאן ללינת לילה אצל הרב שמואל אייזיק, ויודיע לו לעת ערב שהיו כאן כל החבורה הנוסעים על ערב ראש חודש עם מוהרנ"ת ז"ל ולא רצו לבטלו ולבלבלו, והם נסעו לדרכם בקודש, ולמחר השכם בבוקר יזרז את עצמו הרב שמואל אייזיק עם האיש שישאר אצלו.

וזקיני הרב ה"ה הרב צבי אריה ז"ל בן הרב הר' אהרן ז"ל מברסלב היה גם כן מהנוסעים , והוא היה מבני הנעורים עוד ומהחשובים, בן הרב הר' אהרן ז"ל, כי ה"ה הרב שמואל אייזיק ז"ל היה חבר של הרב ר' אהרן עוד מקודם שנתקרב מוהרנ"ת ז"ל לרבינו הקדוש. הכלל, אמר מוהרנ"ת ז"ל לזקיני הרב הר' צבי אריה, שלכבוד הרב שמואל אייזיק ז"ל טוב שהוא ישאר פה בדאשיב על לינת לילה אצל הרב שמואל אייזיק, והוא יראה לשכור איזה עגלה על בוקר השכם שיסעו שניהם ישר לאומן.

וכך היה שנשאר זקיני הנ"ל בדאשיב, ומוהרנ"ת ז"ל נתן לו מעות שיוכל לשכור עגלה עבור שניהם, כי ידע היטב שהרב שמואל אייזיק ז"ל עני מדוכא, ויהיה לו מניעה מזה,

והרב ר' צבי אריה ז"ל נשאר בדאשיב. וכשהגיע השעה שהיה נכנס להרב שמואל אייזיק ואמר לו שמוהרנ"ת ז"ל היה בכאן, היה מתאונן מאוד על זה שלא ראה אותו, והקפיד על בני ביתו שלא הודיעו לו שמוהרנ"ת בא למחנהו, ואמר לזקיני הרב הר' צבי אריה, הלא בפני מוהרנ"ת ז"ל מאיר פני אדמו"ר ז"ל.

והנה ה"ה הרב שמואל אייזיק ז"ל לא היו לו רק שני חדרים חלוקים זה מזה בפרוזדור באמצע, והיה חדר אחד עבור בני ביתו ובית תבשיל היה שם שקורין 'קעך' , ואחר כך חדר מיוחד עבור ה"ה ר' שמואל אייזיק שהיה עובד עבודתו יתברך שמו שם, ולא היה לו להרב ר' צבי אריה מקום ללינת לילה רק בחדר של הרב שמואל אייזיק. וכשהגיע לתפילת ערבית, שלחו להרב ר' צבי אריה שילך לבית המדרש להתפלל שם ולא בחדרו, ואחר מעריב נתעכב הרב ר' צבי אריה שם בבית המדרש, כי הבין שמסתמא הרב ר' שמואל אייזיק מתפלל עוד מעריב ולא רצה לבלבלו, ואחר כך כשסגרו הבית המדרש ושיער בעצמו שמסתמא גמר הרב ר' שמואל אייזיק תפילתו, וכשבא סמוך להחדר של הרב ר' שמואל אייזיק שמע שאומר 'השכיבנו' בקול איום ונורא כזה אשר נפל עליו פחד ליכנוס לחדרו, וגם ירא פן יבלבל אותו, והמתין בחוץ. כי בחדר של בני ביתו לא היה יכול ליכנס ששם עזרת נשים, והקור והכפור והשלג היה חזק עד למדי כדרך בחוץ לארץ סוף חודש טבת, והוא עומד בחוץ יותר מחצי שעה, עד שהבין שהרב ר' שמואל אייזיק עומד שמונה עשרה, ואז הרהיב עוז בנפשו ונכנס בחשאי בנחת שלא ישמע הרב ר' שמואל אייזיק, שלא יבלבלו מתפילתו.

והיה שם תנור בית החורף כזה, אשר מצד אחוריו היה ארגז כזה אשר בדוחק יכולין לשכב עליו, ומצד השני היה הרב ר' שמואל אייזיק שם מקומו תמיד, ומחמת טורח הדרך שהיה להרב ר' צבי אריה וגם מה שעמד מבחוץ על הקור יותר מחצי שעה, היטה את עצמו על הארגז מעט לנוח. ועל השולחן של הרב ר' שמואל אייזיק היה דולק קנקן קטן עם חתיכת עץ דק לפתילה עם נפט ממש, לא מה שקורין עכשיו גאז, רק פסולת של זפת. שגם בזכרוני עוד כשהייתי בן חמש שנים היו מדליקין בבית אבי קנקן קטון כזה מחמת עניות, כי מי שהיה משיג ידו לקנות נר של חלב היה דולק נר חלב, אך הרב ר' שמואל אייזיק היה עני וסבל עניות וגם נצרך שידלק כל הלילה לעבודתו, ומחמת כל זה היה דולק שם קנקן קטון כזה שהאור משלהבת היה דק וקטון מאוד.

הכלל, הרב ר' צבי אריה שומע גניחות שקורין קרעכצין כאלו אשר ממש כלות הנפש אשר משברים את ליבו של הרב ר' צבי אריה, והציץ והסתכל מעט לצד השני, וראה איך שה"ה ר' שמואל אייזיק פורש כפיו וגונח גניחות כאלו בהטיות ובכפיפות כאלה, אשר

היה מוכרח לצאת לחוץ בחשאי שלא ידפק הדלת שלא יבלבלו. הגם שהרב ר' שמואל אייזיק היה אז בהתפשטות הגשמיות, אף על פי כן חשש הרב ר' צבי אריה שלא יבלבלו. וגם בחוץ שמע את הגניחות שלו, ועמד שם בחוץ אצל חדרו, והקור חזק מבחוץ, וחשב שיעמוד עד שיגמור את השמונה עשרה, אך מחמת הקור לא יכול לעמוד בחוץ כל כך והוכרח ליכנס לפנים, והיטה את עצמו עוד הפעם על הארגז הנ"ל.

והבין אז הרב ר' צבי אריה שזה שאדמו"ר ז"ל אמר בהתורה נ"ה באיזה אופן צריך להיות התפילה, הרב ר' שמואל אייזיק מקיים דברי רבינו ז"ל כנכון. ובאותו הלילה לא טעם הרב הר' צבי אריה טעם שינה, ואיך שעבר עליו מה'חצות' ומשאר עבודות של הלילה הזה, יקצרו המון יריעות מלבאר. אך זקיני הרב מטשערין אמר לי שאביו הרב ר' צבי אריה אמר לו, שמאז והלאה איז אים ניט בקומין קיין מאל זיין דאווינין [עדיין הוא לא הגיע לתפילה שלו???], כי נזכר תמיד מהלילה שלן אצל הרב ר' שמואל אייזיק ז"ל.

ומי שבקי ויודע עבודתו של הרב ר' צבי אריה במסירות נפש על קידוש ה' ממש, בגילגול שלג ובסיגופים וכיוצא, מאז שלן אצל הרב ר' שמואל אייזיק, היו רואין שתפס הרבה הדרך של הרב ר' שמואל אייזיק. אך אנ"ש החסידים שהיו בימיו אמרו שאנו צריכים לילך בדרך הממוצע, כי לא כל אפין שווין , ולחיות את עצמו עם 'אזמרה לאלקי בעודי'. ואחר הלילה הזה עד שבאו על ערב ראש חודש לאומן, מה שראה הרב ר' צבי אריה ז"ל, עבודתו והנהגתו בנסיעתם מאת הרב ר' שמואל אייזיק ז"ל יקצרו מלספר.

וכשבאו לאומן היה אחר מנחה של הערב ראש חודש, ועשה שאלת חכמים מאת אנ"ש שהיו שם, אם ילך קודם מעריב על ציון הקדוש. הכלל, שמע 'ברכו' מהשליח ציבור שהתפללו אנ"ש, והרב ר' שמואל אייזיק ז"ל הלך עם זקיני הרב הר' צבי אריה על ציון הקדוש. ואז היה סמוך לציון הקדוש בית עבור שומר הבית הקברות, ואמר הרב ר' שמואל אייזיק להרב ר' צבי אריה שהוא יכנס לבית השומר. והרב ר' שמואל אייזיק נכנס לציון הקדוש הוא לבדו, ונשתהה ונתעכב בשם בערך שני שעות, והקור היה אז חזק עד אין שיעור, והרב ר' צבי אריה היה יוצא בכל פעם לבקר מה הוא עוסק בשם. ובפעם אחת שמע מאיתו שאומר, רבי איר האט מיר גיהייסין ריידין מיט מיניע איברים אין דער יצה"ר קריכט נאהך צי די איברים רבי ווען וועל איך אים ארויס טרייבין אין גאנצין [רבי, אתם צויתים אותי לדבר עם אבריי והיצה"ר רודף אחרי האיברים. רבי, מתי אני --????--- יוציא אותו לגמרי], ואמר זאת בבכיה כזה, עד שהרב ר' צבי אריה לא היה יכול לעמוד מחמת מרירותו של הרב ר' שמואל אייזיק בבכייתו על זה. והלך הוא להקלויז לאנ"ש, והרב ר' שמואל אייזיק ז"ל נשאר על ציון הקדוש עד אחר חצות לילה.

ואף על פי כן ביום ראש חודש למחר, כששמע שסיפרו לו איך שמוהרנ"ת ז"ל עסק עם אנ"ש בדיבורים קדושים מרבינו ז"ל, והשמחה שהיה בעת הסעודה שהיו מסובין שם, אמר הרב ר' שמואל אייזיק, אני הייתי על ציון הקדוש, ומוהרנ"ת ז"ל המשיך את אדמו"ר אז על שמחתם להיות אצלם. והתחרט מאוד על זה שלא היה בצוותא חדא עם אנ"ש בהשיחות של מוהרנ"ת ז"ל, ואחר ראש חודש נסעו כל אחד לדרכו.

ומוהרנ"ת ז"ל התחיל לעסוק בעניין הדפסת ליקוטי תניינא והספר המידות, ומזה נכתב ונדפס מעט בימי מוהרנ"ת מי שיעיין שם. ושם בימי מוהרנ"ת מובא גודל טרחתו בהדפסת הספרים הנ"ל בסיבות נפלאות, עד שעזרו ה' יתברך שנדפסו, ועד שעזרו ה' יתברך שקבע דירתו בעיר ברסלב. ושם היה מקום מנוחתו עם אנ"ש לדבר ולעסוק בעניין הדפסת סיפורי מעשיות ולהדפיס ליקוטי תפילות, עד שעשו דפוס בתוך ביתו אודות התפילות, וידוע כמה קיטרוגים וכמה מסירות להממשלה עברו עליו על הדפסת התפילות, עד שנאבדו על ידי זה כמה וכמה מהתפילות שהיו בכתב יותר ממה שנשארו ונדפסו כעת. וכן עסק כל ימיו בעבודת ה' יתברך באופן כזה שישאר בזה העולם החליפות של רבינו ז"ל בחינת בן ותלמיד, וכן החליפות שלו גם כן, להאיר לנו ולהכניס בלבינו ובמוחינו מזיו ונועם מתיקות ועריבות אור הגנוז בספרי אדמו"ר ובשיחותיו הקדושים ז"ל מאדמו"ר.

לזאת מוטל עלינו על כל אחד ואחד מאנ"ש היקרים, כל אחד ואחד לפי מצבו החומרי שלו ולפי מקומו ושעתו וגם לפי דעתו והשגת שכלו, לראות לקיים "זכרו תורת משה" היינו הספרים הקדושים יהיו נגד עינינו תמיד לעיין בהשיחות מוהר"ן ובחיי מוהר"ן ובהליקוטי עצות של רבינו ז"ל. ומי שיש לו יותר זמן מרווח נצרך לו לעשו"ת שיעור גם כן בליקוטי מוהר"ן ובליקוטי הלכות ובפרט לומר תפילות, ולקיים 'קבעת עתים לתורה' כמו שפירש רבינו (ליקוטי מוהר"ן רפד) לגזול ולחטוף העת. כי הצדיקים האמיתיים טרחו ויגעו עבורינו להשאיר לנו הנאנחים והנדכאים כמונו בחשכות כזה אורות ועצות לכל אחד שיוכל לחיות ולחזק את עצמו אפילו בזמנים כאלה, ונקיים וחי בהם חיים ארוכים חיים שיש בהם יראת שמים:

וכפי שבארנו מעט מזעיר גודל הרגשותיו ממוהרנ"ת ז"ל בקדושת והשגותיו של רבינו זלל"ה בחיי אדמו"ר, ובפרט כפי הנראה מובן שלאחר הסתלקות של רבינו זלל"ה; חפר ומצא באר מים חיים בכ"פ ביותר ויותר גודל קדושת השגותיו של אדמו"ר זלל"ה. כי הוא קיים בפשיטות מה שאמר רבינו ז"ל בראש השנה האחרון בהתורה תקעו תוכחה סימן ח' חלק ב', שזה התורה הוא כמו צוואה של רבינו ז"ל קודם הסתלקותו, בחינת

"אלה הדברים" של משה רבינו קודם הסתלקותו, ופירש רש"י 'דברי תוכחה'. וכן יעקב אבינו גם כן כידוע.

ושם בהתורה הזאת כתוב בזה הלשון: 'אבל באמת צריכין לחפש ולבקש מאוד מאוד אחר מנהיג אמיתי כזה, וצריך לבקש מאוד מה' יתברך שיזכה להתקרב למנהיג אמיתי כזה, כדי שיזכה לאמונה אמתיית בשלימות וכו''. ואני מדייק תמיד אלו התיבות 'אבל באמת צריכין' שכתוב שם, בשני אופנים; אופן אחד, שאמת מחייב לבקש ולחפש צדיק כזה. ואופן שני הוא כך, שצריכין לבקשו באמת לאמיתו שלא יטעה אדם את עצמו. כי שם לקמן מובא מבירור המדמה, ועוד שידוע שהאמת נעשה עדרים עדרים, וכל אחד חושב בעצמו שהוא כְּיוֵן להאמת, שמזה נמשך שחס ושלום נתקרב למפורסם של שקר בחינת נביאי שקר המובא בהתורה הנ"ל עיין שם.

אך אפילו באלו שמקורבין להצדיק האמת שהוא בחינת 'משה אמת ותורתו אמת' , צריכין גם כן באמת לאמיתו לבקש מה' יתברך שיזכהו ללילך בדרך עבודתו יתברך שמו, כמו שכוונות רבינו ז"ל היה לעבוד את ה' יתברך, שיהיה בקי בהלכה , בראשון בקי ברצוא, היינו, שלא אדמה שהתפללתי היום בהתלהבות ובדביקות כזה עד שיוכל לטעות בנפשו שבתפילתו השיג והגיע לראות את אדמו"ר ז"ל וכיוצא בזה, ואחר כך מתפאר את עצמו בזה לפני בני אדם, אני בחצות שלי רואה את רבינו ז"ל. זהו טעות גמור שמטעה את עצמו, כי אדמו"ר זלל"ה בעצמו אמר לתלמידיו הקדושים והיראים צדיקים ממש, מי יוכל להתפאר בעצמו שיוכל לעבוד את ה' אפילו מלאכים שרפים, רק קלאמפירשט דאוונט מען קלאמפירשט לערנט מען , וידוע מה שאמר רבינו ז"ל להרב החסיד הצדיק הרב יודל ז"ל הפסוק "לדעת בארץ דרכך".

מכל שכן וכל שכן מגושמים כמונו בדורות האלו שכל אחד יודע ומרגיש היטב נגעי לבבו, כי ידע איניש בנפשיה. ואף על פי כן אומר אדמו"ר ז"ל בסימן קמ"א, 'אם יזכה שירגיש באמת כאב חטאיו'. מובן שצריכין לזכות שירגיש, ולא להטעות את עצמו כלל שהרגשתי עד שהמשכתי את אדמו"ר אלַי, כי הלוואי שנהיה זוכין בעלמא דקשוט להיות קרוב אחר הסתלקותנו חיש ומהר במחיצתו של רבינו ז"ל.

כי ידוע מעשה מאחד מאנ"ש שהיה מתלמידי מוהרנ"ת ז"ל המובהקים, והיה איש כשר באמת, כמובן שאלו שהיו מכירים ומקורבים למוהרנ"ת ז"ל היו חסידי ברסלב באמת לא רק במכונה ע"ש המושאל. ולסוף לא עלינו כשנפטר היה נתראה בחלום לנכד אדמו"ר ז"ל, כבוד מורינו הרב הר' אברהם דב ז"ל בן בִּיתו של רבינו ז"ל בִּיתו אדילע, ובא כמה פעמים בחלומו, ויש בזה אריכות לבאר מפני מה בא אליו דייקא, והעיקר, שהנפטר

היה חייב איזה סכום מעות להרב אברהם דב ז"ל, והיה נצרך הנפטר הלז למחילה מאת הרב אברהם דוב ז"ל. והרב אברהם דב ז"ל לא היה יודע מזה שנפטר האיש הזה, כי הרב אברהם דב ז"ל היה דר בטשערין, וזה שנפטר היה יושב מרחק רב מטשערין. ובפעם ראשון ראה אותו שהוא נושא על כתיפיו חבילה גדולה של עצים משא כבידה עד למדי, ובפעם השני ראה אותו נושא משא של אבנים גדולים שאין כוח אנושי לסבול. עד שאמר לר' אברהם דב שהוא נפטר, ואין מרגוע לנפשו שם עד שיהיה לו מחילה על החוב הזה. ור' אברהם דב עשה שאלת חכם מזקיני הרב מטשעהרין על זה, והשיב לו כהלכה איך יהיה המחילה.

ובערך איזה שבועות אחר המחילה נתראה שוב אל הרב אברהם דב ז"ל בלא משא, ואמר להרב אברהם דב שכעת צריכין להטבילו בנהר דינור, ואחר כך יוכל להתקרב למוהרנ"ת ז"ל. ממילא מובן שעל ידי מוהרנ"ת ז"ל היה לו תיקון גם מרבינו ז"ל. וצריכין אנו ללמוד קל וחומר בן קל וחומר מזה, שלא בקל יוכל לבוא למדריגה כזה שראה לאדמו"ר ז"ל.

אמת שמובא בזוהר הקדוש ומוהרנ"ת ז"ל מביא בהליקוטי תפילות בסימן כ"ב בחלק א' שנזכה שהצדיקים יתפללו איתנו בראש השנה, זהו בתפילת רבים אצל צדיקים אמתיים. כמו שאמרו לי הרב אברהם דב ז"ל וזקיני הרב מטשעהרין ז"ל בזה הלשון, דיא מיינסט דוא דאווינסט דער רבי דאווינט דיא ביסט א שופר. וכן פעם אחד היה הרב פסח ז"ל שהיה גם כן מאנשים שהיו מכירים ומקורבים את מוהרנ"ת ז"ל, והוא היה הגבאי דהקלויז שלנו, הרים קולו בזה הלשון הלא דער רבי איז זעך דא בא אונזער דאווינין דארפין מיר זעך זייעיר שיימין פאר אים , ונעשה אימה ופחד גדול אז, וכמעט שרוב העולם זלגו עיניהם דמעות מזה.

אבל היחיד בעצמו, בפרט מי שעוסק במשא ומתן כל ימיו בחיזו דהאי עלמא , לא אפשר לו להתפאר שהוא מדבר עם רבינו ז"ל בלילה. אדרבא מי שאומר בחצות ממש תיקון חצות צריך לקונן ע"ז, של הסתלקות והעלמה של הצדיק מאיתנו, כמו שמובא בליקוטי הלכות בברכת השחר , פירוש על הפסוק "עיני עיני יורדה מים כי רחק ממנו מנחם", זהו הצדיק שעליו נאמר "זה ינחמנו", "משיב נפשי", שעל זה אנו צריכין להתאונן על שנתרחק מאתנו מנחם ננמ"ח. כי על כל פנים אנחנו צריכין לחפשו ולבקשו בעצותיו הקדושים, וזה יהיה נקרא אצלינו בחינת 'רואה'.

וזה גם כן ידוע שמוהרנ"ת ז"ל אחר הסתלקות של רבינו ז"ל, עבר זמן שהיה מתגעגע מאוד לראותו בחלום על כל פנים, והיו לי יסורים גדולים מזה, עד שעזרו ה' יתברך שראה אותו. ואמר אז מוהרנ"ת, באליהו נאמר 'אשרי מי שראה פניו בחלום'. שהוא

מוהרנ"ת זלל"ה היה בחינת יהושע, והתלמיד מקבל בעצמו פני רבו כמובא בדבריו ז"ל , אבל אנן יתמי דיתמי [אנחנו יתומים של יתומים??] הלוואי שהיינו זוכים לטעום איזה טעם מספריו הקדושים. ואפילו מתלמידי רבינו לא היה להם הבקיאות שאמר רבינו ז"ל ברצוא, וכן בפרט הבחינה ושוב, רק מוהרנ"ת ז"ל, כי היה באמת מקיים כל ימיו לאחר הסתלקות של אדמו"ר ז"ל כל דברי אדמו"ר ז"ל בפשיטות גמור, וטרח ויגע את עצמו בחיבוריו הקדושים רק להכניס לדורי דורות עצות של רבינו ז"ל בדרך הממוצע שלא יהרסו יותר מהמדה, כמבואר בסימן ע"ב בחלק א' שגם בהתקרבות לה' יתברך יש יצר הרע גדול. ומי שבקי היטב בספריו של מוהרנ"ת ז"ל רואה ומבין היטב איך שמזהיר אותנו ולומד לנו שלא נהרוס יותר מדאי. ובפרט על בקיאות של בחינת ושוב, כמעט כל ספריו הקדושים המה מיוסדים רק על זה, לידע היטב איך לעבור בזה העולם עם בחינת ושוב, כי אנשים מדורות האחרונים כמונו המה כמעט תמיד בבחינת ושוב, והוא מלמד איך שנדע להתחזק את עצמנו בכל אופנים של בחינת ושוב, לכל אחד לפי בחינתו שיוכל לחזק את עצמו לבל יפול חס ושלום על ידי ושוב שלו. וכל זה היה בונה על יסוד של אדמו"ר ז"ל שרימז לו שהוא בחינת ושוב כי הוא נקודה אחרונה של האלוף כמבואר בסימן ו' בחלק א'.

ועל ידי זה חיזק את עצמו בכל המחלוקת שהיו עליו, כי היה יודע שצריכין לסבול בזיונות ושפיכות דמים בכל פעם, בכדי שיוכל לקבל ולינק מנקודה העליונה תמיד, ולהאיר גם לנו נפשו"ת נמוכים כאלה, שאף על פי כן נדע שגם תלמידי תלמידיו מכונים גם כן בשם יהושע, היינו שאנחנו אפילו בדורות האחרונים, שבאמת יכולים לומר עלינו תלמידי תלמידי מתלמידי מוהרנ"ת ז"ל, ואף על פי כן מובא בליקוטי הלכות שגם אנחנו מכונים בשם תלמידי חכמים. כי כל מי שמאמין בספרי אדמו"ר ז"ל באמת, ולומד אותם לשמור ולעשו"ת ומתגעגע וכוסף תמיד לקיים, נקרא תלמיד שמקורב לחכם האמת, כי 'כל המחובר לטהור טהור'.

ממילא נוכל להבין היטב שמוהרנ"ת ז"ל שהיה באמת תלמיד אמיתי של כל תלמידי אדמו"ר ז"ל, כי אדמו"ר ז"ל סמכו בעצמו בבחינת "כי סמך משה" , שזה הצדיק האמת שנקרא משה, "את ידיו עליו", היינו שמוהרנ"ת ז"ל כתב כל תורותיו של רבינו ז"ל על פי פקודתו, וידי הכתיבה והסמיכה אחת הוא כמובא בסימן ס"א בחלק א', ומחמת זה היו עליו כל ימיו מחלוקת. כי בשני התורות הקדושים הן בסימן ו' 'קרא את יהושע' והן בסימן ס"א 'חדי רבי שמעון' מובן שצריכין לעשו"ת תשובה על תשובה תמיד, אך בסימן ו' מבואר בפירוש, ובסימן ס"א מביא שם שהמחלוקת על האדם הוא בשביל תשובה

עיין שם. וידוע שאדמו"ר ז"ל אמר אז על מוהרנ"ת ז"ל שמחמת שמתרשל לחדש שאין מאמין בחידושיו בעצמו מחמת זה יש עליו מחלוקת. אך מוהרנ"ת ז"ל עשה בוודאי תמיד תשובה על תשובה כל ימיו, והשיב ותירץ כל הקשיות והמחלוקת, כמו שראו ממש עין בעין, שסוף כל סוף הוכרחו לשקוט אפילו בעלי המחלוקת המקורבים להרב החולק הידוע, גם הם ראו כן תמהו על העונש הגדול שהיה להרב החולק בעצמו בסוף, עד שעל ידי זה נשקט ונתבטל ממוהרנ"ת ז"ל המחלוקת.

כמו ששמעתי מכל משפחתי עוד בימי נעורי ובפרט מהרב נחמן טולטשיניר ז"ל, שמצווה לידע הסוף איך שמוהרנ"ת ז"ל ניצל לבסוף באופן כזה שנתקיים באמת "בור כרה וכו'" ולבסוף "ויפול בשחת וכו'" :

והגם שכל העניין הוא אריכות, אך מעט מזעיר ארשום מזה הסוף. כי כבר מבואר איך שהיו עליו מסירות כאלה עד שנתפס בתפיסה עשרה ימים , ואחר כך קנסו אותו שאסור לגור בברסלב, רק צריכין לשלחו. והשונאים חשבו שישלחו אותו למרחקים לסיביר, אך ה' יתברך היה בעוזריו ששלחו אותו לנעמירוב קרוב לברסלב, אך שיהיה בנעמירוב תחת יד הממשלה. היינו שאסור לו לזוז משם בלתי רשותם לא לנסוע אפילו לברסלב, ובפרט למקום רחוק, עד שיצא המשפט שעליו לאור. כי זה שיצא מבית האסורים היה רק לפי שעה, אך המשפט לא נגמר, וזה היה ממש כמו חבוש בתפיסה. כי אנ"ש נתנו עבורו להשר של ברסלב שעל כל פנים ישב בנעמירוב בביתו לא בהתפיסה, ועבור זה נתנו זאלאג ב' אלפים רו"כ עד שיהיה נגמר דינו בקאמיניץ ששם היה גובערגיע , והגאבינאטיר היה שם. וידוע שיצא מבית האסורים, וגירושו לנעמירוב היו בחודש מנחם אב. וכפי שהגיע הזמן סמוך לראש השנה, והוא א"א לזוז מביתו בלי רשיון מהממשלה, שלא יתנו לו הממשלה רשיון בברסלב, ואז אמר שאפילו שיהיה הדרך בחרבות ובסכינים היה מתגלגל עצמו עליהם לבוא על ראש השנה , אך בלא רשיון מהממשלה אסור לנסוע , כי בניקל יכולין להכשל בחילול שבת קודש ולבלי להניח טלית ותפילין על ידם.

הכלל, מסתמא היה בוכה לה' יתברך על זה הרבה מאוד בתפילתו, על זה שרוצה ליסע לאומן על ראש השנה, ואין לו שום מבוא לזה. ואי אפשר לצייר במוחו, ולא היה יכול לצייר בדעתו שלא יהיה על ראש השנה עם הקיבוץ הקדוש באומן על ציון הקדוש של רבינו ז"ל. ומסתמא היה לו מזה שברון לב עד מאוד, ושפך ליבו לפני ה' יתברך הרבה, ולב נשבר אלקים לא תבזה. ואנ"ש מברסלב הבינו מעצמם את השברון לב שלו מזה.

הכלל, כפי שאז באותו הזמן היו בהמקום שנותנים רשיון גם שני יהודים שרים נכבדים שם בהמשרד, וגם חתימתם היו נצרך לרשיון הפרישפארט [דרכון], ואך בשבת קודש לא היו הולכים להמשרד, וחתמו רק השרים מהשרים שלהם מהעכו"ם. והשרים האלו לא ידעו לקרות היטב אפילו כתבם שלהם, רק ידעו לחתום חתימות שמותם לבד. מה עשה אחד מהשרים הנ"ל של יהודים, הוא לקח ביום שישי בערב שבת קודש בלנק , ורשם שם שמו של מוהרנ"ת ז"ל, והניח אותו בין הבלנקין אחרים, שבשבת קודש לא יהיו היהודים בשם בהמשרד, והעכו"ם השרים דשם יחתמו שאר הבלנקין שיש שם, ויחתמו גם זה הבלנק של מוהרנ"ת ז"ל, כי הם לא ישימו ליבם להבחין מה לחתום ומה שלא לחתום, כי מכינים להם הבלנקין מערב שבת קודש והם מניחים החותם שלהם בשבת קודש. וכך היה שחתמו גם הבלנק של מוהרנ"ת ז"ל כי לא ידעו כלל מזה, וכפי שהשרים היהודים ידעו שבאם יהיה מונח שם על יום ראשון הבלנק הלז במשרדו, ישגיחו היודעים לקרות ויראו שגם זה הבלנק נחתם ויקרעו אותו, לזאת במוצאי שבת קודש זה הלכו השרים היהודים האלו למשרד, וחפשו הבלנקין שחתמו היום, ומצאו שגם זה הבלנק של מוהרנ"ת ז"ל נחתם, ונטלו תיכף את הבלנק הזה, כי שם נחתמו כמה בלנקין ולא יהיה ניכר כל כך שחסר אחד.

ור' נחמן טלטשיניר ז"ל היה בכיוון משום זה על שבת קודש זה בברסלב, ותיכף מסרו לו את הרשיון הפ"פ הזה, והלך ברגליו לנעמירוב למסור לו את הפ"פ. ובוודאי מוהרנ"ת ז"ל נתמלא שמחה מזה שיש לו פ"פ, אך אף על פי כן ידע היטיב שהחולקים עליו ידרשו אחריו לארוב אם יסע, אך נצרך לו ליסע תיכף מנעמירוב בהצנע בלילה שלא יראה שום בן אדם שנסע. וכשיעזרהו ה' יתברך שיבוא לאומן, אזי אפילו כשיוודע שנסע מסתמא יחרישו בימי אלול סליחות ראש השנה ימי נוראים, מי לא יירא מה' יתברך.

וברוך ה' שעזרו ה' יתברך ובא לאומן על שבת קודש קודם הסליחות. ושם בנעמירוב לא ידעו שנסע עד שבת קודש שקודם הסליחות, ותיכף אחר שבת קודש כשראו החולקים שאינו בביתו, הבינו שמסתמא נסע על ראש השנה לאומן. ונסע אחד מהחולקים לברסלב, והודיע להממשלה מזה שנסע לאומן, אף על פי שאסור לו לזוז מביתו. ובוודאי חרה אפם על זה, והגארינטשיר שהוא ראש השרים מהממשלה שלח רוכבי הסוסים שקורין שטאפעטין לאומן, עם מכתב להפקיד והשר דאומן, שכפי שברח אחד מעיר נעמירוב איש 'שטערינהארץ' , שהוא תחת רשו"ת הממשלה, מחמת שיש עליו משפטים ואסור לו לזוז מביתו, ולסוף נסע בלתי רשותם, לזאת יראה לדרוש אחריו באומן ויחזירו

אותו לחזרה על ידי הרוכבי הפרשים האלו לברסלב לשפוט אותו גם על זה חוץ מן המשפטים שיש עליו מקודם.

והרוכבים הרצים באו לאומן ליל 'זכור ברית' ערב ראש השנה, ומסרו המכתב להשר דממשלה באומן, והשר הבין שמסתמא ימצאו אותו בהקלויז שלנו כי גם השרים דעיר אומן ידעו שמתקבצין תמיד על ראש השנה להצדיק ז"ל. ושלח הרצים הנ"ל להקלויז שלנו שיביאו אותו להפקיד על דרישה ממוהרנ"ת על זה שנסע בלי רשיון, והרוכבים הנ"ל באו עם סוסים שלהם ועם כלי זיין שלהם כדרך החיילים, להקלויז, ושאלו איה פה האיש שטעהרינהארץ. ומוהרנ"ת ז"ל היה אז על ציון הקדוש, וייראו אנ"ש לשקר ואמרו להם שהוא על ציון הקדוש, וביקשו אנ"ש אותם שימתינו עד שיבוא מהציון הקדוש. והרצים לא שמעו לאנ"ש, רק שמעו הצעקות והבכיות מאנשים רבים מהציון הקדוש כידוע שערב ראש השנה היו כמה מאות אנשים על ציון הקדוש, והיו צועקים בקולות עד ששמעו מרחוק הבכיות והקולות. ובאו הרוכבים סמוך לציון הקדוש, וקראו למוהרנ"ת שילך אתם להפקיד על דרישה.

ואיך שהלך מוהרנ"ת ז"ל הדרך הזה, אתם נוכל להבין הבזיונות, שראו המתנגדים מהעיר שמוליכין אותו הרוכבים. הגם שרבים מאנ"ש הלכו גם כן, אך הפוחזים והמתנגדים מהעיר צעקו מרחוק 'ברסלבר'. והגם שייראו המתנגדים לגשת לקרוב מחמת פחד החיילים הרצים, אף על פי כן היה להם נקמה גדולה מזה, ומוהרנ"ת ז"ל אמר אז לאנ"ש שהלכו סמוך לו, תכוונו שזה הוא כוונות אלול בפשיטות, 'שישמע בזיונו וידום וישתוק'. והובילו אותן, ובתוך כך היו לנו ידידים בעיר עשירים ג', ששמם היו ממכירי וממקורבי הפקידים והשרים הנ"ל, וכששמעו שמוליכין אותו להשרים, הקדימו את עצמם בזריזות והלכו להשרים, בכדי שיראו וישמעו מה שישיב להם על שאלותם.

הכלל, הביאו אותו להשרים, ושאלו אותו בזה הלשון, כפי שרואין פניך ביסטי איין ערליכער פרום ווייסטו אז דינא דמלכותא איז אדין אין דוא טארסט ניט פארין אן רשיון , ולקח מוהרנ"ת את הפרישפארט [דרכון] שהיה לו והראה להם, ונבהלו מאוד מזה, כי על פי חוק כשיש לו פ"פ מותר לו ליסע, וראו תיכף שהצדק איתו. אך אף על פי כן אמרו שהם צריכין לשלחו לברסלב כמו שכתבו להם משם, עם שמירה כמו ששומרין איזה גנב ושאר תפוס, והם ידרשו מברסלב מהשרים מפני מה מגיע לו, הלא יש לו רשיון. והזמן היה שתיכף ישלחו אותו עם הרוכבים, אך הוא ילך רגלי כמו שאר גנבים עם שמירה עם אנשי חיל, ונצרך להם להתעכב בדרך הלוכם ג' ימים, ויהיה אז צום גדליה.

מה עשו אלו שלושה נכבדי ונגידי העיר, נתנו משכון עבורו סכום רב כספים, שבאִם שלא יבוא לשם עד ששה ימים, יהיו המעות שנתנו להשרים נחלט להממשלה. ומחמת שהיו חשובים אצלם עשירים קרובים להשרים, פעלו אצלם א"ז, וברוך ה' נשאר בנס על ראש השנה. ותיכף אחר ראש השנה שלחו אותו השרים לברסלב, ונתנו לו רשו"ת שיסע ולא לילך רגלי, אך כשיבוא לאיזה מקום בדרך ללון הוא מוכרח ללון בבית הסוהר כמו כל האסירים. וידוע לאנ"ש מה שהיה לו בלאדיזשין בהתפיסה יסורים קשים, ומבואר קצת מזה בספר עלים לתרופה עיין שם. עד שבא לברסלב ומשם לנעמירוב, וכמה פעמים היה לו למשיב נפשו זה הראש השנה יותר משאר ראש השנה אחרים :

וכשנודע להחולק שלו שהיה באומן על ראש השנה, והיו לו פ"פ, ולא הבין באיזה אופן נתנו לו. והמקורבין של החולק חרקו שינם מאוד על זה, ומסרו את הפקידים העכו"ם, והם חשבו שגם היהודים חתומים על זה ויהיה להם עונש גדול על זה. אך כשנתוודע להם שהיהודים לא נחתמים על זה הפ"פ, חרה להם עוד יותר, כי הבינו שעשו בחכמה שלא יהיה עליהם אשמה בזה. ובין כך ובין כך עבר יום הקדוש צום כפור והגיע יום טוב סוכות, ובחול המועד סוכות נסעו 'חשודיו' היינו חסידיו מקורבים וסמוכים אל החולק לעירו סאו"ו, והבעירו את חמתו של רבם היינו 'ריבם', כי במוחין של חוץ נעשה מרבי ריב כמובא בסימן מ"ח בליקוטי חלק א'. ונסכם שם, שהוא בעצמו מוכרח ליסע תיכף אחר סוכות לקאמיניץ. כפי שהיו רואין שגם למוהרנ"ת ז"ל יש אוהבים נאמנים מבעלי בתים חשובים וכשירים אנשי מעשה, הן בברסלב, ואפילו בנעמירוב היו גם כן אנשים כשרים שהיו רואין שמעלילים על מוהרנ"ת ז"ל עלילות שקרים על לא דבר, וראו שאף על פי כן היה על ראש השנה באומן שלא עלה על דעתם איך נעשה זאת, ומחמת זה אין שום עצה עליו רק שיראו שיגרשו אותו וישלחו אותו למרחקים לסיביר, עד שלא יהיה למוהרנ"ת ז"ל שום עשיה ועסק עם אנ"ש המקורבים לרבינו ולמוהרנ"ת ז"ל ממקומות רחוקים כאלה, ובזה יהיה נשכח חס ושלום כל עניני חסידות ברסלבר, כי לא יהיה להם לאנ"ש למי לפנות.

כי מוהרנ"ת ז"ל היה עוסק תמיד להלהיב לב אנ"ש, הן להדפיס ספרי רבינו ז"ל, ולכתוב ספריו, היינו התפלות והליקוטי הלכות הקדושים. והחולק ה'ריב' הלז היה יודע היטב מכל זה, כי סיפרו לו אנשי 'חשודיו' היינו חסידיו, איך שבאים למוהרנ"ת ז"ל על שבתים ועל חנוכה ועל חג השבועות מעיירות אנשים יריאים וזקנים לומדים לשמוע דיבוריו, שהם בנוים על יסוד צדיק קדוש ונורא כזה שהם ממש תורה מן השמים מננמ"ח, ובפרט ששמע שכל אחד ואחד מהנקבצים אליו נתלהבו ונתחממו ביראת שמים כל כך עד אין

לשער. ומזה היה לו להחולק חלישו"ת דעת גדול, כי הוא מפורסם ואך כל מי שבא אליו היו רק על גשמיות, היינו משא ומתן ועסקי מסחר לשאול אותו אם יעסוק במסחר זה או במסחר אחר, עם שותף זה או בשותף אחר. וסיפרו לו גם כן מהדיבורים, שמוהרנ"ת ז"ל כשבאו לפניו לשאול מעניני עסקי משא ומתן איזה עצה, השיב להם: מה אומר לכם, עצה מזה העולם העובר איני יודע כלל, כי להשיג העולם הזה צריכין לידע מה שנאמר בהתורה הקדושה "כי הוא הנותן לך כ"ח לעשו"ת חיל" , והתרגום על תיבת 'כ"ח' מתרגם 'עיטא' שזה עצה. אך עצה על עבודת ה' יתברך, יש לנו ברוך ה' עצות נפלאות ונוראות וקדושו"ת מרבינו ז"ל לכל אחד ואחד לפי בחינתו מקטן ועד גדול.

וזה שידע מכל זה היו לקוץ ולמכאוב לו, אך אף על פי כן אם לא היו מחרחרי ריב דוברי לשון הרע באים לו בכל פעם בלשון הרע אחר, לא היה כל כך הקצף פועל במעשה למסור מסירות כאלה, אך ידוע שברית כרותה ללשון הרע מגדולי ישראל הקדמונים משאול המלך ע"ה וכיוצא. ומסתמא ידוע מכבר לאנ"ש עוד מקודם מענין האתרוג בלי פיטום, ועוד מכמה עניינים שהיו על ידי משה חינקעס הנהפך לשמה.

עד שנשאר ההסכם, שהוא בעצמו יסע על שבת קודש לקאמיניץ, ששם היה יושב וגר אחד ממקורביו עד למאוד עשיר גדול מהעיר, והוא חשוב וסמוך להגיבינאטור שהיה יושב בקאמיניץ, כי שם היה הגיבערניע של כל המחוז סביב, וברסלב ונעמירוב היו שייכים גם כן לקאמיניץ, שהמשפטים גדולים היו נגמרים שם על ידי הגיבינאטיר. וכשהוא יבוא לשם אל הגביר הנ"ל, ששמו היה מפורסם הרב אהרן משה מעשירים קרובים להממשלה, והחולק ישבות בבית העשיר הלז פרשת בראשית, ומסתמא יבואו ויתקבצו לבית הגביר לסעודת הערב של שבת קודש לשלחנו נכבדי העיר, לכבודו ולכבוד הגביר, והוא יאמר 'שלום עליכם' בניגון של חן של שקר, והזמן של שבת קודש הוא לכ"א שיתמהמה, כי יש חירות לכל אחד ואחד לשהות עצמו שם עד שיגמור השולחן של סעודה, ומסתמא יאמר איזה תורה, ומחמת זה יוכל לפעול על ידי השבת הזה כל מה שירצה מהגביר ומשאר אנשים, אודות זה הענין של מוהרנ"ת ז"ל, שיראו לפעול אצל האדון הגיבינאטיר בעצמו שיגרשו וישלחו אותו עוד יותר רחוק מסיביר, כי הוא נגד המלוכה, שאומר שאין צריכין לעסוק בשום מלאכה ובשום משא ומתן בעולם הזה, ובפרט עול מלכות אסור לקבל על עצמו. כי כך היה המסירה על מוהרנ"ת ז"ל שאוסף ומקבץ אגודות תמיד שרק יעסקו בעבודת ה' יתברך ולקבל על עצמם עול תורה ולפרוק עול מלכות, וזה היה עצתו ומחשבתו, שבשביל זה הוא מוכרח ליסע בעצמו

לקאמיניץ, אך בו נתקיים "רבות מחשבות בלב איש אבל עצת ד' היא תקום" , וממש ראו בעיניים "כורה שחת בה יפול".

היינו מעשה שהיה כך היה. שחל אז אסרו חג סוכות יום ד' , ונסע מביתו החולק הזה בוקר יום ד' הזה עם סוסים מהפאסט , כי אז עוד לא היו מסילת הברזל שקורין 'באן' , והסוסים מהבי דואר המה מריצים ביותר משאר סוסים במהירות גדול, כדי שיוכל לבוא לקאמיניץ על שבת קודש, ויוציא לפועל מחשבותיו. והדרך לקאמיניץ מוכרחין ליסע דרך נעמירוב, ובאותו אסרו חג באו למוהרנ"ת ז"ל ג' אנ"ש המקורבין ודבוקים מאוד למוהרנ"ת ז"ל, על שבת קודש פרשת בראשית לנעמירוב. היינו שם האחד היה החסיד הותיק הרב ר' נחמן פעסחלס הכהן, והשני היה החסיד המשמש למוהרנ"ת הרב נחמן טלטשיניר הלוי, והשלישי היה החסיד הרב נחמן בנו של ר' יהודא ליב ישראל שהיה מגדולי אנ"ש דברסלב. והם שמעו עוד בברסלב שהרודף הנ"ל נוסע לקאמיניץ. וכשבאו לנעמירוב, ולערב יום ה' הלכו לבית המדרש להתפלל מנחה ומעריב, ושמעו שם קול שמכינים את עצמם כמה אנשים על יום מחר יום ה' לצאת לקראתו לכבודו, כי היה להם ידיעה שיבוא על יום ה' לנעמירוב, ואנשי העיר חשבו שישבות בנעמירוב שבת קודש, כי הם לא ידעו שיסע מנעמירוב תיכף הלאה, והכינו עבורו אכסניא עם פרסום רב.

ואנשי שלומינו שבאו למוהרנ"ת ז"ל על שבת קודש, היו להם עגמת נפש ויסורים גדולים מזה החלישו"ת דעת של מוהרנ"ת ז"ל שיהיה לו, כי מסתמא החולק ידבר בפני המון עם סרה מהחרון אף שיש לו עליו. אך הַמְנַהֵג עולמו בחסד עשה חסד שהיה בנעמירוב יום ה', וביקשו המתנגדים מאיתו על זה, והשיב להם שכשישוב לחזרה ויגמור את מה שנסע עבור זה, אז ישבות בנחת אצלם שבת קודש. אך עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות סיבב אז ברחמיו המרובים שנתקיים בהרודף הזה הכתוב "דרך רשעים כאפילה וגו'". היינו כפי ששלושה אלו שבאו על שבת קודש למוהרנ"ת ז"ל שמעו עת הצהרים יום ה' הנ"ל, שהיה השונא בעיר ונסע תיכף משם, הבינו היטב שמחמת שרוצה לשבות העיקר בקאמיניץ כדי שיוכל אחר שבת קודש לפעול מחשבתו הרעה על ידי נכבדי העיר שיהיו על שולחנו בליל שבת קודש ובסעודת שבת קודש שחרית, וידרוש להם דרוש כזה שילבש את עצמו שמצווה גדולה לשלח ולגרש את מוהרנ"ת ז"ל, כי היצר הרע מתלבש את עצמו במצוות בחינת "ופושעים יכשלו בהם". ובפרט שסמך את עצמו בזה העיקר על ר' אהרן משה שהוא ה'חשוד' שקורין חסיד שלו, ויש לו יד וחשיבות אצל שרים דעיר, והעיקר אצל הגאבינאטיר שהוא ראש מהממשלה דעיר קאמיניץ. וכשהוא יחתום את עצמו על זה שישלחו אותו מעבר לים למרחקים, יתבטל כל עניניו וכל עסקיו של

מוהרנ"ת ז"ל, שעוסק רק לגלות תמיד ביאורים ופירושים של רבינו ז"ל. ובפרט חריקת שיניים של התפילות, לא דיי לו שכותבם אלא עוד מדפיסם ועושה דפוס בביתו, כי היה יודע מזה היטב כל הפרטים על ידי מדברי לשון הרע אליו. וזה היה ממש קנאת המלאכים שלא יתגלה קדושת וגדולת השארת הארת נוראות של אדמו"ר ז"ל בעולם הזה חס ושלום. אך אז נתקיים למוהרנ"ת ז"ל הפסוק "דרך הנשר" דא רוחא שהוא הצדיק בחינת "איש אשר רוח אלקים בו" , ויודע להלוך נגד רוחא של כל אחד ואחד הוא עושה דרך "בשמיים".

היינו שהחולק נסע מנעמירוב עת הצהרים יום ה', ומוהרנ"ת לא ידע כלל מזה שהחולק נוסע לקאמיניץ, וגם לא ידע שהיה היום בנעמירוב, כי אנ"ש שבאו אליו לא רצו לצערו, וידעו מכל זה, והיו להם עגמת נפש ויסורין. אך מוהרנ"ת ז"ל הכיר בהם שיש אצלם חדשות, ואחר שבאו מבית המדרש אחר מעריב של אור ליום ו' ערב שבת קודש, שדרכו של מוהרנ"ת ז"ל היה שהלילה של אור ליום ו' היה ניעור כל הלילה, וישב אתם ודיבר איתם ואמר להם, הריני מכיר שיש לכם איזה חדשו"ת ספרו נא לי גם כן. והגם שלא רצו לצערו, אך הבינו מאתו שמזלו חזא [שמזלו ראה (הרגיש)], ויודע ומרגיש איזה רמזים עם רוח הקודש שלו מהרודף, והוכרחו לספר לו מכל וכל, איך שהיו שומעים עוד בברסלב שהוא נוסע לקאמיניץ על שבת קודש פרשת בראשית אודות המחלוקת, והיום היה בנעמירוב ובקשו אותו נכבדי העיר שישבות פה ואמר שנחוץ לו מאוד לבוא לקאמיניץ על שבת זה.

ונשתומם מוהרנ"ת ז"ל רגעים אחדים, ואחר כך ענה ואמר להם, שלא יהיה על שבת קודש בקאמיניץ. ותיכף פקד עליהם שיזמרו לו איזה ניגון שנתחדש באותו ראש השנה באומן, כי כך היה תמיד שבראש השנה באומן מאנ"ש שהיו באין מכמה מקומות מעיירות שונות, והיו מביאין ניגון חדש, זה מעיר זה, וכן זה מעיר שאינו שלו הביא ניגון חדש לעירו. ובברסלב אנ"ש שהיו באומן על ראש השנה הזה, הביאו ניגון כזה שמזמרין אותו בשפת הזשירגאן ובשפת רוסיא שזה לשונותיהם, וכך היה הניגון בלשון אשכנז, אז מיע עסט דארף מען יודיש, אז מיע גייט מען יודיש, אז מיע פארט פארט מען יודיש , ולסוף גמרו את הניגון, איי יודיש יודיש יודיש [איי, יהודים יהודים (יהדות??)]. כך היה בזשירגאן הניגון הזה, ואחר כך בלשונותיהם התיבה יודיש הוא נוסע, למשל כששואלין לנכרי שנוסע לאיזה מקום, ושואלין אותו לאיזה מקום אתה נוסע אומרים לו כדא יודיש, כי התיבה פארין בלשונותיהם הוא יודיש. והיו מזמרין לפני מוהרנ"ת זלל"ה זה הניגון, כדא יודעש, ניפרא יודעש, דאם איז, וויהין פארסטי, נישט פאר פארין, ומוהרנ"ת ז"ל

היה כופל ומשלש אז מיע פארט פארט מען יודיש, איי כדא יודעש, ניפרא יודעש, דאס הייסט אין אונזער לשון וויהין פארסטי וועסט ניט פאר פארין. ואמר להם אתם שלשה כהן לוי ישראל, כי הרב נחמן פעסיחליס היה כהן, ור' נחמן טולטשיניר היה לוי, והרב נחמן בר' יהודא ליב הוא ישראל, וזה כל"י שלימה, והרודף יהיה כלי נשברה, ער וועט ניט פאר פארין לקאמיניץ על שבת קודש :

וכך היה, כי כשנסע החולק מנעמירוב אחר חצות היום ביום ה', היה אצלו החשבון כדרך הנוסעים תמיד מנעמירוב לקאמיניץ שיבוא לשם קודם חצות היום של יום ו' ערב שבת קודש, וסיבב ה' יתברך שהיה הגשם שוטף בזמן הזה שהיו מזמרין אלו אנשים עם מוהרנ"ת ז"ל, פה בנעמירוב לא היה שום גשם. והרודף היה נוסע בלילה זו כמעט כל הלילה, בכדי שיגיע לשם קודם חצות של ערב שבת קודש, ולסוף מחמת גשמים שירדו מאוד מחצות לילה, הגיע לאיזה מקום בבוקר יום ו' ערב שבת קודש רחוק מקאמיניץ עשרה פרסאות שקורין מאל. ואף על פי כן אם היו יכולין להשיג סוסים מהבי דואר כמו שרצה, היה אפשר לו ביכולת לבוא לקאמיניץ באיחור ממה שחשב, על כל פנים קודם הדלקת נרות של שבת קודש שתי שעות, אך מחמת שלא היו במקום הזה להחליף הסוסים, והיה מוכרח לנסוע עם הסוסים שמקודם, ובתוך כך הגשם יורד עד שהיה בערך שתי שעות קודם השקיעה, ובא אז לאיזה מקום עיר קטנה, והיו משם לקאמיניץ עוד מרחק ח"י ווערסט , והדרך היה מקולקל מחמת הגשמים שירדו מקודם, ושיער בדעתו שיוכל לבוא לקאמיניץ בין השמשות, והוכרח להשאר שם על שבת קודש. הגם שעיקר מחשבתו בנסיעתו היה רק שישבות בקאמיניץ, אך נתקיים "ה' הפיר עצת וכו'" :

ואגב באותו העיר היה תושב אחד, שהיו סביבותיה מכמה מקומות, היו יודעים ומכירים באותו התושב הנ"ל שהוא מסור רחמנא ליצלן. היינו הגם שהולך לבית המדרש עם טלית ותפילין, ולמראית עין הוא נראה שהולך בדרך היהדות, אך היו כמה וכמה מעשיות שידעו היטב בבירור גמור שהוא הולך להממשלה ומודיע להם שאצל זה נמצא ילדים שיקחו אותם לאנשי חיל. כמו שהיה בשנים הקדמונים שהיו חוטפין ילדים מבן עשר שנים, והיו מעבירים אותם מדת ישראל, והעכו"ם היו מגדלין אותם בביתם ואחר כך היו לבני חיל להממשלה. וזה המסור המְסִיר להממשלה כמה ילדים מכמה מקומות, ועוד המסיר ממון ישראל כמה פעמים להנכרים.

הכלל, דיינים ורבנים גדולים החליטו על פי דתה"ק שמגיע לו מורידין, היינו להעבירו מן העולם הזה לשרפו או להשליך אותו לאיזה ים מן הימים שיהא נטבע שם, אך הרבנים ביקשו שעל פסק דין שלהם שכתבו זאת, יחתום את עצמו גדול אחד ממפורסמי הדור

באותו הזמן, והחולק היה מפורסם באותו הגבול של קאמיניץ לגדול. ואנשי העיר הזאת שמחו מאוד שנזדמן להם גדול כזה על שבת קודש, ובמוצאי שבת קודש הזה היה בדעתו שתיכף יסע לאור הבוקר הלאה לקאמיניץ, אך הבעלי בתים דעיר הזאת עשו 'מלוה מלכה' ונתאספו כולם לאכסנייא של הגדול, והציעו לפניו הכתב והפסק דין מהרבנים ובקשו מאיתו שיחתום את עצמו על זה הכתב בכדי שיעשו ויקיימו הפסק דין של המסור הזה. והגם שעל פי הממשלה אסור לעשו"ת דין מיתה כי אם בדיניהם, וכן מובן בחושן משפט שבחוץ לארץ אינם סמוכים לדיני נפשו"ת , אף על פי כן כפי שכבר נגמר הדין הפצירו אותו, והוא לא רצה ולא רצה, וכך שמעתי ניט גיוואלט ניט גיוואלט , ואף על פי כן כשנתנו לו סכום רב חתם את עצמו על הפסק דין, ועכבו אותו יום א' הזה עד שיגמרו את הדבר.

ומה עשו, כך היה. כפי שהיה שם בעיר מרחץ שיש שם תנור גדול מבחוץ, גדול כזה שיוכל לשם לכנוס קומת אדם. וקראו לבעל המרחץ להגדול החולק, שהוא יאמר לו להבעיר התנור הזה באופן כזה שיוכלו להשליך את המסור הזה לשם, וישרף תיכף מהבל החום הזה. והבעל המרחץ אמר שיעשה זאת, אך שהגדול החולק יהיה שם בעת השלכתו להתנור, מחמת שהבלן הזה היה ירא שמים, והיה חפץ שהגדול יראה את כל זה ויהיה על אחריות של החולק מזה, הן בדיני ישראל, והן פן יהיה משפט בדינם בערכאות שלהם, יוכל לתרץ את עצמו שהוא פקד עלי שאעשה כך, ואני מחויב על פי דין תורה לציית אותו על כל דבר. והמסור הזה השיגו אותו לעת ערב באיזה מקום שהלך לטייל את עצמו והוא לא ידע מכל זה, ודיברו איתו איזה אנשים מעניני מסחר, והחושך היה מאפיל ביותר, עד שבאו איתו סמוך מאוד להמרחץ. והודיעו להחולק מקודם שיבוא להמרחץ בכדי שיהיה שם בעת שישליכו אותו להתנור, והכינו אנשים גבורים וחטפו אותו, וסגרו עיניו שלא יראה מי ומה, והשליכו אותו להתנור הזה ונשרף תיכף.

וביום ב' בוקר נסע החולק לקאמיניץ, ובא לבית הגביר הרב אהרן משה הנ"ל ששם אכסנייא שלו. אך הגביר הלז לא היה בביתו כי נסע למסחר שלו, וממילא נסכם אצל הרודף שימתין עד שיבוא הרב אהרן משה כי הוא חשוב אצל הגיבינאטיר, וחשב שיבוא הגביר הנ"ל ליום ג' או על כל פנים ליום ד', ולסוף נתעכב שלא בא עד ערב שבת קודש, והוכרח להתעכב שם עד שיבוא הרב אהרן משה הנ"ל לביתו. ובתוך כך כשעבר יום או שני ימים לאחר שריפת המסור נתוודע הדבר להממשלה שדנו בלתי רשותם דיני מיתה, כי חברא חברא איתי ליה. ובאו לבעל המרחץ ותפסו אותו, והוכרח לומר שהגדול גזר עליו שיעשה זאת, ואם לא היה ציית לו היה ירא שיעשו לו איזה עונש גדול, והכריחו

לו הממשלה לבעל המרחץ שיאמר להם היכן הוא הגדול כעת, ואמר להם שזה יודע שנסע מפה לקאמיניץ, אך היכן שם אכסניא שלו אינו יודע. והמשפחה של המסור הנ"ל נסעו תיכף לקאמיניץ ודרשו וחקרו במסיח לפי תומם, שלא אמרו כלל לשום בן אדם שהם גואלי הדם, רק שהם חסידיו של הגדול כדרך העולם, ואמרו להם שאכסניא שלו הוא בבית הרב אהרן משה. מה עשו גואלי הדם, כתבו מקודם קובלנא להגיבינאטיר על החולק הזה שהוא עשה מעשה כזאת.

והגדול הזה כשבא לקאמיניץ, מסתמא נודע לחסידיו ובאו לקבל פניו כדרך המפורסם, וביקש מאיתם לעסוק בענין שלו עוד קודם שיבוא הרב אהרן משה שיתנו מקודם פרישעניו על מוהרנ"ת ז"ל, שהוא עושה אגודות בישראל ומפלגות וכיוצא אמונה חדשה. וכשיבוא הרב אהרן משה לביתו, והוא חשוב אצל האדונים, מסתמא יגמור את דינו לשלחו לאיזה מקום מרחק ממדינתינו, שלא יוכל לפעול פעולתו לקבץ אנשים ולדבר אתם מהנהגות חדשו"ת שיש לו. וכפי שהוא החולק הוא רב רבנן, מוטל עליו שהוא יראה לבטלו מכל פעולתו, ולמיגדר מילתא בא הוא בעצמו בבקשה מהגיבינאטיר על זה, כך ביקש מאנשיו המקורבין, וקיימו את כל זה שכתבו את אשר אמר להם.

ואגב קודם שכתבו זאת וקודם שהגיעו את הכרישעניע להאדון הגדול, כבר קידמו קרובי המסור, ונתנו קובלנא להגיבינאטיר על החולק הזה שהרג הנפש בלי רשותם ובלי ידיעתם של הממשלה. וכשאנשיו נתנו כתבם להאדון הגדול, כבר היה אצלו הפרישיעניו עליו מגואלי הדם, ורגז עליהם, ואמר, הוא רוצה לעשו"ת תקנות במדינתינו, ועשה מעשה כזאת שהרג את הנפש בלי ידיעתינו, מקודם נשלח אחריו שיבוא לפה, לדון אותו על זה, ונדע מי האיש כזה שעשה דין בעצמו, הלא יש דינא דמלכותא. ואנשיו לא ידעו מזה כלל מה שעשה בעיר ששבת, ונתפחדו מאוד מדברי השר האדון, וחזרו תיכף להחולק, וסיפרו לו את כל רגזו והחרון אף של האדון הגדול עליו, והבין היטב שצריך תיכף לברוח מהבית הזה, כי אנשיו סיפרו לו שישלחו אחריו שיבוא למשפט של ההרוג. והלך מבית אהרן משה למקום הצנע כזה שלא ידעו שום בן אדם אפילו הרב אהרן משה כשיבוא מנסיעתו לא ידע היכן הוא, כי בוודאי שמעו האדונים שהיה בבית הרב אהרן משה, וידרשו הממשלה מאת הרב אהרן משה היכן הוא. וכך היה, שבאו אנשי חיל לחפשו, ואמרו להם שהיה כאן אך נסע לחזרה לביתו. והשונא היה יודע היטב שידרשו אחריו גם בביתו, שיבוא עם אנשי חיל לקאמיניץ כמו דינו של רוצח שקורין מיט דעם היטאפ , עד שיגמרו שם את משפטו, לזאת התייעץ עצמו כפי שהוא מפורסם לרבי ולרב, ואפילו אם יעקור דירתו מעירו לעיר אחרת ידרשו אחריו הממשלה לשם גם

כן, על כן מוכרח לעקור למדינה אחרת בגניבה, כי הממשלה לא יתנו לו רשו"ת כשיש עליו משפט, ומובן שלא בניקל היה עקירתו ובריחתו ממדינתינו , עד שמחמת הטלטול בא לו שבר כזה שיצאו מעיו ונעשה חולה מזה עד סופו.

ומוהרנ"ת ז"ל אמר לאנשיו שהיו אצלו בנעמירוב באור ליום ו' פרשת בראשית, אתם כלי שלימה, והוא כלי נשברה, ואז נתקיים "אויבי יבושו רגע". ומאז נשקט מעט הריב, כי ראו עין בעין שנתקיים 'שמא תכווה בגחלתן'. ואף על פי כן היה השטן מרקד באיזה אנשים החולקים, בהחורף הזה, עד שאחר כך ראו המתנגדים שיתנו לו רשו"ת לחזור לברסלב כמקודם , ובוודאי לא הפיקו רצון מזה, ועשו אחר כך בהצנע יסורים בכדי שלא יתגלה שהם עשו זאת.

אך מעת שראו ושמעו מה שגרמו מהאברך מבערשיד, היינו כפי שידוע ונדפס מעט מזה בהעלים לתרופה מה שהיה -

מוהרנ"ת ז"ל בא לאומן על פורים מטשעהרין, שהיה שם כמעט מאחר חנוכה הזה, שסבבו הבית בעת 'שלש סעודות' אנשי צבא, וחיפשו שם את כתב ידו מהתפילות, שמסרו אותו שעשה דפוס בביתו בלי רשיון. ואז באותו ה'שלש סעודות' היו אנשים ממקומות אחרים שהיו על חנוכה בברסלב אצל מוהרנ"ת ז"ל, ונשארו על שבת קודש, וקצת ידוע לאנ"ש מזה מכבר , ותפסו כמה מאנשים שהיו לתפיסה על ימים אחדים.

הכלל, אחר זה החנוכה היה מוכרח מוהרנ"ת ז"ל לברוח על איזה זמן מעירו ברסלב לטשעהרין, ונתעכב שם עד קודם פורים, מחמת שכתבו לו בני ביתו שאינו רשאי לבוא לביתו, והממשלה מחפש בביתם בכל פעם פן יש עוד כתבים. אך קודם פורים נסע לאומן על ציון הקדוש, בכדי שאחר פורים יסע על כל פנים לביתו על חג הפסח, ובאותו הפורים בערב אחר קריאת המגילה, נתאספו פוחזים כאלו ששברו החלונות והדלתות של הקלויז שלנו , ועשו כמה הזיקות כמבואר וידוע לאנ"ש מזה. ובוודאי היה למוהרנ"ת שברון לב מזה, אך הודיעו לאנשי ווינבארג דאומן שהיו ידידים למוהרנ"ת ז"ל, עד שבוקר יום פורים שלחו הממשלה שומרים פן ישלחו עוד את ידיהם הפוחזים והזרים, וכמה מהם תפסו לתפיסה עבור זה, וגדרו ותיקנו אחר פורים מה שקלקלו.

ומוהרנ"ת ז"ל שלח מכתבים לבני ביתו שיודיעו לו אם יוכל לבוא על כל פנים על חג הפסח לביתו. הכלל, עד שהגיע ערב ראש חודש ניסן, והיו על ציון הקדוש כמעט יותר מחצי היום, ואכסניא שלו היה בעליית הקלויז שלנו, שהיה הרב ר' נפתלי ז"ל דר שם כידוע מזה לאנ"ש. וכשבא מעל ציון הקדוש, אמר להרב ר' נפתלי ז"ל, כעת אסע אם ירצה ה' לביתי על פסח. וביום זה קרוב למנחה הביאו לו מכתב מבי דואר שברוך ה'

נשקט הריב ויבוא לביתו. והרב ר' נפתלי ז"ל אמר על זה, שממש ראה ממוהרנ"ת ז"ל רוח הקודש בעת שבא מעל ציון הקדוש בשמחה כזה, ואמר, כעת אני אסע, כי לא היה עוד שום ידיעה מברסלב, אך קרוב למנחה הביאו לו מבי דואר מכתב ארוך שנמתקו הדינים מהממשלה ויוכל לבוא לביתו. וכשבא לברסלב לביתו חלף ועבר יום או יומיים משבא, והרע עין של המתנגדים היו על זה בלי שיעור, שיש לו רשו"ת אחר כל המסירות שהיו עליו ולסוף הוא חופשי מכל.

ואגב היה נצרך להממשלה עבור אנשי חיל שלהם רצענים שמתקנים ותופרים מנעלים לאנשי הצבא, בית גדול על איזה חודש ימים, והראו המתנגדים על בית מוהרנ"ת ז"ל, כי היה שם אצל מוהרנ"ת ז"ל כמו בית המדרש ובית הכנסת בעת שהיו מתאספים על חנוכה ועל חג השבועות כמה וכמה אנ"ש למוהרנ"ת ז"ל. ובא ראש הצבא לשם, והוטב בעיניו הדירה , והכניס לשם כל הכלים השייכים להעבודה הזאת, ונעשה בית חרושת שקורין 'שוואלניע' , והבעלי מלאכה עבדו שם מלאכתם, ואכלו ושתו שם. וזהו הזמן של ערב פסח, שצריכין הכנות לנקות מהחמץ כל חדר וחדר, מובן ממילא העגמת נפש והיסורים שהיה למוהרנ"ת ז"ל מזה, ונגד הממשלה אי אפשר לעשו"ת שום דבר. ומהם שמעו שצריכין לעבוד בבית זה יותר מחודש ימים.

הכלל, כפי שברוך ה' היו לנו גם כן איזה אנשים חשובים מהעיר, פעלו שעל כל פנים ערב פסח בוקר יפנו ויצאו מבית זה לאיזה מקום אחר, וזה היה בנס גדול, ושעה קודם חצות היום ערב פסח עקרו משם , והיה נצרך לנקות את הבית ולבדוק מהחמץ של אלו הבעלי מלאכה, ושכרו תיכף אנשים כאלו לנקות ולכבד את הבית כמו שצריכין עבור חג הפסח. והמתנגדים כשראו שלא נתקיימו מחשבתם, כי חשבו שגם בפסח יעבדו הרצענים שם בבית מוהרנ"ת, וראו שיש לנו ברוך ה' גם כן אנשים מכובדים כנגדם להפיר עצתם הרעה, ולא יכלו לעשו"ת עוד שום פעולה.

ואגב היה בימים הראשונים של יום טוב ראשון, והיה להם שעת הכושר להתאסף המתנגדים יחד, כי אז בטלים ממשא ומתן וכן ממלאכה. והיה אצלם איש נכבד אחד שהיה לו בעיר בערשיד בת, שבעלה שהוא חתנו הוא יודע כמה לשונות, וכן כתבם יודע היטב, והוא איש אמיד גם כן, וכן מלומד בכמה חכמות, ומכונה בשם חסיד גם כן לסאוו' להחולק הנ"ל. הגם שהרודף לא היה עוד בעירו, אך מחמת זה בעצמו חרה למקורביו עוד ביותר שנהפוך ממש ממחשבותם מהיפוך אל היפוך, הם חשבו שמוהרנ"ת ז"ל יהיה מגורש, ולסוף השיב ה' יתברך גמולו בראשו והוא נעשה מגורש, ורצו על כל פנים שמוהרנ"ת יהיה גם כן מגורש. לזאת ביקשו מאוד את חותנו בברסלב, שישלח לחתנו

לברשיד, שיבואו הוא וביתו על יום טוב האחרון לברסלב, והוא יתן להם עצות טובות, וידבר עם האדונים עבורם, איך שישלחו את מוהרנ"ת ז"ל מעירו.
וכאשר שמעו זאת אנ"ש את כל זה, היו להם יסורים גדולים מזה כי ידעו שבאם יבוא לברסלב האיש הזה על כך, יעורר דינים הרבה מחדש על מוהרנ"ת ז"ל. אך הגם ששמעו שמדברים מזה, אף על פי כן לא הגידו למוהרנ"ת ז"ל מזה כלל, כי לא רצו לצערו. אך כפי שראו יום ראשון דחול המועד פסח ששכרו עגלה עם בעל עגלה ונסע לבערשיד להביאו לברסלב, לא ידעו אנ"ש מה לעשו"ת אם להודיע למוהרנ"ת ז"ל מזה או לא. אך הצדקת מרת אדל ז"ל בִּיתו של אדמו"ר ז"ל, לא יכלה להתאפק, מחמת שחשה פן ביום טוב האחרון יבואו פתאום לבית מוהרנ"ת ז"ל, ופן חס ושלום יקחו אותו לתפיסה ביום טוב, לזאת הלכה קודם תפילת שחרית של מוהרנ"ת ז"ל שהיה בעליה שלו, והטלית על כתיפו, וכשפתחה הדלת של העליה שתכנוס, ראה מוהרנ"ת ז"ל אותה, ונבהל מאוד, איזה רמז מרמזין לי בזה שבת אדמו"ר ז"ל תבוא בוקר למחנהו. וסיפרה לו כל הענין מסתמא בשברון לבה, שראתה שנסע הבעל עגלה, ושאלה אותו להיכן אתה נוסע, ואמר לה לבערשיד, ומחמת זה מיהרה להודיע למוהרנ"ת ז"ל, ועונה לה תיכף, שלא יבוא, 'ער וועט ניט קומין'. והצדקת מרת אדל ז"ל בחזרתה נחה דעתה מעט, אך לא הייתה יודעת איך יוכל היות שלא יבוא כי שלחו עגלה אחריו.
ולסוף היה כשהבעל עגלה בא לשם לבערשיד, ובא סמוך לבית של האיש ששלחו אחריו, שמע קול בכיה, וכמה אנשים עמדו שם. ואגב ראה שגם מיטה שנושאים בו הנפטרים עומד שם, ושאל מרחוק של מי הוא זה, ואמרו לו שזה הוא שבא עבורו, שפתאום בלילה הזה נחלה עד למאוד, ובוקר השכם הלך לעולמו בר מינן. והוכרח הבעל עגלה לחזור את עצמו לברסלב בחרפה ובושה ריקם. ובברסלב היו חותנו ובני ביתו מכינים הכנה גדולה לכבוד חתנו וּבִיתו שיבואו על יום טוב האחרון, והמתנגדים היו מצפים כל יום ערב יום טוב האחרון על ביאתו, והבעל עגלה מחמת בושה היה מתאחר בדרך שלא יבוא קודם שקיעה, ובעת שהתפללו מעריב של שביעי של פסח בא מנסיעתו בכדי שלא יראו אותו בפומבי כל כך מחמת הבושה. והמה ראו כן תמהו ונבהלו המון העם. ומאז והלאה נשקט גם מהמתנגדים הריב והמחלוקת, כי ראו עין בעין כי "האלקים יבקש את הנרדף" אפילו כשהרודף הוא צדיק כמובא.
ומוהרנ"ת ז"ל אמר, שריחמו על האיש ששלחו אחריו מן השמים, שעל זה נאמר "יש נספה בלא משפט" , בכדי שלא יגרום חס ושלום עוד העלמת ענייני אדמו"ר ז"ל שנתגלה על ידו. כי העיקר רוצה השטן רחמנא ליצלן בהמחלוקת על מוהרנ"ת ז"ל, בכדי שלא

יתגלה גדולתו של רבינו ז"ל על ידו. אך "ואתה מרום לעולם ה'" , ונתקיים מה שאמר הנביא "ואומר אבד נצחי ותוחלתי וכו'" , אך "חסדי ה' כי לא תמנו וכו'". היינו כפי שאדמו"ר ז"ל הוא מספר שמו הקדוש 'נצח' , ואמר 'נצחתי ואנצח' , וכפי שמובא בליקוטי הלכות , שעם משה שהוא הצדיק האמת בעצמו, הסטרא אחרא בחינת עמלק אי אפשר ליגע בו, רק העיקר בזה המלחמה הוא יהושע, בחינת "צא הלחם בעמלק" שאמר משה ליהושע. ומחמת זה עבר על מוהרנ"ת ז"ל מלחמות ומחלוקות כאלו, שהוא התלמיד בחינת יהושע, וכמו יהושע כבש ל"א מלכים והכל בכוחו של משה, כמובא שאמר לו הקדוש ברוך הוא ליהושע ג' פעמים חז"ק שזה מספר מש"ה , לרמז לו שהכל בזכות ובכוח של משה. כן עזר לו למוהרנ"ת ז"ל ה' יתברך בכל ענייניו, שעסק לגלות ולהאיר על פני תבל האורות הקדושים של רבינו ז"ל. היינו הן בדיבוריו עם בני אדם מהתכלית האמיתי, והן בחידושיו הקדושים על תורותיו של אדמו"ר ז"ל, והן בבניין הבית תפילה על שם הצדיק הקדוש, שידוע איך שעברו עליו גלים וגלים, שממש נתקיים בו "סבוני גם סבבוני" , שעל זה היה יכול לומר ולחשוב חס ושלום "אבד נצחי" שהוא רבינו ז"ל הנקרא נצח. אך אף על פי כן התאזר את עצמו בחרב שזה התפילה בכוח , ובפרט בהליקוטי תפילות על התורות הקדושו"ת של ליקוטי מוהר"ן, וכבש בזה כל המלחמות ואת כל המחלוקות, עד שהוריש לנו גם כן את כל דיבוריו ושיחותיו הק' של רבינו ז"ל, עם כל תורותיו הקדושות, לחיותינו כיום הזה לכל אחד ואחד כפי מדרגתו, וכן נזכה ונירש טובתם הקדושה לשמור ולעשו"ת ולקיים עצותיהם הקדושו"ת כל ימי חיינו אמן סלה:

ט

לענין מה שאמר רבינו זלל"ה , מיין זאך וועט זעך נישט אויס לאהזין נצחתי ואנצח שזה בחינת נצח.

שמעתי מחבירי הרב מרדכי שו"ב ז"ל, שבזה מרמז הכתוב בתהלים בסוף קאפ' ט"ז, שמסיים שם הכתוב "נעימות בימינך נצח" שהם ג' במסורה , כי ג' תיבות אלו מרמזים על ג' צדיקים שעליהם נאמר בפירוש שהם בחינת נצח, והם: דוד המלך ע"ה, ומרדכי הצדיק, ואדמו"ר הננמ"ח זלל"ה.

נעימות, זה מרמז על דוד המלך ע"ה שעליו כתוב "נעים זמירות ישראל" , ואנו אומרים תמיד 'דוד מלך ישראל חי וקיים' שזה בחינת נצח. בימינך, זה מרמז על מרדכי הצדיק שהוא בן ימיני, ובו כתוב "וזכרם לא יסוף מזרעם", שזה גם כן בחינת נצח. ולסוף מסיים

הכתוב נצח, שזה מרמז על אדמו"ר נ נמ"ח זלל"ה שאמר בפירוש על עצמו 'ואנצח' בזה הלשון, מיין זאך וועט זעך נישט אויס לאהזין שזה בחינת נצח. וכן שמו הקדוש בגימטריא נצח, וספירתו הוא נצח , ולכן גם הסתלקותו היה ביום ד' לסוכות, שאז ספירת משה רבינו ע"ה, שספירתו נצח כידוע. נמצא מבואר שבאלו הג' תיבות מרומזים הג' צדיקים הנ"ל שהם בחינת נצח, בטוב טעם ודעת:

ובזה ניחא לי גם כן מה שמצינו כתוב במרדכי "ומרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים וכו'", ופירש אדמו"ר זלל"ה בסימן נ"ו בליקוטי א', שמבואר בפסוק זה שהצדיק האמת מתקן כל ג' מדריגות פחותות הרחוקים מה' יתברך שנקראים בשם נשים, היינו כי יש שהם בבחינת שנשו וקפצו ממקומו של עולם, שנתרחקו מה' יתברך, ויש שכבר היו קצת אצל ה' יתברך, אך שכבר שכחו אותו יתברך, ועש"ז הם נקראים נשים, מלשון שכחה, כמו שכתוב "כי נשני אלקים וכו'" שכבר שכחו את ה' יתברך, ויש שגם עתה זוכרים את ה' יתברך, אך שנשתה גבורתם, ואין לאל ידם להתגבר על יצרם. וכל אלו הג' מדריגות פחותות נתתקנין על ידי מרדכי, שהוא בחינת הצדיק האמת, שעל ידי שהוא הולך לפניהם תמיד כמורה דרך שהולך לפני בני אדם להורות להם את הדרך, על ידי זה הוא מראה להם את הדרך בה ילכו וישובו אל ה' יתברך, עד שסוף כל סוף מתקן את כולם אפילו אותן שנפלו כל כך עד שנתרחקו מה' יתברך בבחינת הג' מדריגות הנ"ל.

וזה פירוש הפסוק "ומרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים", 'לפני' דייקא, היינו שמרדכי שהוא הצדיק האמת הוא מתהלך אפילו לפני כל אלו הרחוקים מה' יתברך הנקראים בשם נשים, ועל ידי זה יש להם תקוה טובה לשוב אל ה' יתברך ולתורתו. ועניין זה מצינו גם כן אצל אדמו"ר הקדוש והנורא זלל"ה, שאמר בפירוש גם כן בזה הלשון וואס האט איר מורא צוא האבין אז איך גייא פאר אייך. היינו שרבינו הקדוש והנורא שהוא הוא הצדיק האמת עד סוף כל הדורות, הזהירנו והבטיחנו, שהוא הולך לפנינו אפילו לפני פחותים כמונו בדורות האלה, והוא מתהלך לפנינו תמיד להורות לנו הדרך בה נלך, ומיישר לפנינו את הדרך מכל מיני פחתים וקוצים ונחשים ועקרבים, כי ככוחו אז בחייו הקדושים כן כוחו עתה, ובוודאי שעתה כוחו וזכותו הקדוש גדול ביותר ויותר, כי 'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם'. ולכן אין לנו להתיירא ולהתפחד וליפול משום דבר שבעולם הן בגשמיות והן ברוחניות כלל וכלל רק להתחזק ולהתאמץ לעמוד על עמדינו בכח וזכות רבינו הקדוש והנורא הננמ"ח זלל"ה זיע"א, ועל ידו יש לנו תקוה טובה שנזכה לאחרית טוב ולחיים נצחיים אמן כן יהי רצון:

ו

שמעתי מידידינו החסיד ותיק מפורסם בין אנ"ש שמו הרב משה ברסלבר ז"ל נשמתו עדן, שנתגדל בבית מוהרנ"ת ז"ל מימי ילדותו והיה גם כן משמש אצלו כידוע לאנ"ש.
וסיפר לי, שפעם אחד כשנסע מוהרנ"ת ז"ל על ערב ראש חודש לאומן על קבר אדמו"ר זלל"ה, לקח גם כן אותו ליסע עמו, לשרת אותו בדרך. ודרכו היה ששכר עגלה עם הבעל עגלה, באופן שהעגלה שנוסע בה תהיה מכוסה כמו חדר בית שקורין 'בויד' , בכדי שיוכל שם להתפלל וללמוד לקיים "ודברת בם וכו' ובלכתך בדרך וכו'". וכשהעריב היום באו לאיזה אכסניא ועמדו שם לנוח בלילה, ונסעו משם כמה שעות קודם אור הבוקר.
וכשהאיר השחר לבש מוהרנ"ת ז"ל את הטלית ותפילין שלו, וכיסה את פניו הקדושים בטליתו כדרכו תמיד בעת התפילה, והתחיל להתפלל סדר התפילה, הברכות והקרבנות והקטורת בקול נמוך ובלב נשבר מאוד, שלא כמנהגו, וכן התחיל לומר הודו גם כן בקול נמוך ובלב נשבר כזה.
והיה לפלא בעיני הרב משה ז"ל, כי תמיד דרכו של מוהרנ"ת ז"ל להתפלל בשמחה ובהתלהבות ובקולות, ועכשיו מתפלל בלי שום התלהבות רק בקול נמוך ובלב נשבר כמי שמתגעגע וכוסף ומתחנן להשיג דבר מה, עד שמרוב המרירות שהיה לו למוהרנ"ת ז"ל כל כך, נתרגש גם כן הרב משה ז"ל, ונשבר ליבו בקרבו לשברי שברים ממש, והתחיל לבכות בדמעות שליש בלי הפוגה. וכשהגיע מוהרנ"ת ז"ל ל'מזמור שיר חנוכת' וכו' בפסוק 'זמרו לה' חסידיו וכו'', הפסיק ושתק איזה רגעים בלי שום דיבור. והרב משה לא ידע מה זאת ועל מה זאת. ואחרי זה התחיל מוהרנ"ת ז"ל לזמר הניגון של 'אשת חיל' בקול מאוים מאוד ובדביקות גדול מאוד בלי דיבורים רק הניגון לבד, עד שהרב משה לא היה יכול לישב בהעגלה מחמת הפחד, וממש כל גופו היה רועד וארכבותיו דא לדא נקשן מעוצם הפחד שנפל עליו אז, וכך היה מזמר בערך עשרים מינוט.
ופתאום עשה מוהרנ"ת ז"ל מחאת כפיים כמה פעמים ממש בוקע רקיעים, והתחיל לצעוק 'זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו' בקולות נמרצות ובשמחה גדולה, וכך היה מתפלל סדר התפילה במחאת כפיים ובקולות נוראות ובדביקות נפלא כזה שאי אפשר לצייר בשום אופן. ובתוך כך הגיעו לאיזה כפר בבוקר השכם, והרועים דרכם הוא אז להנהיג הבהמות להשדות לרעותם, ואנשי הכפר כל אחד ואחד הולך לעבודתו. וכששמעו הקולות והמחאת כפיים כאלו מתוך העגלה, נבהלו ונשתוממו כי לא שמעו מעולם קולות נפלאים כאלו. והעגלה נסעה חיש מהר לדרכה כדרך הנוסעים, והתחילו הרועים לרדוף אחרי העגלה, וכן כל אנשי הכפר מקטון ועד גדול כולם רצו אחרי העגלה

בהתפעלות עד מרחק רב מהכפר, לשמוע הדביקות והנעימות מהקולות של מוהרנ"ת ז"ל.

וסיפר הרב משה ז"ל, שעוצם תפארת יופי המראה הלזו היה נפלא ונורא, כי ראו עין בעין איך שכל העולם ומלואו, התבואות והעשבים והאילנות והבהמות ובני אדם כולם אצים רצים ומשתוקקים להכלל בתפילת מוהרנ"ת ז"ל. ממש כמו שמובא בדברי רבינו זלל"ה בליקוטי תניינא סימן א' 'תקעו ממשלה' בזה הלשון: כי כן חובת כל העשבים וכל שיח השדה כשאדם עומד להתפלל, שאזי הוא בבחינת דבר ה' שהוא שורשם העליון אזי הם מחזירין כחם לתוך התפילה שהוא שורשם העליון, עד כאן. ואז ראה הרב משה ז"ל איך שנתקיים זאת בפועל אצל מוהרנ"ת ז"ל.

עד שלסוף היו מוכרחים, כולם לחזור לאחוריהם לעבודתם ולרעות בהמתם, ומוהרנ"ת ז"ל לא היה יודע מזה כלל מחמת התלהבותו כל כך בתפילתו, עד שבעת שהגיע מוהרנ"ת ז"ל ל'עזרת אבותינו' באו לאיזה כפר, והבעל עגלה רצה לפוש קצת וגם לנוח סוסיו ליתן להם שחת לאכול. והיה שם קרעטשמי ישראלית ונסע לשם, והרב משה לא ידע מה לעשות, כי איך מבלבלים את מוהרנ"ת ז"ל עכשיו קודם שמונה עשרה בתוך התלהבות כזאת. אך כשהגיעה העגלה ליכנס להשער של הקרעטשמי, עלתה העגלה על מפתן השער שהיתה עשויה מקורה גדולה ועבה מאוד, וכשירדה אחר כך מהמפתן דפקו האופנים לארץ בחוזק כל כך, עד שמוהרנ"ת ז"ל הרגיש את חוזק הדפיקה, ושתק לרגע, והבין שזה איזה בית מושב, ואז היה יכול הרב משה לגשת אליו, ולקח אותו בידו והוליכו להאכסניא הגם שמוהרנ"ת ז"ל צעק גם אז 'ועונה לעמו ישראל' בקולות עצומות מכוסה בטליתו והעמידו אצל כותל אחד באכסניא שם.

וכשגמר מוהרנ"ת ז"ל את התפילה, וחלץ תפילין דרש"י ז"ל ורצה להניח תפילין דר"ת ז"ל, אמר להרב משה ז"ל, בוודאי תמוה לך מה שבתחילת התפילה הייתי בלב נשבר, ומה שהפסקתי אחר כך במזמור שיר חנוכת וכו', ומה שהתחלתי לזמר הניגון של אשת חיל. מה אומר לך אהובי תלמידי, שמתי אל ליבי בתחילת התפילה להיכן אני נוסע, שזה על ערב ראש חודש על קבר אדמו"ר זלל"ה, ונזכרתי, שדרכי היה בחיי אדמו"ר זלל"ה כשבאתי לפניו ז"ל היה שואל אותי מהנעשה איתי, יש לך איזה התחדשו"ת בעבודתך מדברינו שדברנו מכבר וכו', וכשאבוא עכשיו על ציון אדמו"ר זלל"ה ואיני מרגיש בעצמי חדשו"ת כזאת, נשבר לבי בקרבי והתחלתי להתפלל בלב נשבר ובבושת פנים עד מאוד בהיאך אנפין איעול על ציונו הק', עד שכמעט לא נשאר בי שום חיות, ולא ידעתי במה להחיות את עצמי. ועזר לי ה' יתברך ברוב רחמיו וחסדיו שנזכרתי מה

שאדמו"ר זלל"ה אמר לי, אז מיע האט זעך שוין גאר נישט מיט וואס מחיה צוא זיין איז מען זיך מחיה מיט אניגון , והתחלתי לחשוב באיזה ניגון להחיות את עצמי, ונזכרתי בגודל עוצם החיות שהיה לי בעת ששמעתי הניגון הראשון אצל אדמו"ר זלל"ה בשבת קודש הראשון מהתקרבותי אליו ז"ל, שזה הניגון של אשת חיל, ונכנס בליבי שמחה עצומה ונתחזקתי מאוד, ונתחדש אצלי הניגון הזה מאוד, והתחלתי לנגנו מחדש בחיות נפלא מאותו החיות שהיה לי אז בשבת קודש הראשון אצל אדמו"ר זלל"ה, שעל זה נאמר "תבואי תשורי מראש אמנה" , מראש דייקא, היינו הניגון ששמעתי בראש ותחילת התקרבותי אליו ז"ל, ועל ידי זה החייתי את עצמי עד מאוד.

אחר כך התבוננתי בדעתי שאני צריך לומר עכשיו הפסוק "זמרו לה' חסידיו וכו'", וברוך ה' שעזר לי ה' יתברך שאני מחסידיו ז"ל, וגם עכשיו אני נוסע על ערב ראש חודש על ציונו הקדוש, אמרתי אל ליבי, טוב להודות לה' ולהלל את שמו הגדול יתברך על כל החסד והטובה שעשה עמי, ועם כל זה נתחזקתי והתחלתי להתפלל במוחין חדשים ובחיות חדש, וזה "והודו לזכר קדשו".

והרב משה ז"ל זלגו עיניו דמעות שליש כשסיפר זאת, מרוב התרגשו"ת שהיה לו בעת שסיפר זאת, כי נזכר לו את כל הנעשה אז באותה הנסיעה מה שאי אפשר לבאר ולספר בעל פה וכל שכן בכתב. ואמר שמאז נפתח לו ליבו, והתחיל להבין קצת איך שאפשר לחיות חיות נפלא כזה בתפילה, בכוחו של אדמו"ר הקדוש זלל"ה, מה שלא ידע ולא ראה עד אז פליאה כזאת, ועד הנה לא היה יודע מזה אם לא היה רואה זאת בעיניו, איך שמתוך מרירות כזה שהיה לו למוהרנ"ת ז"ל מקודם, בא אחר כך לשמחה עצומה נוראה ונפלאה בהתלהבות וביראה קדושה כזאת:

תם ונשלם שבח לאל עליון בורא העולמים: